

**KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI**

Esen YILDIRIM

**UYUŞTURUCU KULLANIMININ SOSYOLOJİK BOYUTU
UYUŞTURUCUYA YÖNELİK TALEP AZALTIMI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ DANIŞMANI

Prof. Dr. Mimar TÜRKKAHRAMAN

KIRIKKALE - 2008

**KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI**

Esen YILDIRIM

**UYUŞTURUCU KULLANIMININ SOSYOLOJİK BOYUTU
UYUŞTURUCUYA YÖNELİK TALEP AZALTIMI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Mimar TÜRKKAHRAMAN

KIRIKKALE - 2008

ÖZET

UYUŞTURUCU KULLANIMININ SOSYOLOJİK BOYUTU UYUŞTURUCUYA YÖNELİK TALEP AZALTIMI

Uyuşturucu madde bağımlılığına giden yol bireyin uyuşturucu maddeyi ilk defa almasıyla başlar. Zamanla birey aynı etkiyi hissedebilmek için daha fazla madde alma ihtiyacı duyar ve devam eden bu madde kullanım sürecinde uyuşturucu madde, beyin fonksiyonlarını ve davranış şekillerini etkileyerek zorlayıcı bir güç haline dönüşür. Uyuşturucu madde bağımlılığı zamanla uyuşturucu kullanımını geçici bir tercihten öte zaruri bir ihtiyaç haline getirir.

Kullanılmaya başlanıldığında geçici bir haz duygusu yaşatan ancak zamanla vazgeçilemeyen bir alışkanlığa dönüşen uyuşturucu bağımlılığının sebepleri araştırıldığında bu sorunun sadece maddenin sarhoşluk verici etkisinden değil aynı zamanda sosyal sebeplerden de tetiklendiği düşünülmektedir. Özellikle modern toplumun getirdiği yenilikler ve güçlü olmayan toplum yapısı uyuşturucu maddelerin kullanımında katalizör görevi yapmaktadır.

Bu çalışma yukarıda belirtilen farklı sebeplerden kaynaklanan madde bağımlılığının önlenmesi, talebin azaltılması, bireylerin maddelerin etkileri hakkında eğitilmeleri ve bağımlıların rehabilite edilebilmeleri için gerekli stratejileri ortaya koymaktadır.

Çalışmanın sonuçları, madde bağımlılığı ile toplumun sosyo-ekonomik durumu ve sosyal dinamikler arasındaki ilişkiye işaret etmektedir. Bu nedenle çalışmada, uyuşturucu madde bağımlılığı ve talep azaltımı ile, toplum odaklı mücadelede psiko-sosyal ve medikal bir yaklaşım içerisinde olma gerekliliği vurgulanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Uyuşturucu, ‘uyuşturucu ile mücadele’, ‘uyuşturucu ve toplum’, bağımlılık, suç

ABSTRACT

THE SOCIOLOGICAL DIMENSION AND DEMAND REDUCTION OF DRUG ABUSE

The path to drug addiction begins with that first act of taking drugs. Over time, a person may need more of the drug to get the same effect. Drug seeking becomes compulsive, in large part as a result of the effects of prolonged drug use on brain functioning and, thus, on behavior. Drug addiction makes drug use a compelling need, not a casual choice.

It is realized that the drug addiction is not only a problem arising out of the availability of such intoxicating drinks and drugs but it has a great deal to do with the social conditions which create the demand for or the need for consumption of such substances. Especially, the vulnerability of the modern society plays a catalytic role in promoting the consumption and abuse of narcotic and psychotropic drugs.

This study displays the need for implementing strategies for prevention of drug addiction, drug reduction, educating the people about its ill effects and rehabilitation of the addicts.

The findings of the study indicate to the relationship of drug addiction with the socio-economic conditions or the social dynamics of the population. Therefore, the approach is to recognize drug addiction as a psycho-socio medical problem, which can be best, handled through community based interventions.

Key Words: Drug, 'combating against drug', 'drug and society', addiction, crime

KİŞİSEL KABUL / AÇIKLAMA

Yüksek Lisans tezi olarak hazırladığım “Uyuşturucu Kullanımının Sosyolojik Boyutu, Uyuşturucuya Yönelik Talep Azaltımı” adlı çalışmamı, ilmi ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazdığımı ve faydalandığım eserlerin bibliyografyada gösterdiklerimden ibaret olduğunu, bunlara atıf yaparak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu şeref ve haysiyetimle doğrularım.

18/11/2008

Esen YILDIRM

ÖNSÖZ

Uyuşturucu madde kullanımı ve bağımlılığı sosyal bir olgu olmakla birlikte temel sebepleri ekonomik, sosyal, kültürel ve bireysel nedenlerden kaynaklanmaktadır.

Bu sosyal olgu bireyleri ve toplumları olumsuz yönde etkileyerek toplum hayatını tehlikeye düşürmektedir. Özellikle toplumların geleceğini oluşturan gençleri etkisi altına alarak, büyük yıkımlar meydana getiren uyuşturucu bağımlılığı ile mücadele uyuşturucu kullanımına sebep olan faktörlerin ayrı ayrı tespit edilmesi ile bu sorununun arz ve talep boyutuyla bütüncül bir anlayış içerisinde ele alınmasını gerektirmektedir.

Sorunun arz ve talep boyutu ile mücadele ise, uyuşturucu madde ulaşılabilirliğinin engellenerek maddenin bireyden, bireyin de maddeden uzak tutulması ile mümkündür. Bu anlayış içerisinde; uyuşturucu maddelerin arz süreciyle yani üretim ve kaçakçılığıyla mücadele, uyuşturucu maddeleri kullanıcıdan uzak tutmaya ve bu maddelerin kullanıcıya ulaşmasını önlemeye yönelik çalışmalardır. Uyuşturucu maddelerin talep boyutu ile mücadele ise potansiyel kullanıcıları uyuşturucu maddelerden uzak tutmaya ve bu kullanıcıların uyuşturucu maddelere ulaşmasını önlemeye yönelik faaliyetlerdir.

Uyuşturucu madde bağımlılığı ile mücadelede sorunu tek boyutlu ele alarak madde kullanımının kontrol ve önlenmesinde başarı sağlayabilmek mümkün değildir. Bu nedenle, bu alanda sosyal çalışmalar yapılması ve bilimsel olarak çözümler aranmasının soruna geniş bir görüş açısı kazandıracığı ve uyuşturucu bağımlılığının nedenlerini tespit ederek, bunların önüne geçilmesinde birer yol gösterici olacağı düşünülmektedir.

Bu tezin hazırlanmasında her safhasında destek veren, yardımlarını esirgemeyen, daima teşvik ederek yol gösteren Danışman Hocam Sayın Prof. Dr. Mimar TÜRKKAHRAMAN başta olmak üzere Kırıkkale Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümünde görevli tüm hocalarıma, değerli meslektaşlarıma, TADOC-TUBİM personeline, yüksek lisansımı tamamlamam konusunda destek olan EGM-Eğitim Dairesi Başkanlığına, Mehmet KARAKAYA, Dilek YÜKSEL, Hanifi AŞKAR ve çok sevdiğim aileme yardımlarından dolayı teşekkür etmeyi bir borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	I
ABSTRACT.....	II
KİŞİSEL KABUL / AÇIKLAMA.....	III
ÖNSÖZ.....	IV
İÇİNDEKİLER.....	V
TABLO DİZİNİ.....	IX
KISALTMALAR.....	X
GİRİŞ.....	1

I. BÖLÜM

KAVRAMLAR TANIMLAR VE KURAMLAR.....	4
I. KAVRAMLAR VE TANIMLAR.....	4
A. Uyuşturucu Madde.....	4
B. Bağımlılık.....	5
C. Bağımlılık Yapan Maddeler.....	5
D. Uyuşturucu Madde Bağımlılığı (Toksikomani).....	5
E. Yoksunluk Sendromu Gelişimi	
F. Tolerans	
II. UYUŞTURUCU MADDELERİN SINIFLANDIRILMASI.....	7
A. Merkezi Sinir Sistemini Yavaşlatanlar (Depresanlar).....	8
1. Tabii Uyuşturucular.....	8
a) Afyon.....	9
b) Morfin.....	10
c) Eroin.....	11
d) Kodein.....	12
2. Sentetik Uyuşturucular.....	12
a) Barbitüratlar.....	12
b) Trankilizanlar.....	13
B. Merkezi Sinir Sistemini Uyarıcılar (Stimülanlar).....	13
1. Tabii Uyuşturucular.....	13
a) Koka Bitkisi.....	14

b) Kokain.....	14
c) Crack	14
2. Sentetik Uyuşturucular/ Amfetaminler	15
C. Halüsinojenler (Hayal Gösterenler).....	15
1. Tabii Uyuşturucular	16
a) Esrar	16
b) Marihuana	16
c) Meskalin.....	17
2. Sentetik Uyuşturucular/LSD	17
III. BAĞIMLILIK YAPAN MADDELERİN ETKİLERİ.....	18
IV. BİR SUÇ TÜRÜ YA DA SAPMA DAVRANIŞI OLARAK UYUŞTURUCU BAĞIMLILIĞI.....	21

II. BÖLÜM

UYUŞTURUCU MADDE BAĞIMLILIĞININ SEBEPLERİ VE ETKİLERİ	25
I. TARİHSEL AÇIDAN UYUŞTURUCU MADDE BAĞIMLILIĞI.....	25
A. Geçmişte Uyuşturucu Bağımlılığı.....	25
B. Günümüzde Uyuşturucu Bağımlılığı	28
1. Avrupa’da Uyuşturucu Bağımlılığı.....	29
2. Türkiye’de Uyuşturucu Bağımlılığı	31
3. Uyuşturucu Madde ile Mücadelede Türkiye Politikası.....	34
4. Uyuşturucu Madde Eğilimleri.....	35
II. UYUŞTURUCU MADDE BAĞIMLILIĞININ BİREYSEL VE SOSYAL NEDENLERİ	37
A. Uyuşturucu Bağımlılığının Nedenleri	37
1. Uyuşturucu Kullanmaya Başlama Nedenlerine Göre İstatistiki Veriler.....	36
2. Merak.....	37
3. Arkadaş Baskısı.....	39
4. Sorunlarla Başa Çıkamamak	40
5. Kişilik Özellikleri.....	40
6. Aile İlişkileri	41
7. Eğitim Düzeyi	41

8.	Kaygı.....	42
9.	Uyuşturucu Kùltùrù.....	42
B.	Uyuşturucu Bağımlılığının Sonuçları.....	43
1.	Fiziksel Sorunlar	44
2.	Ruhsal Sorunlar	44
3.	şiddete Eğilim.....	45
4.	Sağlık Sorunu	46
C.	Sosyo-Ekonomik Yapıyı Tehdit Eden Bir Unsur Olarak Uyuşturucu Madde Bağımlılığı	49
1.	Uyuşturucu Madde Bağımlılığının Sosyal ve Ekonomik Etkileri	48
2.	Uyuşturucu Madde Bağımlılığının İřgücù ve alışma Hayatına Etkileri	50
III.	UYUşTURUCU MADDE BAĞIMLILIĞINA YOL AÇAN SOSYOLOJİK FAKTÖRLER	51
A.	Kişisel Özellikler.....	54
B.	Aile	56
C.	Okul.....	57
D.	Arkadaş (Akran) Grubu.....	58
E.	Kitle İletilişim Araçları	59
F.	Göç ve şehirleşme Problemi	59
IV.	UYUşTURUCU MADDE KULLANIMININ SONUÇLARI.....	62
A.	Davranış Değişiklikleri	62
B.	Sosyal Dışlanma	63
V.	DÜNYADA VE TÜRKİYE’DE YAş GRUPLARINA GÖRE UYUşTURUCU MADDE KULLANIMI	64
A.	Çocukluk Döneminde Uyuşturucu Madde Kullanımı.....	64
B.	Gençlik Döneminde Uyuşturucu Madde Kullanımı ve Gençlerde Uyuşturucu Madde Bağımlılık Türleri	65
C.	Yaşlılarda Uyuşturucu Kullanımı.....	67

III. BÖLÜM

UYUŞTURUCU MADDE BAĞIMLILIĞI İLE MÜCADELE YÖNTEMLERİ	68
I. UYUŞTURUCU BAĞIMLILIĞI İLE KANUNİ YOLLARLA MÜCADELE	68
A. Türkiye’de Bağımlılık Yapıcı Maddeler ile Mücadelede Yer Alan Önemli Mevzuatlar.....	68
1. Uyuşturucu Maddelerle İlgili Kanun	68
2. Türk Ceza Kanunu	70
B. Bağımlılık Yapıcı Maddeler ile Mücadelede Yer Alan Diğer Mevzuat.....	74
II. UYUŞTURUCU MADDE KULLANIMI İLE MÜCADELEDE DİĞER ÇÖZÜM YOLLARI.....	76
III. UYUŞTURUCU BAĞIMLILIĞINDA TALEP AZALTIMI ÇALIŞMALARI.	79
A. Okul ve Toplum Odaklı Madde Kullanımı Önleme Programları	80
B. Ebeveynler.....	81
C. Sokak Çocuklarına Yönelik Önleme ve Müdahale Programları	81
IV. UYUŞTURUCU BAĞIMLILIĞINDA TALEP AZALTIMINA YÖNELİK ÖNCELİKLİ ALANLAR.....	80
1. Birinci Derece Koruma	82
2. İkinci ve Üçüncü Derece Koruma.....	85
3. Madde Bağımlılığının Eğitimle Önlenmesi	86
IV. UYUŞTURUCU MADDE BAĞIMLILIĞININ TEDAVİSİ	88
A. Genel Durum.....	88
B. Uyuşturucu Madde Bağımlılığını Önlemeye Yönelik Tedavi Merkezleri.....	90
C. İstatistik Veriler	91
D. Tedavi Yöntemleri ve Aşamaları	92
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	94
KAYNAKÇA.....	99

TABLO DİZİNİ

Tablo 1: Eroin Yakalama Oranları.....	36
Tablo 2: Madde Kullananların Maddeyi Kullanım Nedenine Göre Sayısal Dağılımı...42	
Tablo 3: Tedavi Olanların Yıllara Göre Dağılımı.....	86

KISALTMALAR

WHO	: Dünya Sağlık Örgütü
BM	: Birleşmiş Milletler
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
UNDCP	: Birleşmiş Milletler Uyuşturucu Kontrol Programı
AB	: Avrupa Birliği
AMATEM	: Alkol ve Madde Bağımlılığı Araştırma ve Tedavi Merkezi
MGK	: Milli Güvenlik Kurulu
YÖK	: Yüksek Öğretim Kurumu
SHÇEK	: Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
RTÜK	: Radyo Televizyon Üst Kurulu
TUBİM	: Türkiye Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi
KOM	: Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı
EGM	: Emniyet Genel Müdürlüğü
UNODC	: Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi
UNICEF	: Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu
TADOC	: Türkiye Uyuşturucu ve Organize Suçlarla Mücadele Akademisi
TRT	: Türkiye Radyo Televizyon Kurumu
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
HÜ	: Hacettepe Üniversitesi

İÜ : İstanbul Üniversitesi
LSD : Liserjik Asit Dietilamid
ATS : Amfetamin Tipi Stimulanlar
a.g.m. : Adı geçen makale
a.g.e. : Adı geçen eser

GİRİŞ

Uyuşturucu madde kullanımı ve bağımlılığı farklı biçim ve görünümelerde, tüm dünyada var olan bir olgudur. Öyle ki, din, dil, ırk farkı gözetmeksizin tüm toplumlar uyuşturucu maddelerden olumsuz bir şekilde etkilenmektedir.

Son yıllarda, uyuşturucu madde kullanımı bütün toplumların üzerinde önemli durduğu bir konu haline gelmiştir. Özellikle endüstri ve teknolojinin gelişmesi, göç ve küreselleşme gibi nedenlerle bu sorunun etkilediği kişi sayısı da artmakta ve ülkeleri bu konuda çözüm aramaya itmektedir.

Bağımlılık yapıcı madde kullanımı Türkiye’de ve Dünyada artış göstermektedir. Madde bağımlılarının sayısı giderek artmakta ve yaş ortalamaları da düşmektedir. Madde kullanımının yaygınlığını ruhsal ve toplumsal etkenler, kentleşme, sanayileşme, göç etkileyebilirken bu durum da toplumları tıbbi, ekonomik, hukuksal ve toplumsal yönlerden etkilemektedir. Eğlence kültürü ile birlikte yaygınlaşan madde kullanımı, özellikle batı toplumlarında kendine daha geniş alanlar bulabilmektedir. Dünya toplumlarının birbirleriyle bütünleşmesi sonucu, Türkiye’de ciddi sorunlar yaratmaya başlamıştır. Ayrıca Türkiye’nin bağımlılık yapan maddelerin trafiğinde dünyada stratejik bir noktada bulunması tehlikeyi arttırmaktadır.¹

Dünyanın birçok gelişmiş ülkesinde toplumlar sapkın davranışları önlemek için bütçelerinden çok büyük miktarlar ayırmaktadırlar. Bunun yerine, bu paralar eğitim, sağlık gibi olumlu yönlere kanalize edildiği takdirde toplumların refahı için çok önemli adımlar atılabileceği bir gerçektir.

Ülkemizde de bu sorunun yol açacağı olumsuz etkilerin önüne geçebilmek amacıyla düzenlemeler yapılmıştır. Anayasa’nın 58. maddesine göre devletin, gençleri alkol düşkünlüğünden, uyuşturucu maddelerden, suçluluk, kumar ve benzeri kötü alışkanlıklardan ve cehaletten korumak için gerekli tedbirleri alacağı ifade edilmektedir. Bu şekilde bir hükmün anayasada yer alması uyuşturucu bağımlılığı sorununa devletimizin ne derece önem verdiğini göstermektedir. Bu görevin yerine getirilebilmesi için ise birçok kuruma görevler verilmiştir.

¹ Hakan Altıntaş, Fehminaz Temel, Esin Benli ve ark., “Tıp Fakültesi Birinci Sınıf Öğrencilerinin Madde Bağımlılığı ile ilgili Bilgi, Görüş ve Tutumları”, Bağımlılık Dergisi, 2004, c. 5:6, s. 107-114.

Dolayısıyla, ülkemizde uyuşturucu bağımlılığı ile mücadele çalışmaları başta anayasamız olmak üzere diğer ilgili yasal düzenlemeler çerçevesinde yürütülmektedir. Ancak uyuşturucu bağımlılığı ile sadece yasal yollarla mücadele tek başına yeterli değildir. Bu sorunun temelinde birçok sosyal etken bulunmaktadır. Bu nedenle bağımlılık olgusunun tüm yönleri ile doğru bir biçimde tespit edilmesi gerekmektedir.

Bağımlılığa yol açan maddeler tıbbi yollarla tedavi amaçlı olarak doktor kontrolü altında alınabildikleri gibi, yasal olmayan yollarda da kullanılabilirler. Bu maddelerin yasal olmayan yollardan alınması sonucu ise bireylerde olumsuz yönde bedensel, ruhsal, davranışsal ve bilişsel değişiklikler ortaya çıkar.

Kelime anlamı olarak bağımlılık; birey ve nesne(si) arasında bireyin seçimiyle başlayan ve süreklilik özelliği gösteren bir ilişkidir. Bu ilişki her ne kadar bireyin özgür iradesi ile başlamış ise de, bireyin özerkliği zaman içinde ortadan kalkmaktadır. Bağımlılığın gelişmesiyle birlikte ortadan kalkmaya başlayan özerklik, bireyin daha önce dağarcığında bulunmayan yeni tür tutum ve davranışlar edinmesine yol açmaktadır. Sonuçta bu problem bireyle sınırlı kalmayıp, onun geldiği aileyi, yaşadığı sosyal çevreyi ve nihayet toplumu belli bir süreç içerisinde mutlak etkiler hale gelmektedir. Bu doğrultuda, uyuşturucu madde bağımlılığı denildiğinde; insanın duygu, düşünce ve davranışı üzerinde doğrudan etkili, özgüllüğü olan bir süreç anlaşılmalıdır.

Bireyi etkisi altına alarak zamanla yaşadığı toplumu da olumsuz yönde etkileyen madde kullanımının yaygınlığı günümüzde tüm ülkeleri önemli ölçüde etkilemektedir. Bunun en önemli nedenlerinden birisi madde kullanımının sosyal, ekonomik ve sağlık alanlarında önemli ölçülerde sorun yaratmasıdır.

Bağımlılık yapıcı maddelerin özellikle çocuklar ve gençler tarafından artan bir şekilde kullanılmaya devam edildiği bilinen bir gerçektir. Bireyin içinde yaşadığı toplumun sağlıklı olabilmesi ve uyuşturucu maddelerin etkisinden uzak olabilmesi ise ancak o toplumun temellerinin güçlü olması ile mümkündür. Bireyin doğduğu ve içinde yaşadığı toplumun temeli olan aile ne kadar sağlıklı olursa o toplumda o kadar güçlü olur. Bu nedenle, uyuşturucu bağımlılığını önlemede öncelikli çalışma alanı bireyin ailesi, sonrasında ise yaşadığı çevre, okul, iş, aile ve arkadaş grubudur.

Uyuşturucu kullanımı bireyden ve içinde yaşadığı toplumdan kaynaklanan nedenlerden ortaya çıktığından çalışmamızda, bu sorunun çözümü de yine bireyin kendisinde ve etkileşim içinde olduğu toplumda aranacaktır. Bunun yanında, uyuşturucu bağımlılığına neden olan etmenler ile uyuşturucu madde kullanımının sonuçları sosyo-kültürel açıdan incelenerek, uyuşturucu kullanımının önlenmesi ve maddelere olan talebin azaltılması amacıyla toplumu oluşturan unsurlar açısından yapılması gerekenler üzerinde durulacaktır.

Kaynak ve literatür taraması ile yaptığımız alışmamızda:

Birinci bölümde; uyuşturucu maddelerin tanımı, sınıflandırılması yapılarak tarihçesi üzerinde durulacaktır.

İkinci bölümde; uyuşturucu madde bağımlılığının sosyal ve maddi etkileri, nedenleri ve sonuçları ile genel olarak ve Türkiye açısından madde kullanımının boyutları incelenecektir.

Üçüncü bölümde ise; uyuşturucu madde bağımlılığı ile kanuni mücadele yolları belirtilerek, uyuşturucuya yönelik talep azaltımı konusu ele alınacak ve talep azaltımına ilişkin öncelikli alanlar tespit edilecektir. Bunun yanında, uyuşturucu bağımlılığının tedavisi ve bağımlılığını önüne geçmek amacıyla alternatif çözüm önerileri aranacaktır.

I. BÖLÜM

KAVRAMLAR TANIMLAR ve KURAMLAR

I. KAVRAMLAR VE TANIMLAR

A. Uyuşturucu Madde

Kelime anlamı itibariyle uyuşturucu; uyuşturma özelliği olan, uyuşturan ve duymaz hale getiren demektir.² Yunanca uyku anlamındaki narké sözcüğünden gelmiş ve İngilizceye narcotic olarak geçmiştir.³ Uyuşturucu maddeler ise genellikle uyuşturma özelliğine sahip maddeleri ifade eder ve bu maddelere narkotik maddeler de denir. Bunun yanında uyuşturucu madde kavramı keyif veren, kışkırtan, yatıştırıcı, uyanıklık sağlayan maddeler için de kullanılmaktadır.⁴ Uyuşturucu maddeler bireyin sinir sistemini etkileyerek, ruhsal durumunu değiştirebilen, organizmanın ve duyuların normal işleyişini engelleyen maddelerdir. Doğal veya işlenmiş olarak bulunan bu maddeler insan vücuduna dışarıdan alınır.⁵

Uyuşturucu maddelerle ilgili tıp, kimya, eczacılık, sosyoloji, psikoloji ve hukuk gibi değişik alanlarda pek çok tanım yapılmış olmakla birlikte bilinen en genel tanıma göre uyuşturucu maddeler belirli dozda alındığı zaman kişinin sinir sistemi üzerinde etkide bulunan, akli, fiziki ve psikolojik dengesini bozan, fert ve toplum içerisinde iktisadi ve sosyal çöküntü meydana getiren, alışkanlık ve bağımlılık yapan, kanunların; kullanılmasını, bulundurulmasını ve satışını yasakladığı narkotik ve psikotrop sözcükleriyle de tanımlanan maddelerdir.⁶

² Meydan Larousse, Büyük Lugat ve Ansiklopedi, c. 12, s. 458.

³ Sulhi Dönmezer, Kriminoloji, İstanbul, 1981, s. 383.

⁴ Şener Güngör-Ali Kınacı, Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerle İlgili Suçlar, Yetkin Yayınları, Ankara 2001, s. 35.

⁵ Hüseyin Tekil Sevil, Uyuşturucu Bağımlılığı, Tanımlar-Sorunlar-Çözümler, SABEV Yayınları, Ankara, 1998, s. 7.

⁶ Uyuşturucu ve Kimyasal Maddeler, Başbakanlık Gümrük Müsteşarlığı, Gümrükler Muhafaza Genel Müdürlüğü, Ankara, 2003, s. 2.

B. Bağımlılık

Kelime olarak bağımlılık bireyin tek başına bir şey yapamaması, başka bir varlığın, maddenin ya da kendi iradesi dışında başka bir gücün etkisi ile hareket edebilmesi veya düşünebilmesidir. Uyuşturucu madde olmadan bireyin özgür düşünmesi, davranması ve karar verebilmesi mümkün değildir.

Bağımlılıkla ilgili genel bir tanım Birleşmiş Milletler (BM) Dünya Sağlık Örgütü (WHO)'nce yapılmıştır. Bu tanıma göre bağımlılık hasta organizma, ilaç ve çevrenin birbirleriyle etkileşimi sonucu meydana gelen, arzu edilmeyen bir oluşumdur.⁷

C. Bağımlılık Yapan Maddeler

Genelde doğal veya yapay nitelikli kimyasallar bağımlılık yapan maddeler olarak adlandırılırlar. Bu maddeler tıp alanında -hekim denetiminde- tedavi amacıyla, yine tıp alanında -hekimden bağımsız- tedavi dışı amaçlarla ve tedavi hizmetleri dışında farklı amaçlar için üretilerek insanlar tarafından tüketilirler. Bağımlılık yapıcı maddeler beyin ve bağlantılı organları (merkezi sinir sistemini) doğrudan veya dolaylı etkileyerek sahte bir iyi oluş hali yaratırlar. Sahte iyi oluş hali ise, bağımlılık yapan maddelerin beyin ödülleme sistemi üzerindeki etkisidir. Bu sahte iyi oluş halinde öznel bir hoşnutluk söz konusudur. Bu hoşnutluğun her birey için farklı bir şiddeti olmakla birlikte etkisi sınırlı ve geçicidir.

D. Uyuşturucu Madde Bağımlılığı (Toksikomani)

Madde bağımlılığı, bağımlılık yapıcı maddeler ile bazı ilaçların alışkanlık sonucu giderek artan miktarlarda fiziksel ve ruhsal açıdan gereksinim duyularak alınmasıdır. Alınan madde veya ilaç bireyde sahte bir rahatlık ve mutluluk duygusu oluşturduğundan, yeniden ve artan dozda alma ihtiyacı doğurarak, maddeye karşı tolerans seviyesini yükseltir. Bu durum en önemli ve belirgin bağımlılık işaretidir.

Madde bağımlılığı kavramı ile ilgili olarak yapılan çeşitli tanımlar bulunmaktadır. Herkesin kabul edebileceği ortak bir tanım BM, WHO tarafından

⁷ Uyuşturucu ve Psicotrop İlaç Düzenlemeleri Semineri, 20 Ocak 1986, Sağlık Bakanlığı İlaç ve Eczacılık Genel Müdürlüğü, Ankara, s. 3.

yapılmıştır. Bu tanıma göre madde bağımlılığı; sentetik veya doğal bir maddenin, tekrarlanan kullanımı sonucu oluşan bir zehirlenme durumudur. Bu durum ilaç bağımlılığından kaynaklanarak, psikotrop maddelere karşı istem dışı gereksinim duyulmasına neden olur. Psikotroplar bireyin ruhsal durumuna etkili olan maddelerdir. Bu etki kullanılan maddeye özgü olmakla birlikte, bireyin yapısına, bu maddelerin verilme şekline ve kullanma koşullarına da bağlıdır. Ayrıca bu maddeler fizyolojik, psikolojik ve toplumsal yan etkiler de yaratabilir.⁸

Bu bağlamda, madde kullanımı, bağımlılık yapan maddelerin sahte iyi oluş hali sağlamak amacıyla vücuda alınmasıdır. Madde kullanımı, biyolojik süreçlere bağlı olarak bedensel, ruhsal ve toplumsal sorunlar ortaya çıkarır. Bağımlılık sürecinin gelişiminde, madde kullanımı ile duygu, düşünce, davranış ve tutum farklılaşır. Alınan madde miktarına bağlı olarak bu durum her birey için değişik süreyi kapsar ve bireyin gerçekliği kavrayışı etkilenir. Uyuşturucu maddeyi ilk kez aldıktan sonra tekrarlayan kullanım olasılığı yüksektir ancak sonraki zamanlarda aynı etkinin sağlanması için kullanım sıklığı ve/veya miktarı artabilir. Bu kısır döngünün yerleşmesiyle birlikte birey de bağımlılık sürecine girmiş olur.

Madde kullanımının bağımlılığa dönüşmesi temelde biyolojik bir olgudur. Bireyin ruhsal özellikleri ve çevresel nedenler farklı biçim ve düzeyde sürecin alacağı en son şeklin belirlenmesinde rol oynarlar. Bu nedenle de bağımlılık genel itibariyle biyo-psiko-sosyal bir sorun olarak karşımıza çıkar.

Bunun yanında, kullanılan maddenin etkileme süresi, etkileme şiddeti ne kadar büyükse o ölçüde bağımlılık gücü taşır. Kullanan kişinin yapısal ve ruhsal özellikleri de belirleyici niteliğe sahiptir. Yapısal özellikler bazı insanlar için madde kullanmayı zorlaştırırken, beyinde eksikliği saptanmış kimi maddelerin kişiyi madde kullanmaya yatkınlaştırdığına dair bulgularda vardır. Bunun yanında, ruhsal zorlukların ve bozuklukların seyri sırasında madde kullanma davranışının ortaya çıktığı yaygın bir kanıdır.

Bağımlılık sürecinde maddeye ulaşmak ve temin etmek kolaysa o maddenin kullanımı yaygınlaşır. Akran grubu ve aile sosyal öğrenmenin en temel iki ortamı olup

⁸ Hüseyin Sevil, a.g.e., s. 9.

madde kullanmaya başlamada önemlidir. Toplumsal çevrenin madde kullanımına yönelik takındığı tavır birey için teşvik edici veya caydırıcı bir etki taşır.

E. Yoksunluk Sendromu Gelişimi

Uyuşturucu maddelerin bir süre kullanımının ardından ani olarak kesilmesine bağlı olarak yoksunluk sendromu ortaya çıkar. Yoksunluk sendromunun şiddeti kullanım süresi ve gelişen fiziksel bağımlılığın derecesine göre öldürücü olabilir. Yoksunluk sendromu, bağımlı için ızdırap verici ve istenmeyen bir durumdur. Bu durumdan kurtarılma isteği ise madde kullanımının devam ettirilmesine neden olur.⁹

F. Tolerans

Tolerans, kullanılan uyuşturucu madde miktarının giderek arttırılmasıdır. Uyuşturucu maddelerin sürekli aynı miktarda kullanılması her zaman istenen etkiyi yaratmaz. Bu nedenle bağımlı kullandığı madde miktarını aynı etkiyi sağlayabilmek için giderek arttırma gereksinimi duyar ve kullandığı maddeye karşı toleransı gelişir.¹⁰

II. UYUŞTURUCU MADDELERİN SINIFLANDIRILMASI

Uyuşturucu maddeler elde edildiği kaynağa göre doğal (tabii) ve sentetik olmak üzere ikiye ayrılırlar. İnsan vücudunda yaptıkları etkiye göre ise, merkezi sinir sistemini yavaşlatanlar (depresanlar), Merkezi sinir sistemini uyaranlar (stimülanlar) ve halüsinojenler (hayal gösterenler) olarak sınıflandırılmaktadır.

A. Merkezi Sinir Sistemini Yavaşlatanlar (Depresanlar):

1. Doğal Uyuşturucular (Afyon, Morfin, Eroin, Kodein)
2. Sentetik Uyuşturucular (Barbitüratlar, Trankilizanlar)

B. Merkezi Sinir Sistemini Uyaranlar (Stimülanlar):

1. Doğal Uyuşturucular (Koka Yaprağı, Kokain, Crack)
2. Sentetik Uyuşturucular (Amfetaminler)

⁹ Engin Gençten, Çağdaş Yaşam ve Normal Dışı Davranışlar, Maya Yayınları, Ankara, 1981, s. 26.

¹⁰ Uyuşturucu Maddeler ve Bağımlılık Eğitim Paketi Öğretmen Kitapçığı, Özel Okullar Derneği, AMATEM, 1997, s. 7.

C.Halisinojenler (Hayal Gösterenler):

1.Tabii Uyuşturucular (Esrar, Marihuana, Meskalin)

2. Sentetik Uyuşturucular (LSD)¹¹

Ayrıca, buharlaşan ve tabii ya da sentetik olarak elde edilen bir kısım kimyasal maddelerin, teskin edici olarak kullanıldığı bilinmektedir. Bunlara organik çözücüler ve vücut içine teneffüs edilenler de denir. Bu maddeler sinir sisteminde etkili, uçucu özelliği olan madde bileşimi içerirler ve hava ile buluşan bir sıvıdan hızlı bir şekilde buharlaşırlar. Bu maddeler genel olarak; tutkal, gazyağı, kerosen ve tinerdir. Genellikle petrol ürünlerinde, parlatma ve temizlik sıvıları ile çeşitli kokularda kullanılırlar. Bunların aktif unsurları; toliene, benzol, aseton, karbon, tetraclorit, klorofol, etileter, çeşitli alkoller ve asetikasit tuzlarıdır.¹²

A. Merkezi Sinir Sistemini Yavaşlatanlar (Depresanlar)

Uyuşturucu maddelerin bir bölümü, insanların merkezi sinir sisteminde yaptıkları yavaşlatıcı etkiler nedeniyle merkezi sinir sistemini yavaşlatanlar/depresanlar olarak adlandırılırlar. Bu tür maddeler elde edilmiş yöntemlerine göre de tabii ve sentetik olarak ikiye ayrılırlar.

1. Tabii Uyuşturucular

Tabii uyuşturucular doğada bulunan ve uyuşturma özelliği olan maddelerin bir takım işlemlerden geçirilmesi suretiyle elde edilirler. Merkezi sinir sistemi üzerinde etkili bu maddeleri, afyon, morfin, eroin ve kodein olarak sıralayabiliriz.

¹¹ Gümrük Müsteşarlığı, a.g.e., s. 2.

¹² Şerif Ali Tekalan, Çağın Ölüm Tuzakları, Altınburç Yayınları, İzmir, 2006, s. 183-184.

a) Afyon

Afyon, haşhaş kozasının çentiklenmesi (çizilmesi) suretiyle akan süt gibi beyaz öz sudan elde edilmektedir. Hava ile temas ettikçe koyulaşan ve kahverengi renk alan bir maddedir. Haşhaş dallı-budaklı, her sene tohumdan yetişen, beyaz, pembe, kırmızı ve mor renkte çiçek açan bir bitkidir. Olgunlaşan haşhaş bitkisinde, fındık ve küçük portakal büyüklüğünde bir kapsül oluşur. Kozanın, yani kapsülün kendisi bir uyuşturucu madde değildir. Afyon ve türevlerinin elde edildiği bir kaynaktır. Koza, afyon ve türevlerini ihtiva etmesinin yanında, pasta ve çöreklerde kullanılan, yağı çıkarılabilen, tohumları ihtiva eder. Afyon grubuna dahil olan uyuşturucu maddeler merkezi sinir sistemi üzerinde uyuşukluk meydana getiren, fevkalade tesirli ve kliniklerde kullanılabilen eczalar dır. Bu gruptaki eczalar tıbbi alanda bilhassa ağrıları dindirmekte kullanılır ve faydalı vasıfları vardır.

Afyonun tadı acı, kokusu keskindir, rengi ise ilk etapta beyaz olup, havayla teması arttıkça kahverenginin tonlarına dönüşür.¹³

Afyon; yutulmak, çiğnenmek, içilmek ya da dumanı çekilmek suretiyle kullanılır. Vücuda alındıktan sonra merkezi sinir sistemini etkiler. Nabzın hızlanması, terleme, neşelenme, rahat uyku gibi yapay ve geçici kısa süreli etkileri mevcuttur. Afyon kullanımı ile bağımlılık oluştuğunda bedensel çöküntü ile karaciğer ve bağırsaklar gibi metabolizma için gerekli iç organların çalışmasında bozukluklar başlar. Bunun yanında ruhsal çöküntüler de meydana gelir. Buna bağlı olarak kayıtsızlık, sorumsuzluk, tembellik gibi olumsuz davranışlar oluşur. Homeros MÖ 9. yüzyılda yazdığı İlyada Destanı'nda afyon kullanıcılarının durumunu babası, anası, oğlu, dostu ya da sevgilisi gözlerinin önünde öldürüle bile tek damla gözyaşı dökmezler diyerek anlatmıştır.¹⁴

Bunlara ek olarak, uzun süreli afyon kullanımında kronik zehirlenme başlar, yüz soluklaşır, tansiyon düşer, nabız yavaşlar, ateş yükselir, nefes darlığı, sindirim zorluğu, kusma, ishal, kaşıntı, iştahsızlık, tedirginlik ve adale sancıları ortaya çıkar.

¹³ a.g.e., s. 185.

¹⁴ Hülya Güven, Gençlerde Bağımlılık, Gençlik ve Uyuşturucu Madde Alışkanlığı, Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı Gençlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Ankara, 1987, s. 46-47.

b) Morfin

Afyon içerisindeki 25' e yakın alkaloid adı verilen zehirlerden en tanınmış morfindir. Morfin kelimesi, Grek mitolojisinde uyku tanrısı manasına gelen MORPHEUS isminden gelmektedir. 19. yüzyılın başlarında bulunan morfinin uyuşturucu olarak kullanımı bu asrın sonlarında başlamıştır. Bilhassa Amerika'da iç savaş esnasında kullanımı yaygın hale gelmiştir.

Morfin, haşhaş bitkisinin sütünden elde edilen afyondan çeşitli kimyasal yöntemlerle elde edilir ve en etkili ağrı kesicilerdendir. Parlak, kristalize toz halinde veya tebeşir tozu, kireç görünümünde, beyazdan koyu kahverengiye kadar değişen renklerde (fildişi, krem, v.s.) kokusuz ve acıdır. Kapsül, blok, tablet veya sıvı şekilde bulunabilir. Hayalperest, cevher, sert cevher, Amerikan kelebeği, Matmazel Emma, maymun gibi argo isimleri vardır.¹⁵

Morfin, tıpkı afyonda olduğu gibi başlangıçta ağrı keser ve yalancı neşe verir. Gerçekten hasta olan kişilere tedavi için de morfin yapılır. Bu ilâcın etkisi altında kalan hasta rahatsızlığı geçse bile morfin kullanmak ister ve bu şekilde maddeye alışır. Morfin iğnesi ağrı ve sızıları dindirir. Bireyde var olan korkulu, üzüntülü ve endişeli ruh hali yerini geçici süreyle keyifli bir duruma bırakır. Fakat bu keyif hali asla uzun sürmez. Ağrılar, sızılar ve ruh sıkıntıları eskisinden daha fazla olarak yeniden ortaya çıkar. Uyuşukluk, sersemlik, halsizlik, uyuklama hali başlar. İnsan bir şey düşünemez, vücudu kırgın ve sanki dövülmüş gibi yorgun hale gelir, zamanla hareket etmeye takati kalmaz, kalp çarpıntısı, soğuk terleme başlar, el ayak buz kesilir, ağız kurur ve belde şiddetli ağrılar olur. Kişi ölecekmiş gibi bir heyecan ve korku içinde yaşar hale gelir ve artık morfinsiz hiçbir şey yapamaz. Bütün bunlardan kurtuluş için çareyi yeniden morfini kullanmakta arar. Morfin bulamazsa kriz geçirmeye başlar.

Morfin bağımlıları zehir çektikleri şırıngaları pantolonlarının üstünden ya da eteğinin altından vücutlarının rastgele yerlerine batırırlar. Alınan madde zamanla yeterli olmaz ve bireyde tolerans gelişimine bağlı olarak madde alımında da artış meydana gelir.¹⁶

¹⁵ <http://www.kom.gov.tr>, 03.04.2007.

¹⁶ <http://www.kirklareli.pol.tr/uyusturucu.asp>, 07.04.2007.

c) Eroin

Eroin, afyonun içinde bulunan alkaloidlerden bir tanesidir. Baz morfinin asetik asit ile birlikte ısıtılması ve diğer kimyasal işlemlerden geçmesi sonrasında oluşur. Bileşiminde asetik asit olduğu için eroin normalde sirke gibi kokar. Gevher, süprüntü, beyaz cevher, şey, kar, sır, oğlan gibi argo isimleri vardır. Eroin, beyaz, gri, koyu gri, kahverengimsi gri, fildişi, kahverengi renklerde ve toz şeker gibi küçük kristaller halinde veya un gibi toz halinde bulunabilir. Saf halde iken beyaz olan eroindeki bu renk farklılıkları içerisinde bulunan katkı maddelerinin miktarına göre değişir. Bir doz eroinde (normalde 100 mg.),%10 eroin ve % 90 şeker, nişasta, süttozu, kinin gibi katkı maddeleri bulunur. Eroin, uyuşturucu maddelerin en kuvvetlisi ve dolayısıyla da en tehlikelidir. Morfinden 2 ila 10 defa daha kuvvetlidir. Eroin bilinen uyuşturucu maddelerin en fazla ve çabuk alışkanlık meydana getirenidir. Ufak bir iki deneme kişiyi eroin kurbanları arasına almaya kafi gelir. Eroin kullanmaya alışmış bir kimse iki veya üç saatte bir muhakkak bu maddeyi almak mecburiyetindedir. Aksi takdirde çok ağır kriz halleri ortaya çıkar.

Eroin çoğunlukla burundan çekilmek suretiyle alınır. Ayrıca, sigaranın yanan ucu toz halindeki eroine bulaştırılarak da alınır. Eroinin yere düşmemesi için baş hafif geriye çekilerek içilir. Bunlara ilaveten alüminyumlu kağıt üzerindeki eroinin alttan yakılarak çıkan dumanları da teneffüs edilebilir. Eroinin içine çeşitli maddeler katılarak saflığı bozulmakta, bazen dozaj çok düşmektedir. Eroinin saflığının bozulması eroinmanların maddeyi damardan enjeksiyonla almalarına yol açmıştır. Çünkü saflığı bozulan eroin müptela tarafından arzu edilen canlılık hissini ancak damardan enjeksiyon yoluyla alındığı zaman sağlar. Ancak eroin müptelalarının sokaktan satın aldıkları eroin, alışa geldikleri yüzdeli eroinden daha fazla eroin ihtiva ettiği zaman ölümler meydana gelmektedir. Eroin kullanan bir kimsedeki zehirlenme belirtileri morfin kullananlarınkine benzemektedir. Fakat bu durum morfinin tesirinden daha şiddetli bir şekilde ve kısa zamanda ortaya çıkmaktadır. Çünkü eroin morfine nazaran daha kuvvetli bir uyuşturucudur.¹⁷

Eroine iyice alışan ve kriz devresine giren bir eroin bağımlısı, artık ilk günlerde tatmakta olduğu yalancı keyif halini de bulamaz olur. Artık onun eroin kullanması bir

¹⁷ <http://www.kirklareli.pol.tr>, 10.04.2007

süre rahat edebilmek içindir. Eroin kullananlar da morfinde olduğu gibi terler, çarpıntı başlar, vücudu kırılır, diz, bel ve başında şiddetli ağrılar başlar, iştahı kapanır, çalışma gücünü kaybeder, büyük bir üzüntü ve keder duyguları içerisinde yatağa düşer. Renkleri uçuk, ağızlar kuru, nefesleri kesiktir. Dalgın bir haldedirler, dünya ile alakaları kalmamıştır, gözlerindeki canlılık alametleri kaybolmuştur. Yaşayan bir ölüden farksızdırlar ve bu halden kurtulabilmek için yeniden eroin kullanmak mecburiyeti duyarlar.¹⁸

d) Kodein

Kimyasal adı metil morfin olan kodein, genellikle morfinin kimyasal süreçlerden geçirilmesiyle elde edilen bir maddedir. Afyonda % 0,3-3 oranında bulunur ve afyondan da elde edilebilir.¹⁹ Ağızdan, makattan ya da enjeksiyon yolu ile alınmasının yanı sıra tablet veya toz biçiminde kullanılır; etkili bir öksürük giderici ve ağrı kesicidir ancak ağrı kesici etkisi morfinin onda biri kadardır. Bağımlılık oluşturması için uzun süre ve çok miktarda kullanılması gerekir, ender olarak bağımlı yapar.²⁰

2. Sentetik Uyuşturucular

Merkezi sinir sistemi üzerinde yavaşlatıcı etkileri olan ve kimyasal yollardan elde edilen uyuşturucu maddeler; barbitüratlar ve trankilizanlardır.

a) Barbitüratlar

Malonik asidin üreyle birleşmesi sonucu barbütirik asit oluşur. Bunun çeşitli tuzlarına barbitüratlar denir.²¹

Merkezi sinir sistemini etkileyerek yatıştırıcı etki gösteren barbitüratlar, değişik renk, hacim ve şekillerde, kapsül veya tablet olarak üretilirler. Bunlar doktor tarafından kişiyi sakinleştirmek veya uykuya daldırmak üzere verilen ilaçlardır. Alkolle

¹⁸Uyuşturucu Madde Olayları Genel Değerlendirilmesi, Ankara Narkotik Şube Müdürlüğü, EGM Basımevi, 1994, s. 10.

¹⁹Meydan Larousse, c. 7, s. 377.

²⁰Şener Güngör-Ali Kınacı, a.g.e., s. 54.

²¹Vahe Alexanyan, Teşhisten Tedaviye, Formül Matbaası, İstanbul, 1981, s. 1352.

alındığında ölüme sebebiyet verirler. Suistimalleri en çok yapılanlar, sarı kapsüller halinde imal edilen Pentobartibal Sodyum ile mavi kapsüller halinde imal edilen Amobartibal Sodyum ve Secobartibal Sodyum'dur. Genellikle ağız yoluyla alınırlar. Alındıktan sonra süratle absorbe edilirler ve vücuda yaygın bir şekilde dağılırlar. Emzikli kadınlarda süte kolay geçerler.

Barbitüratların küçük dozlarda alınması halinde etrafa karşı hafif bir aldırılmazlık gelişir. Zihinsel fonksiyonlar yavaşlar, gerginlik azalır. Uzun zaman kullanıldıklarında, maddeye karşı tolerans gelişir. Maddenin bırakılmasından sonra uykusuzluk, iştahsızlık, bulantı, titreme, adale seğirmeleri gibi belirtiler ortaya çıkar.²²

b) Trankilizanlar

İnsanları sakinleştirmek amacıyla kullanılan uyukulu hale getirmeksizin veya akli ve fiziki uyanıklığını azaltmaksızın endişesini gidermek üzere kullanılırlar. Reçeteye satılmaktadırlar. Bunların en çok suistimal edilenleri ve sık rastlanılanları Meprobamate, Chlordiavepoxide ve Diazepamlardır.²³

Maddenin yüksek dozlarda kullanılması halinde uyuklama, ağız kuruluğu ile ağır vakalarda solunum depresyonu ve koma görülür.²⁴

B. Merkezi Sinir Sistemini Uyarıcılar (Stimülanlar)

Merkezi sinir sistemi üzerinde uyarıcı etkileri bulunan stimülanlar ise yine elde edilmiş yöntemlerine göre tabii ve sentetik olarak sınıflandırılırlar.

1. Tabii Uyuşturucular

Merkezi sinir sistemi üzerinde uyarıcı etkileri bulunan ve doğal yollardan elde edilen stimülanlar, koka bitkisi, kokain ve crack olarak adlandırılır.

²² Salih Yaşar Özden, Uyuşturucu Madde Bağımlılığı, Nobel Tıp Kitapevleri, İstanbul, 1992, s. 87-92.

²³ <http://www.gumruk.gov.tr>, 10.11.2006.

²⁴ Aleksanyan, a.g.e., s. 1258.

a) Koka Bitkisi

Genelde, bu bitki nemli ve sıcak iklimleri sevdiği için Orta ve Güney Amerika ülkelerinde, çoğunlukla da Peru, Bolivya, Brezilya ve Kolombiya'da yetişmektedir. Boyu 1.5 metre olup, yaprakları düzgün ve ovaldir. Güney Amerika'da yaşayan Kızılderililer tarafından uyarıcı olarak kullanıldığı ve açlık duygusunu azaltmak için yanaklarda tütün lokması şeklinde çiğnendiği bilinmektedir.²⁵

b) Kokain

Kokain, merkezi sinir sistemine uyarıcı etki yapan kokain koka adlı bitkinin yapraklarında doğal olarak bulunan uyarıcı bir maddedir. Burun yoluyla alındıktan sonra merkezi sinir sistemini uyarır, kalp vuruşları artar, kan basıncı ve solunum hızlanır, aşırı bir neşe hali yapar. Alınan miktar çoğaltıldığında idrak yanılgıları ve dokunma halüsinasyonları ortaya çıkar. Deri altında böcekler, kurtlar yürüdüğü hissedilir. Şiddetli bağımlılık etkisi olan kokainin 30-60 dakika içerisinde etkisi kaybolduğundan tekrar kullanma isteği doğar. Deri altına veya damara enjeksiyon yolu ile alındığı gibi sigara şeklinde içilerek de kullanılabilir. Kokain, beyin damarlarında tıkanmaya, beyin kanamasına sebep olabileceği gibi, uzun süreli kullanımında ölüm meydana gelebilir.²⁶

c) Crack

Kokainin daha ucuz fakat daha tehlikeli bir türevidir. İçinde eter ve aseton bulunan ağır bir zehirdir. Toz veya sıvı halde, kesme şeker görünümünde, beyaz veya krem renginde bulunur. Eroin ve kokainden en az üç misli daha fazla bağımlılık yapan bir maddedir. Crack burun yoluyla ya da sigara şeklinde içilerek alınır. Kullanımıyla birlikte kısa sürede paranoyak belirtiler ortaya çıkar. Şiddetli ağrı, sarhoşluk, algılamada düşüklük, kalp atışlarının artması ve düzensizleşmesi, titreme, nefes darlığı, hayal görme, ağır sinirlilik ve organizmada büyük tahribat kaçınılmaz sonuçlarıdır. Ölüme en

²⁵ Gümrük Müsteşarlığı, a.g.e., s. 6.

²⁶ İlkey Kasatura, Gençlik ve Bağımlılık, Evrim Yayınları, İstanbul, 1998, s. 104.

yakın zehir olarak bilinen madde, aile ve çevre ilişkilerini giderek yok ederken, her gün bağımlısı ve sebep olduğu ölümler hızla artmaktadır.²⁷

2. Sentetik Uyuşturucular/Amfetaminler

Merkezi sinir sistemi üzerinde uyarıcı etkileri bulunan ve yasal yollarla elde edilen amfetaminler merkezi sinir sistemine stimülan (uyarıcı) etki yapan maddelerin başında gelir.²⁸ Amfetamin türevi içeren uyuşturucu maddelerden ticari adı ecstasy olanı en çok bilinendir. Uyuşturucu madde kapsamında olmayan amfetaminler; narkolepsi denilen uyuma hastalığının tedavisinde, şişman kimselerde iştahın azaltılmasında hiperaktif çocukların tedavisinde, bazı epilepsi türleri ile parkinson hastalığında yardımcı ilaç olarak ve merkezi sinir sistemini deprese eden ilaç zehirlenmelerinde tedavi edici olarak kullanılır.²⁹

Amfetaminler genelde ağızdan alınmak suretiyle, bazen de enjeksiyon yoluyla kullanılır.³⁰ Amfetaminler fazla alındığında baş dönmesi, huzursuzluk, çok konuşma, iştahsızlık, panik durumu görülür. Doz çok fazla ise adale krampları, karın ağrısı, titreme, bilinç bulanıklığı, koma ve ölüm meydana gelebilir. Bitkinlik, çöküntü, korkulu rüyalar, aşırı uyku isteği, ilaca alışanların ilacı bulamadıkları veya az aldıkları zaman ortaya çıkan belirtilerdir.³¹ Amfetamin kullananlarda bazen şiddetli biçimde ruhsal bağımlılık oluşabilir, fiziksel bağımlılık ise ya az olur ya da hiç olmaz.³²

C. Halüsinojenler (Hayal Gösterenler)

Merkezi sinir sistemini etkileyerek, kullanılması ile birlikte hayal gösterici etki yapan uyuşturucu maddeler elde edilmiş yöntemlerine göre tabii ve sentetik olarak ikiye ayrılır.

²⁷ Selahaddin Kaptanağası, Uyuşturucu Gerçeği, Tanıtım, Etkiler, Sonuçlar ve Tedbirler, Türkiye Yeşilay Cemiyeti Genel Merkezi, Ankara, ?, s. 25.

²⁸ Salih Yaşar Özden, Uyuşturucu Madde Bağımlılığı, İstanbul, 1992, s. 60.

²⁹ Özden, a.g.e., s. 46-47.

³⁰ Rasyonel Tedavi Yönünden Tıbbi Farmakoloji, Cilt 1, 4. Baskı, Ankara, 1987, s. 430.

³¹ Kemal Aydınalp, Gençliğin Ruhunu Kemiren Uyuşturucular, Bilim ve Teknik, Ocak 1988, Cilt 21, Sayı 242, s. 24.

³² Kayaalp, Cilt 1, s. 430-431.

1. Tabii Uyuşturucular

Tabii yollarla elde edilen halüsinojenlerden en çok bilinenleri esrar, marihuana ve meskalindir.

a) Esrar

Esrar, afyon gibi çok eskiden beri tanınan cannabis adı verilen bitki ve bunun çeşitlerinden elde edilir. Bir zamanlar ölkemizde sadece hint kenevirinden elde edildiği sanılırken, sonrasında kenevirden de esrar temin etmenin mümkün olduğu anlaşılmıştır. Değişik adlarla anılan esrarın uluslararası adı haşiş veya chanvre indien'dir.³³

Esrarın nasıl kullanıldığı ile ilgili olarak, genelde esrarın ufalanmış halde sigara içine sarılabildiği gibi küçük topak halinde özel pipo ya da kabak denilen nargile ile de içilebildiği söylenebilir. Kolay anlaşılabilir kokusunun gizlenmesi amacıyla içine kokulu maddeler katıldığı olur. Çeşitli yollar denense de en yaygın metodu sigara ile içe çekilmesidir.³⁴

Esrar, insanlarda fiziksel ve psikolojik değişime sebebiyet verir. Özellikle sigara ile içilen esrar dumanı birkaç dakika içinde etkisini gösterir. Nabız sayısında artma, kan basıncı yüksekliği, ağız ve boğaz kuruluğu, kusma bulantı, göz bebeklerinde büyüme artar. Vücuda uyuşukluk yayılır, hayal gücü yükselir, zaman, mesafe ve sürat ölçüsü kaybolur. Çok yüksek dozda alındığında ölüm korkusu ve vücutta bozukluklar görülür.³⁵

b) Marihuana

Marihuana, kenevir bitkisinin yaprak ve çiçeklerinin kurutulmasıyla elde edilen, zihni ve vücudu etkileyen kuvvetli bir uyuşturucu maddedir.

Marihuana kullanımının yaygınlaşmasının en önemli sebepleri vücuda etkilerinin küçümsenmesi ve kolay temin edilebilmesidir.

³³ Yusuf Vehbi Dalda, Uyuşturucu Madde Suçları, ?, ?, s. 23-24.

³⁴ Duran Çakmak, Refhan Balkan, Cem Tüz, Esrar Etkileri ve Bağımlılığı, ?, İstanbul, 2004, s. 7.

³⁵ Dönmezer, Kriminoloji, s. 317.

Marihuana içerisinde bulunan kimyasal maddeler vücudun birçok organı tarafından absorbe edilir ve vücuttan elimine edilmesi bir ayı bulabilir. Beyinde uzun veya kısa süreli hafıza kaybı, cisimlerin hareketliliğini takip edememe, görme bozukluğu gibi sonuçlar doğurur. Solunum bozukluğu ve akciğer kanserine yol açabilir. Erkeklerde sperm sayısı ve hareketliliğinin azalmasına neden olurken kadınlarda ise doğurganlık üzerinde olumsuz etkiler yapar.³⁶

c) Meskalin

Eczacılık açısından ilginç kaktüslerden biri olan *Lophophora Williamisi*'nin yuvarlak loplardan birleşmesiyle oluşmuş etli, dikensi bir kaktüs olup Meksika'nın kuzeyinde yetişmektedir. Halüsinojenik özelliklere sahip maddeler içerir. Başlıca aktif bileşik olan meskalin, ilk bilinen halüsinojenik maddelerdendir.³⁷

Tablet, kapsül ve sıvı halde kullanılmaktadır. Kuvvetli ve acı bir tadı vardır. Etkisi 10 saatten fazla sürmektedir. Ülkemizde yaygın bir kullanım alanı bulunmamaktadır. Kullananların anlayış kabiliyeti hemen hemen yok olur, duyu organlarını yanıltıcıdır.³⁸

2. Sentetik Uyuşturucular/LSD

Sentetik bir uyuşturucu olan LSD, ergot alkaloidlerinden elde edilen lijerzik asidin dietilamid türevi olan yarı sentetik bir maddedir.³⁹

LSD' nin mikrogram gibi küçük miktarları bile etki sağlamaya yeterlidir. Bu madde ruhsal bağımlılık oluşturabilir. Fiziksel bağımlılık ve yoksunluk belirtilerinin olmadığı kabul edilir. Ancak ruhsal ve toplumsal yıkım meydana getirir. Bu maddeyi kullananlarda olağanüstü algılar gelişir, gerçekle gerçekdışı karışır. Kişi hayaller görür, gördüğü hayalleri tutmak ister, onlarla konuşur. Bazılarında bu tablo pencereden düşme, trafik kazası yapma gibi durumlara neden olur. Bu rüya durumundaki kişi telkin altında

³⁶ Tayfun Vardarlı, Kaçakçılık Mevzuatı, Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Şube Müdürlüğü, Muğla, 1998, s. 21-22.

³⁷ Nurhayat Sütlüpinar, Bitkisel Uyuşturucular ve Uyarıcılar, Türkiye'de Uyuşturucu Madde Sorunları, Rem Matbaacılık, İstanbul, 1997, s. 79.

³⁸ Tekalan, a.g.e., s. 212.

³⁹ S. Oğuz Kaya Alp, Rasyonel Tedavi Yönünden Tıbbi Farmakoloji, Hacettepe TAŞ Yayınları, Cilt 1, Ankara, 1987, s. 437.

kalarak suç işleyebilir. Genel görünüş ağır bir akıl hastalığı halidir. Bazen de kalıcı psikozlara neden olur. Bazı kişilerde bir kez deneme bile yıllarca tedaviyi gerektirecek ruhsal bozukluklar bırakabilir. Uzun zaman kullananların genlerinde bozukluk yaptığı, hamile iken kullananların doğan çocuklarında sakatlıklar meydana getirdiği bazı araştırmalarda saptanmıştır.⁴⁰

III.BAĞIMLILIK YAPAN MADDELERİN ETKİLERİ

Sosyal bir varlık olan insan değişik nedenlerle madde kullanmaya yönelebilir. Önceleri az miktarda ve keyif almak amacıyla zaman zaman alınan maddeler kişi için giderek önem kazanmaya başlar. Kişi bilinçli ya da bilinçsiz olarak bu maddeyi alabileceği, bulabileceği ortam ya da yerleri tercih eder, sosyal ilişkilerini maddeyi alabileceği şekilde ayarlar ve giderek maddeyi elde etmek ve kullanmak için daha fazla zaman harcamaya başlar. Yavaş yavaş iş, okul, sosyal aktiviteler için ayrılan zamanlar azalır ve bu zamanlar madde kullanımı için kullanılmaya başlanır. Bu durum aynı zamanda kişinin ailesi ve çevresi ile ilişkilerinin ve iletişiminin bozulmasına neden olur. Bu durum ise maddeyi kullanan kişiyi dolaylı olarak madde ile daha çok birlikte olmaya iter. Yani maddeyi arama davranışının yoğunluğu artar. Kullanım süreci içinde zamanla kullanılan maddeye karşı tolerans gelişmeye başlar. Kişi aynı etkiyi, aynı rahatlama, keyfi ve sarhoşluğu elde etmek için daha fazla miktarlarda madde almaya başlar. Bağımlılık yapıcı maddelerin azaltılması ya da alınamaması durumunda kullanılan maddeye özgü değişik rahatsızlık verici bulgu ve belirtiler, yoksunluk belirtileri ortaya çıkar. Kişi yoksunluk belirtilerini yatıştırmak için tekrar madde almak zorunda kalır.

Zamanla uyuşturucu madde kullanımının tekrarlanması bağımlılığı kısır bir döngü sürecine iter. Madde kullanan kişi, bu kullanımı kontrol etmek amacıyla kullandığı maddeyi azaltma ya da kesme girişimlerinde bulunur. Ancak bu çabalar kısa süreli ya da başarısız girişimler olarak kalır. Kişi gerek tedavi ile gerekse kendiliğinden madde alma davranışından zamanla vazgeçebilir. Ancak aylar yıllar sonra azar azar kullanabileceği inancı ile aynı maddeyi kullanmaya başladığı durumda kısa sürede eski kullanma

⁴⁰ Aydınalp, a.g.m., s. 25.

durumuna döner, yani aynı bağımlılık ilişkisi tekrar başlar. Bu duruma ‘yeniden kurulum’ denir.⁴¹

Uyuşturucu madde bağımlılarının maddeyi elde etmek, kullanmak ve etkilerinden kurtulmak için harcadıkları zaman ve çaba diğer uğraşlara yer vermeyecek şekilde giderek artar. Madde kullanımı nedeniyle bireyde ruhsal, fiziksel ve sosyal zararlar ortaya çıkmasına rağmen madde kullanımı sürdürülür.

Genel anlamda etkilerine değinilen madde bağımlılığı bir sendromdur ve çeşitli ölçütleri vardır. Buna göre aşağıda yer alanlardan sadece üç özelliğin bireyde bulunması bağımlılık tanısı koymak için yeterlidir:

- Madde kesildiğinde ya da azaltıldığında yoksunluk belirtilerinin ortaya çıkması,
- Madde kullanımını denetlemek ya da bırakmak için yapılan ancak boşa çıkan sürekli çabalar,
- Maddeyi elde etmek, kullanmak ya da bırakmak için büyük zaman harcamak,
- Madde kullanımı nedeni ile sosyal, mesleki ve kişisel etkinliklerin azalması ya da tamamen bırakılması,
- Maddenin tasarlandığından daha uzun ve yüksek miktarlarda alınması,
- Fiziksel ya da ruhsal sorunların ortaya çıkmasına ya da artmasına rağmen madde kullanımını sürdürmek.⁴²

Uyuşturucu madde bağımlılığı, bağımlı olunan maddenin elde edilebilmesi için bireyin bütün değerlerini feda edebileceği çok tehlikeli bir bağımlılık türüdür. Bağımlılık yapıcı maddeler ilk alındığında haz verici ve rahatlatıcı etkileri vardır. Sıkıntılı, problemlili zamanları bu ‘dost’ sayılan madde ile geçirmek, bağımlıyı ilk kullanımda problemlerin bulunduğu bir dünyadan yapay bir cennete taşımaktadır.

⁴¹ <http://www.okulpdr.net/madde.htm>, 10.01.2007

⁴² <http://www.okulpdr.net/madde.htm>, 10.01.2007.

Madde kullanımı ile elde edilen bu yapay cennet, bireyi tuzağına düşürerek tutsak etmekte, birey de bu aldatıcı cennetin arayışı içinde maddeyi yaşamının en büyük kurtarıcısı ve arkadaşı olarak kabul etmeye başlamaktadır. Bağımlıların yapay cennette buldukları, tek düze bir yaşam yerine renkli rüyalar ve sanrılarla yaşayarak, günlük yaşamdaki kaygılardan, cesaretsizlikten, güvensizlikten kendilerini uyuşturarak kurtulmak istemeleridir. Ancak bağımlıların sanrılarla iyi vakit geçirdiklerini düşünmeleri, bilincin ve düşüncelerin, merkezi sinir sisteminin zarar göreceği düşünce bozuklukları ortaya koymasından başka bir şey değildir.

Bununla beraber, kendisini günlük yaşamda pasif ve güvensiz gören bir bireyin uyuşturucu ile coşkulu, kendine güvenen bir insan haline geldiğini sanması zararlı bir yanılgıdır. Çünkü bu coşkulu davranışların kendisini verimli ve yaratıcı davranışlara götüreceği bir araç olmadığı fark edildiğinde geri dönüş imkansızlaşacaktır.

Diğer taraftan, bireyin hareketlerindeki taşkınlık çoğu kez tutarsız ve saldırgan davranışlara yol açarak toplumsal yaşamdaki yerini sarsar ve kendisini güç durumlara düşürür. Bunun tam tersi hareketlerde coşku yerine donup kalma, tembellik gibi durumlarda ortaya çıkar. Kişi bu değişik hareketlerle çevreye daha iyi uyum sağlamak yerine alışılmamış saçma davranışlarıyla topluma yabancılaşmış garip bir yapıya bürünür.

Algılama ve düşünce bozuklukları ile hareket bozukluklarına yol açan ve duygusal yaşamda durgunluk, taşkınlık, ilgisizlik gibi belirtiler ortaya koyan uyuşturucu madde alışkanlıkları, bu belirtilerle ruh ve akıl hastalıklarından biri görünümünü de vermektedir.

Zaman ve yer yöneliminde bozukluk ve yanılgılar ile, duygusal dengesizlikler, ruhsal ve bedensel çöküntü, uyku bozuklukları, bilinç durumunda karışıklık, algı bozuklukları, sanrı ve yanılgılar uyuşturucu maddelerin neden olduğu ortak zararlardandır.⁴³

Anlatılan tüm bu zararların yanında, uyuşturucu maddelere karşı öncelikle psikolojik bağımlılık oluşur. Yani, kişi alıştığı maddeyi almadığı zaman kendisini oyalayacak bir şeyler bulduğu ya da kendisini o maddeyi almaya iten psikolojik

⁴³ Kasatura, a.g.e., s. 101.

sorunların üstesinden geldiği zaman geçici bir sıkıntı dönemi yaşar. Bununla beraber, bu süreçte maddeye olan bağımlılık bireyde fizyolojik bağımlılık meydana getirmemektedir. Başlangıçta psikolojik nedenlerle kullanılan maddeler, uyuşturucu maddenin etkisi ve kullanılma miktarına göre, belirli bir süre düzenlilik içinde kullanılırsa fizyolojik bağımlılık yerleşmektedir ki, bu aşamadan sonra bağımlının tedavi olabilme şansı oldukça düşmektedir.

Diğer yandan, madde bağımlılarının çoğunda, psikolojik ve fiziksel bağımlılık arasında kesin sınırlar çizilememektedir. Psikolojik bağımlılık aşamasında yani maddeye kullanımın ilk başladığı günlerde birey, madde kullanımından vazgeçse bile bırakma döneminde madde kullanmamaya bağlı olan yoksunluk belirtilerini şiddetle yaşar. Kendisini madde almaya iten nedenler de yıllar sonra yine zorlayıcı isteklerle kendisini tekrar madde almaya itebilir. Bu nedenle en doğru davranış bağımlılık oluştuktan sonra bu maddelerden kurtulmak için gösterilecek çaba yerine, bu maddeleri kullanmaya hiçbir şekilde başlamamak olmalıdır. Bu ise, daha başından itibaren maddeden beklenen aldatici yararları gerçekçi bir şekilde düşünerek ve uyuşturucu maddelerin verdiği rahatlık ve neşeyi daha yararlı davranış şekilleri ile yaşamakla mümkün olabilir.⁴⁴

IV. BİR SUÇ TÜRÜ YA DA SAPMA DAVRANIŞI OLARAK UYUŞTURUCU BAĞIMLILIĞI

İnsan biyolojik bir canlı olduğu kadar, sosyo-kültürel bir varlıktır. İnsanın kişiliği doğuştan gelen zeka, huy ve yetenek gibi bedensel özellikleri ile içinde yaşadığı ve geliştiği sosyal ortamla şekillenmektedir. Sosyal bir varlık olan insan toplumsallaşır ve dolayısıyla bir bakıma yaşadığı toplumun eseri olarak görülebilir. İnsan, hayatı boyunca toplumla karşılıklı bir etkileşim içinde hem toplumu etkileyerek hem de ondan etkilenerek varlığını sürdürür. Sosyalleşen bir kişi, toplum içinde uygun ve normal kabul edilen davranışlara ve kurallara uyarken toplumun kendisine verdiği görevleri yerine getirir.

Diğer taraftan toplumda sosyal olmayan ya da yeterince toplumsallaştırılmayan kişiler de vardır. Toplumda bu tür kişiler “a-sosyal” ya da “anti-sosyal” olarak

⁴⁴ a.g.e., s. 102.

adlandırılır. A-sosyal kişi toplumun kendisinden ne istediğinin farkında olmayan kişidir. Anti-sosyal kişi ise, toplumun kendisinden ne istediğini bilen, ama kasıtlı olarak bunları yerine getirmeyen, topluma karşı çıkan, gerektiğinde başkalarının zararına da olsa kendi arzuları doğrultusunda hareket eden insandır.⁴⁵ Bu anti-sosyal yapıda olan kişilerin hareketlerinden doğan ve toplumda istenmedik davranışlar olarak nitelenen fiillere de suç denir. Suç aynı zamanda, topluma zarar verdiği ya da toplum için tehlikeli olduğu kanun koyucu tarafından kabul edilen ve belirtilen eylem, davranış ve hareketlerdir.⁴⁶

Ceza hukukunun verdiği tanıma göre ise suç; yasanın cezalandırdığı harekettir. Bu tanımın ışığında Paul Lutz, genç bir suçluyu ceza yasasına göre, suça neden olan bir kabahat işlemiş birey olarak açıklar. Suçluluk ise kişiyi toplum halinde yaşayan öteki bireylerin karşısına çıkaran bir çatışmanın ürünüdür. Lowre'ye göre suçluluk bireyle çevresi arasındaki karşılıklı etki ve tepkilerin sonucunda oluşur; bu da bireyde bazı özel kişilik durumlarının oluşmasına neden olur.⁴⁷

Madde kullanımı ile ortaya çıkan sorunların en önemlilerinden biri de yaşanan adli sorunlardır. Madde kullananlar arasında suç işleme ve yasalara karşı gelme davranışı sıklıkla gözlemlenmektedir.

Yabancı literatürdeki çalışmalarda da maddenin kötüye kullanımı ile suç davranışı arasında bağlantı kurulmuştur. Aynı doğrultuda geleneksel görüş de, madde kullanımının suç davranışına yol açtığı şeklindedir. Uyuşturucu madde bağımlılığı ve suç ilişkisi konusunda yapılan çalışmalarda maddeyi kötüye kullanmanın psikiyatrik hastalıklara, davranış bozuklukları ve şiddet tutumlarının gelişimine yol açtığı ve madde bağımlılarının suç işleme sıklıklarının normal popülasyondan anlamlı düzeyde daha yüksek olduğunun ileri sürüldüğü gözlemlenmektedir.

Gerek suç öncesi madde kullanım öyküsü, gerekse suç anında madde etkisinde olma özelliği, suç ve suça yönelimi arttırmaktadır. Suç oranlarında madde kullanımı sonrasında da artma olduğu görülmektedir. Madde kullanan mahkumlar üzerinde yapılan bir çalışmada olguların yarısından fazlasında suç işleme davranışının eroin

⁴⁵ Mimar Türkkahraman, Ekonomik Kriz, Toplumsal Hayat ve Toplumdaki Suç Eğilimleri, Stratejik Araştırmalar Dergisi, Sayı: 4, Aralık 2004, Yıl: 2.

⁴⁶ Tülin İçli, Kriminoloji, Bizim Büro Basımevi, Ankara, 1997, s. 7.

⁴⁷ Selmin Evrim, Psikoloji Açısından Suçluluk Sorunu, İÜ. Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1970, s. 48.

kullanmaya başladıktan sonra geliştiği saptanmıştır. Benzer şekilde ülkemizde yapılan diğer bir çalışmada madde kullanım öncesi yasalarla sorun yaşayanların oranı % 25 iken madde kullanım sonrası bu oranın % 65'e yükseldiği tespit edilmiştir.⁴⁸

Sosyal kurallara göre madde kullanımının sosyal bir suç ve normal dışı bir davranıştır. Uyuşturucu madde bağımlılarının işledikleri suç türü ve sayısı da bağımlının içinde bulunduğu sosyal ve ekonomik duruma göre değişkenlik gösterir. Madde kullanımı ile ilgili bir suç profili çıkarıldığında göze çarpan en önemli unsur bağımlılarının ekonomik durumları arasındaki farklılıklardır.

İlgili soruşturma birimlerinde çalışan personelle yapılan görüşmelerden elde edilen bilgilere göre; ekonomik durumu iyi olan bağımlılar sahip oldukları ekonomik g nedeniyle genellikle madde teminine yönelik başkaca bir suç işlemezler, ancak madde kullanımını normal bir davranış biçimi olarak kabul ettiklerinden ve bu durum nedeni ile de toplumdaki dışlandıklarından dolayı çevrelerinde kendi öngörülerini kabul eden insanların bulunmasını isterler. Bu isteklerini de gerçekleştirmek için sadece kendi kullanımını için temin ettikleri maddeye diğer insanları da alıştırmaya çalışırlar, madde kullanımının kötü bir davranış olmadığını o insanlara kabul ettirmeye çalışarak, kullanımları için madde temin ederler. Bu durumda bağımlılık neticesi kendi kullanımını için başta madde temin eden birey yukarıda anlatılan sistematik içerisinde ikinci şahıslara madde temini konusunda aracılık suçunu işler ki bu suçun kanuni cezası da madde kullanımının çok üstünde olup; toplumda yarattığı infial de yine madde kullanımını ile kıyaslanamayacak düzeydedir.

Ekonomik durumu iyi olmayan bağımlılar için durumun daha farklı olduğu söylenbilir. Bu gruba giren insanlar yukarıda anlatılan öngörüye sahip oldukları gibi, uyuşturucu madde satın almak için yeteri düzeyde ekonomik gleri olmadığından dolayı zaman içerisinde maddi durumu iyi olan insanların sahip oldukları duygusal gdyle hareket tarzından çıkıp ikinci veya nc şahıslara ticari amaçlı madde temin etmeye başlarlar. Önceleri ekonomik gücü olmayan bir bağımlı bu süreç içerisinde uyuşturucu satıcısına dönüşür ki böyle bir durumunda topluma ve kamuya verdiği zarar tartışılamaz. Ayrıca, bu grupta bulunan bağımlıların toplumu oluşturan diğer bireylere

⁴⁸ Duran akmak, Cüneyt Evren, "Alkol ve Madde Kullanım Bozuklukları", <http://www.psikiyatri.org.tr>, 25.05.2008

oranla madde temini için gerekli olan parayı bulmak amacıyla uyuşturucu ticaretinin yanı sıra başkaca suçları işleme eğilimleri de oldukça yüksektir.

Dünyanın 15-64 yaş arası nüfusunun % 5'ine tekabül eden yaklaşık 200 milyon insanın son bir yıl içerisinde bağımlılık yapan maddelerden en az bir kez kullandığı göz önüne alındığında sorunun büyüklüğü ve yaygınlığı daha iyi anlaşılmaktadır. Bağımlılık olgusu bir kriminal olgu olmasının yanı sıra medikal bir sorun olarak görülse bile, bu sorun bu haliyle modern toplumların kaderiymiş gibi algılanmamalıdır. Uyuşturucu madde sorunu tüm ülke ve toplumların ortak sorunudur ve insanlığa karşı işlenen bir suç niteliğı taşımaktadır.⁴⁹

⁴⁹ Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele, TADOC, Ankara, 2006, s. 1.

II. BÖLÜM

UYUŞTURUCU MADDE BAĞIMLILIĞININ SEBEPLERİ ve ETKİLERİ

I. TARİHSEL AÇIDAN UYUŞTURUCU MADDE BAĞIMLILIĞI

A. Geçmişte Uyuşturucu Bağlılığı

Uyuşturucu maddeler insanlık tarihinin başlangıcından beri ağrı kesici, keyif verici ve hastalıkları iyileştirici olarak kullanılmaktadır. Genelde tarihsel süreç içerisinde tıbbi amaçlarla kullanılmasının ardından keyif verici özelliği sahip olmaları nedeniyle sonraları bu amaçla tüketiminde artış olmuştur. Bu türden bir tüketimi besleyecek arz da beraberinde şekillenmiş global düzeyde, ülkeler ve kıtalar bazında değişkenlik gösteren bir arz ve talep oluşmuştur.

Bununla beraber toplumların kültürleri, sosyal yapıları ile uyuşturucu kullanımı arasında bir ilişki vardır. Çeşitli toplumlarda değişik uyuşturucu ve keyif verici maddelerle ilgili olarak “alt kültürler” oluşmuştur. Bu anlamda uyuşturucu farklı tarihsel dönemlere ve farklı kültürlere göre farklı anlamlar taşıyan bir maddedir. Örneğin Çinliler 4000 yıl önce uzun çubuklarla esrar içmişlerdir, Ortadoğu’da değişik türde alkollü içkiler üretilmiştir. Eski Mısırlılar afyonu ağrı dindirici olarak kullanmışlardır.⁵⁰

Köknel’e göre, M.Ö. 4000 yıllarında da Aşağı Mezopotamya’da yaşayan Sümerliler haşhaş ve kenevir yetiştirmişlerdir. Bu bitkilerden elde edilen şurupları, haplar ve tozları ilaç olarak kullandıklarını belirten çivi yazısıyla yazılmış kilden tabletler bulunmuştur.⁵¹

Birçok uygarlık tarafından duvar kabartmalarında, çömlerlerdeki motiflerde bile kullanılacak kadar günlük hayata yerleşen bu bitkilerin, önceleri, verdiği etkiden dolayı dinsel ayinlerde ve tıbbi amaçlarla kullanıldığı bilinmektedir. Eski Türk inançlarından

⁵⁰ Sevil, a.g.e., s. 15.

⁵¹ Özcan Köknel, Kaygıdan Mutluluğa Kişilik, Altın Kitaplar Yayınları, İstanbul, 1982, s. 319.

Şamanizmde din adamları (şamanlar) bu dine mensup insanlarda halüsinasyon yaratmak ve onları hipnotize etmek için bazı bitkilerden yararlanmışlardır.⁵² Eski Yunan'da Meconion adıyla afyon çayı yapıldığı ve halk arasında yaygın olarak kullanıldığı bilinmektedir. Bunun yanında M.Ö. 4.yy.'da uyku ilahı olarak anılan Hypnos, üzerinde haşhaş bitkisi bulunan sanat eserleriyle temsil edilmiştir. Ayrıca afyonun haricen ve dahilen kullanılmasının sinir sistemi ve gözler üzerinde zararlı etkilerinin olduğu tespitine de ilk olarak bu dönemde rastlamaktayız. Aynı bilgilere eski Romalıların literatüründe de görülmekle beraber en önemli bilgileri Dios-Curdies M.S. 1.yy.'da vermiş, haşhaş kapsüllerinin lasteksinin ve tüm bitkinin ekstresinin birbirinden farklı olduğunu, haşhaş sütünün uyku verdiğini, nohut kadar afyonun yutulduğu zaman ağrıları dindirdiğini, hazmı kolaylaştırdığını ve suda eridiğini, fazla alındığında insanı sersemleterek öldürdüğünü belirtmiştir.⁵³

İslamiyet'ten önce Araplarda içki ve benzeri şeylerin kullanılması yaygındı. İslamiyet'in ilk zamanlarında Kur'an ve hadislerde bu alışkanlıkları yasaklayıcı bir hüküm yer almıyordu. Ancak zamanla aşamalı olarak içki ve benzeri maddelerin kullanılması toplumda sınırlandırılmıştır.⁵⁴

Morfin ilk kez 1803 yılında Fransa'da Derusne ve 1804 yılında Sebuin tarafından afyonun terkibi analiz edilerek bulunmuştur. Maddeye morfin ismini veren 1817 yılında Almanya'da eczacı olan 21 yaşındaki Adam Serturmer olup, morfini önce kendi üzerinde denemiştir.⁵⁵ Uyuşturucu madde kullanımı tıp alanında kullanılabilirliğini artırma yönünde yapılan araştırmalar sonucunda, Alman Farmakolog Friedch Wilhelm Setusner'in 1805 yılında morfini; morfinin oluşturduğu bağımlılığın tedavisi amacıyla kullanması ve Almanya'nın Bayer firmasının kimyacılarından Dreser'in 1898 yılında eroini bulmasıyla uyuşturucu kullanımı yeni bir boyuta ulaşmıştır.⁵⁶

Birçok medeniyetin beşiği olan Anadolu'da ise haşhaş ve kenevir bitkisi eskiden beri bilinmekte ve uyuşturucu niteliği dışında ekonomik değerinin yüksek olması

⁵² Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele'99, Emniyet Genel Müdürlüğü Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2000, s. 9

⁵³ Özden, a.g.e., s. 13-14.

⁵⁴ Şerafettin Gölcük, Kur'an ve Hadislerin Işığında Alkol ve Uyuşturucu Maddeler, Gençlik ve Uyuşturucu Madde Alışkanlığı, Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı, Gençlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 1987, s. 95.

⁵⁵ Uyuşturucu Kaçakçılığı ve Bağımlılığı Açısından Uyuşturucu Sorunu, İzmir Emniyet Müdürlüğü, 1999, s. 2.

⁵⁶ Mücadele'99, s. 9.

nedeniyle üretimi yapılmaktaydı. Osmanlı döneminde ise zaman zaman esrar ve afyon kullanımının yaygınlaştığı, hatta bunun önüne geçmek için padişah fermanlarıyla yasaklar getirildiği, kayıtlardan anlaşılmaktadır.⁵⁷

Osmanlı padişahlarından Fatih Sultan Mehmet Kanunnamesi'nin "El-fasl'ül-salih fişurb ül-hamr ve'l-sirkat ve'l-bühtan" kısmında "Eğer biregü hamr içse Türk veya şehirli olsa kadı tazir ura iki ağaca bir akçe cereme alına" hükmü yer almıştır. Buna benzer bir hükmün Kanuni Sultan Süleyman Kanunnamesi'nde de yer aldığı, IV. Murat döneminde ise her türlü içki afyon, tütün ve kahve kullanılmasının yasaklandığı bilinmektedir.

II. Abdülhamit devrinin sonlarında İstanbul'da esrar kahvehanelerinin açıldığı, bu dönemde esrarın cezasının fazla olmayıp, sadece müsadere edilip denize atıldığı veya sahibine iade edildiği Reşat Ekrem Koçu'nun eserinde ifade edilmiştir. 1917 yılında çıkarılan Polis Nizamnamesi'ne göre ise esrar hane işletenden bir daha esrar içilmeyeceğine dair tasdikli bir kefaletname alınacağını yazılı olduğu bilinmektedir.

Toplumsal sorun olarak uyuşturucuların gündeme girmesi ise 2. Dünya Savaşı sonrası ve bilhassa 1960'lı yıllardan sonraya rastlamaktadır. 1960-1970'li yıllarda uyuşturucu kavramı ve ilgili sorunlar ele alınmış, ulusal ve uluslar arası denetim mekanizmaları ve bunların nasıl işleyeceği üzerinde düşünülmüştür. Yönetim açısından düşünülen önlemler yanında uyuşturucular ve bağımlılarla ilgili bilimsel çalışmaların da bu yıllarda hız kazandığı gözlemlenmiştir. ABD ve birçok Avrupa ülkesinde gençlik sorunları ve uyuşturucu bağımlılığı ele alınmış, çözüm önerileri hazırlanmıştır.⁵⁸

Yakın dönemde Uzakdoğu, Ortadoğu ve Güney Amerika'da üretilen uyuşturucu maddeler, çok yüksek fiyatlarla daha çok Avrupa ve ABD'de kaçak olarak satılmaktadır. Özellikle gençlerin sağlığını ve yaşamını tehdit eden uyuşturucu maddelerin ülkesine girişini önlemeye çalışan ABD, 1989 yılının son günlerinde uyuşturucu madde kaçakçılarının izlenmesi ve yakalanması amacıyla Panama'ya askeri birliklerini göndermiş ve Panama Devlet Başkanı Noriega'yı teslim alarak, yargılanmak üzere ABD'ye götürmüştür. Aynı planın devamı olarak da Ocak 1990'da uyuşturucu madde kaçakçılığını denizden engellemek gerekçesi ile Kolombiya açıklarına iki savaş

⁵⁷ Mücadele'99, s. 9.

⁵⁸ Uyuşturucu Kaçakçılığı ve Bağımlılığı Açısından Uyuşturucu Sorunu, s. 7.

gemisi göndermiştir.⁵⁹ ABD Afganistan'ı işgal etmesi sebepleri arasında uyuşturucu ticaretinin de önemli bir faktör olduğu söylenebilir.

B. Günümüzde Uyuşturucu Bağımlılığı

Günümüzde genel olarak uyuşturucu kullanımının boyutları incelendiğinde uyuşturucu bağımlılarının sayısının giderek arttığı ve yaş sınırının da gün geçtikçe düştüğü söylenebilir.

Toplumlarda erkeklerin kadınlara, evlilerin bekarlara, şehirde oturanların kırsal kesimde oturanlara, gençlerin yaşlılara oranla daha fazla uyuşturucu kullandığı bazı araştırmalar sonucu istatistiklerle ortaya konmasının yanında uyuşturucu kullanım trendleri bölgeden bölgeye ve ülkeden ülkeye değişmektedir. Birleşmiş Milletler Uluslar arası Uyuşturucu Kontrol Programı'nın (UNDCP) yayınladığı Dünya uyuşturucu raporlarına göre dünya çapında toplam 180 milyon insan uyuşturucu kullanmaktadır. Esrar, 141 milyon kişi ile en çok kullanılan uyuşturucu olup bu rakam toplam dünya nüfusunun %2.25'ine denk düşmektedir.

Yine UNDCP raporlarına göre, sentetik uyuşturucuların ve özellikle Amphetamine Type Stimulants (ATS) kullanımı çok hızlı bir artış göstermektedir. Dünya çapında 30 milyon insan sentetik uyuşturucu kullanmaktadır. 1980'li yıllara oranla 1990'lı yıllarda ATS kullanımı özellikle Avrupa, Kuzey Amerika ve Güneydoğu Asya da hızlı bir artış göstermiştir. Sentetik uyuşturuculardan extacy ise sanayileşmiş dünyanın en yoğun olarak kullanılan sentetik uyuşturucusu haline gelmiştir.⁶⁰

Genel olarak koka bitkisinden elde edilen uyuşturucular Amerika Kıtasında yer alan ülkelerde esrardan sonra en yaygın uyuşturucudur. Geçtiğimiz on yıl boyunca dünya genelinde kokain kullanımında bir düşüş yaşanmasına rağmen, halen Amerika kıtası ülkelerinde kokain en çok kullanılan uyuşturucudur. UNDCP tahminlerine göre bugün dünya çapında yaklaşık 13 milyon insan kokain kullanmakta olup en çok tedavi talebi bahsi geçen kokain bağımlılarından gelmektedir.

⁵⁹ Temel Britannica, Cilt 9, s. 247.

⁶⁰ UNODC 2005, Drug Annual Report.

Diğer uyuşturucularla karşılaştırıldığında eroin kullanımının daha az yaygındır. UNDCP tahminlerine göre çoğunluğu Avrupa, Güney ve Batı Asya olmak üzere dünya çapında 8 milyon insan afyon kökenli uyuşturucuları kullanmaktadır. Genel olarak bu maddeleri kullananlar anılan bölgelerin nüfusunun %2'sinden daha azdır. Ancak bazı afyon üretim bölgelerinde uyuşturucu kullanımı daha ciddi boyutlardadır. Son yıllarda Batı Avrupa ve Orta Asya ülkelerinde ise afyon kökenli uyuşturucuların kullanımında bir artış gözlenmektedir.⁶¹

1. Avrupa'da Uyuşturucu Bağımlılığı

Avrupa'da genel itibariyle uyuşturucu maddelerle ilgili rotalara bakıldığında İber Yarımadası'nın kokainin Avrupa'ya başlıca giriş noktası olduğu söylenebilir. Avrupa'da ele geçirilen kokainin çoğu anakaraya Güney Amerika'dan, Orta Amerika'dan veya Karayipler'den girmektedir. Bunun yanında Batı Afrika ülkeleri de giderek daha çok transit yol olarak kullanılmaktadır.

Avrupa'nın on yıldan fazla süren artan uyuşturucu kullanımından sonra şu anda daha kararlı bir döneme girdiği söylenebilir. Geçmiş yıllara oranla eroin kullanımının genel olarak azalmış olmasının yanında esrar kullanımının da bazı Avrupa ülkelerinde gençler arasında gördüğü rağbetin azaldığına dair belirtiler mevcuttur. İstatistikler kokain kullanımının gün geçtikçe arttığını göstermektedir.

Avrupa'da uyuşturucu kullanımı ile ilgili istatistiklere bakıldığında yaklaşık 70 milyon yetişkinin (15-64 yaş) hayatlarında bir kez esrarı denediği ve yaklaşık 23 milyon insanın geçmiş yıllarda esrar kullandığı görülmektedir.

1990'larda artan esrar kullanımını takiben, veriler kullanımın AB Ülkelerinde genel olarak dengelendiğine ve bazı ülkelerde düştüğüne işaret etmektedir. İngiltere'deki genç esrar kullanıcıları arasında (16-24 yaş), esrar kullanımı 1998'de %28,2'den 2006'da %21,4'e düşmüştür. İspanya'da yapılan bir okul anketi 14-18 yaş arası kişilerde madde kullanımının 2004'te %36,6'dan 2006'da %29,8'e düştüğünü göstermektedir.

⁶¹ UNODC 2006, Drug Annual Report.

Buna karşın Macaristan, Slovakya ve Norveç'te esrar kullanımının hala genç yetişkinler (15-34 yaş) arasında arttığı gözlemlenmektedir. Yine İtalya'da genç yetişkinler arasında geçmiş yılda esrar kullanma oranları 2003'te %12,8'den 2005'te %16,5'e çıkmıştır.⁶²

Günümüzde tüm Dünya ülkelerinde olduğu gibi Avrupa'nın da en önemli sorunlarından biri olan ve yukarıda belirtilen istatistiki verilerde de görüldüğü üzere gün geçtikçe daha büyük kitleleri etkisi altına alan uyuşturucu madde bağımlılığı ve uyuşturucu madde kullanımından kaynaklanan tüm suçlarla mücadele etmek amacıyla geçmiş yıllardan itibaren tüm Avrupa Birliği üye devletleri kapsayan çalışmalar uluslar arası sözleşmeler ve yükümlülükler çerçevesinde devam etmektedir. Bu mücadele çalışmaları, ulusal uyuşturucu politikalarının tanımlanması ile birlikte bu hususun bütün Avrupa Üye Devletleri'nin bir önceliğini teşkil etmesi çerçevesinde devam ettirilmektedir.

Avrupa ülkelerini birçok alanda bir araya getirerek işbirliği yapmalarını sağlayan Avrupa Birliği ve Avrupa Birliği'nin diğer organları da uyuşturucu madde bağımlılığını tüm Avrupa ülkelerinde engellemek amacıyla çalışmalar ve projeler yürütmektedir. Bunun yanında alınan konsey kararları, hazırlanan çok taraflı sözleşmeler ve diğer düzenlemelerle birlikte koordinasyon ve işbirliği faaliyetleri yürütülmektedir. Bu düzenlemeler arasında, iki yeni Avrupa Komisyonu tüzüğü ile uyuşturucular hakkında bir Konsey Kararının 2005 yılında yürürlüğe girmesi bulunmaktadır. Bunlara ek olarak, uyuşturucu ticaretiyle mücadeleye yönelik tedbirler, kara paranın aklanması ve suçtan elde edilen mallara el konmasıyla ilgili yeni hukuki araçlarla desteklenmektedir.

Bunlara ilaveten, uyuşturucu konusunda Avrupa'da işbirliğini ve gelecek eylemleri şekillendirecek en önemli gelişme, yeni 2005-2012 AB uyuşturucu stratejisi ile buna eşlik eden iki eylem planıdır. Bunların ilki kapsamında, 100 civarında tedbir AB Üye Devletleri tarafından 2008'de uygulamaya konmak üzere kararlaştırılmıştır. Her iki eylem planının sonunda çıkarılacak yıllık ilerleme raporları ve sonuç değerlendirmeleriyle beraber uyuşturucu ve ilgili suçlarla mücadeleye yönelik bir strateji oluşturmak için sürekli bir değerlendirme programı öngörülmektedir.⁶³

⁶² <http://www.tubim.gov.tr>, 06.03.2008.

⁶³ <http://ar2006.emcdda.europa.eu/tr>, 15.06.2008.

2. Türkiye’de Uyuşturucu Bağımlılığı

Cumhuriyet Türkiye’sinde ise, özellikle eroinin 1936 yılından sonra bir süre yaygın olarak kullanıldığı görülmektedir. Bunun nedeni ise bir Japon firmasının eroin imal etmek için hükümetten izin alması ve İstanbul’da kurduğu ilk imalathaneden sonra bir Fransız firması ile birlikte kurdukları ikinci ve üçüncü imalathanelerde ürettikleri eroin maddesini neşe ve güç kaynağı olduğu propagandasıyla ucuz bir fiyatla tütüncülere satmaya başlamalarıdır. Ancak kısa sürede bağımlılık yaptığı anlaşıldığından ve zararlı etkileri görüldüğünden, 1936 yılında Atatürk başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu kararı ile bu maddenin satışı yasaklanarak imalathaneleri kapatılmış ve üretim için kullanılan cihazlar imha edilmiştir.⁶⁴

Türkiye’nin 18 Temmuz 1932’de Milletler Cemiyeti’ne üye olmasının ardından, 3 Nisan 1933’te haşhaş tarımının sınırlandırılması ve afyon satım işlemlerinin, İktisat Vekaleti’ne bağlı olan “Uyuşturucu Maddeler İhisarı”na verilmesine ilişkin yasa ve 1931 Cenevre Afyon Sözleşmesi kabul edilmiş, 1938 yılında da Tekel, Toprak Mahsulleri Ofisi’ne devredilmiştir.⁶⁵

Alınan bu önlemlerin ardından 1960’lı yılların başlarına kadar uyuşturucu madde kullanımında bir artış görülmemiş, ancak bu yıllardan itibaren Avrupa’ya çalışmak için giden Türk işçilerinin, burada topluma uyum sağlayamama gibi sebeplerden, uyuşturucu maddelere alıştıkları ve yurda döndüklerinde çeşitli türde uyuşturucu maddeyi de beraberlerinde getirdikleri tespit edilmiştir. Alkol ve Madde Bağımlılığı Tedavi ve Eğitim Merkezi’ne (AMATEM) 1996 yılı ilk altı ayında başvuran kişilerin % 10’unun yurt dışında yaşayan Türkler olduğu ve bu başvuruların yaz aylarında yoğunlaştığı görülmüştür.⁶⁶

Bunun yanında günümüzdeki mevcut duruma genel olarak bakıldığında ülkemiz, yasadışı bağımlılık yapıcı madde ticareti trafiğinde, doğudan batıya afyon ve bunun türevi olan eroin maddesinin, batıdan doğuya ise bağımlılık yapıcı sentetik maddelerin ticaretinden olumsuz yönden etkilenmektedir. Ayrıca, ülkemiz batıdan doğuya kimyasal

⁶⁴ Sertaç Solgun, Uyuşturucu Madde Kaçakçılığı ve Alternatif Çözüm Önerileri, Yüksek Lisans Tezi, Muğla, 2002, s. 12.

⁶⁵ Sertaç Solgun, Y. Lisans Tezi, Muğla, s. 13.

⁶⁶ Arif Verimli, Ülkemizde Uyuşturucu Kullanımının Yaygınlığı, Türkiye’de Uyuşturucu Madde Sorunları, Rem Matbaacılık, İstanbul, 1997, s. 70-71.

ve sentetiklerin kaçakçılığında etkilenerek çift taraflı bir akıma maruz kalmaktadır. Çünkü Avrupa ve Rusya üzerinden gelen kimyasal maddelerin hedefi Güneybatı Asya'da bulunan yasadışı uyuşturucu imalathaneleri; sentetik uyuşturucuların hedefi ise Ortadoğu ülkeleri ve Türkiye'dir.⁶⁷

Ülkemiz uyuşturucu madde ticaretinde transit bir ülke olmasının yanında bu maddelerden kullanıcı boyutuyla da etkilenmektedir. Bu nedenle esrar ve kokain maddesinin arzı tüm Dünya ülkelerinde olduğu gibi Türkiye'de de bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. UNODC tarafından yayınlanan 2007 Yılı Uyuşturucu Raporu'nda; Dünyada 172 ülkede yasadışı imalatının olduğu kabul edilen esrar maddesinin Türkiye'de en fazla kullanılan ve en fazla yakalanan maddelerden olduğu bildirilmiştir.

Ülke içinde uyuşturucu maddelerin kullanımına bakıldığında esrarın en fazla kullanım kitlesine sahip olan uyuşturucu madde olduğu görülmektedir. Yıllara göre yakalama oranına göre ise 2004 yılında 9382 kg, 2005 yılında 13.719 ve 2006 yılında 24884 kg esrar maddesi yakalandığı tespit edilmiştir. Bunun yanında 2006 yılında yapılan yakalamalarda uyuşturucu maddeyi kullanmak, satmak, taşımak, bulundurmak vb. sebeplerden toplam 17084 kişi hakkında adli işlem yapılmıştır.⁶⁸

Bu doğrultuda, artan uyuşturucu madde arzı ve kullanımı ile yasadışı uyuşturucu maddelerin naklini ve kullanımını önlemek ve mücadelesini etkinleştirmek amacıyla ülkemiz 1961 BM TEK Sözleşmesi, 1972 Protokolü, 1971 BM Psikotrop Maddeler Sözleşmesi, 1988 BM Uyuşturucu Sözleşmesi ve BM Sınır Aşan Suçlarla Mücadele Sözleşmesi ve Ek Üç Protokolüne taraf olmuştur. ABD ve Türkiye, 1981 tarihli Karşılıklı Adli Yardım ve Suçluların İadesi Anlaşmasına göre de işbirliğinde bulunmaktadır.

Anayasanın 58. maddesinde devletin, gençleri alkol düşkünlüğünden, uyuşturucu maddelerden, suçluluk, kumar ve benzeri kötü alışkanlıklardan ve cehaletten korumak için gerekli tedbirleri alacağı ifade edilmektedir. Bu görevin yerine getirilmesi amacıyla, ilgili kurumlarla yürütülen ortak çalışmalar sonucunda, uyuşturucu kullanımı ile mücadele için ilgili birimler arasında eşgüdüm sağlamak, mücadelede ulusal strateji

⁶⁷ TUBİM 2007 Yılı Raporu, s. 65.

⁶⁸ TUBİM 2007 Yılı Raporu, s. 55-56.

politikalarını tespit etmek amacıyla bir yapı oluşturulması öngörülmüştür. Bu amaçla, Milli Güvenlik Kurulunun 26.04.1996 tarih ve 393 sayılı tavsiye kararı ile “Uyuşturucu Madde Kullanımı ile Mücadele Takip ve Yönlendirme Üst Kurulu” ile “Uyuşturucu Madde Kullanımı ile Mücadele Takip ve Yönlendirme Alt Kurulu” oluşturulmuş, Bakanlar Kurulunun 25.07.1997 tarihi ve 97/9700 sayılı kararı ile,

- Adalet Bakanlığı,
- Milli Savunma Bakanlığı,
- İçişleri Bakanlığı,
- Dışişleri Bakanlığı,
- Milli Eğitim Bakanlığı,
- Sağlık Bakanlığı,
- Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı,
- YÖK Başkanlığı,
- MGK Genel Sekreterliği,
- Emniyet Genel Müdürlüğü (Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı),
- Diyanet İşleri Başkanlığı,
- TRT Genel Müdürlüğü,
- Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü,
- SHÇEK Genel Müdürlüğü,
- DPT Müsteşarlığı,
- Jandarma Genel Komutanlığı,
- RTÜK Başkanlığı,
- Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı,

bu kurulda yer almak üzere görevlendirilmiştir.

Bu kurulların amacı uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin kullanımı ve bağımlılığı ile mücadele faaliyetlerini yürütmek, maddenin kötüye kullanımını önlemek, alınacak tedbirleri tespit ederek, kurumlar arasında çalışmalarını koordine etmektir.⁶⁹

⁶⁹ <http://www.saglikkutuphanesi.com>, 26.10.2007.

Bunun yanında; madde kullanımı ve bağımlılığının neden ve sonuçlarının birçok disiplin ve sektörü ilgilendirdiği düşüncesinden hareketle, bu alanda koruyucu, önleyici, tedavi ve rehabilite edici çalışmalara yön verecek politika, strateji ve eylem planlarının oluşturulmasında sistemci ve bütüncül bir yaklaşım sağlanması amacıyla Emniyet Genel Müdürlüğü, Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Dairesi Başkanlığı bünyesinde Türkiye Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi (TUBİM) kurulmuştur.

Tüm bu çalışmaların ışığında, maddenin arz ve talebine karşı mücadele ile bağımlıları tedavi ve topluma yeniden kazandırma çalışmalarında ulusal ve uluslar arası işbirliğine aktif katılım ile bağımlılık yapıcı maddeler ile mücadele faaliyetlerinin, tek merkezli ve koordinasyon içerisinde yürütülmesinin sağlanması için çaba sarf edilmektedir.

3. Uyuşturucu Madde ile Mücadelede Türkiye Politikası

Türkiye, uyuşturucu madde kaçakçılığı, madde kullanımı ve bağımlılığı ile mücadeleyi devlet politikası haline getirmiştir. Bu politika çerçevesinde uyuşturucu madde kaçakçılığına yönelik suçlar insanlık suçu sayılırken madde kullanıcısı ve bağımlısı ise tedavi edilmeye ihtiyacı olan bir hasta olarak görülmektedir.

Bu bağlamda, Türkiye'nin uyuşturucu ile mücadele politikasını belirleyen kurumlar tarafından uyuşturucu maddeler ve kullanımı ile ulusal mücadelenin, bir strateji ve politika belgesi ile eylem planları çerçevesinde yürütülmesi kararlaştırılmıştır. İlk kez bu çerçevede, 2006-2012 dönemini kapsayacak şekilde hazırlanan "Ulusal Strateji ve Politika Belgesi" 20 Kasım 2006 tarihinde Başbakanlık Makamınca imzalanarak yürürlüğe girmiştir.

Böylece uyuşturucu ile mücadele konusunda en üst seviyede siyasal kararlılık net bir biçimde ortaya konmuştur. Bu belge ile uyumlu ve 2007-2009 yıllarını kapsayacak birinci "Ulusal Uyuşturucu Eylem Planı" hazırlanmıştır. Eylem planı ile, bütün bakanlıklarla ortak bir çalışmanın sonunda, topyekun bir mücadelenin yol haritası detaylarıyla ortaya konulmuştur.⁷⁰

⁷⁰ <http://www.tubim.gov.tr>, 30.10.2007

Türkiye, uyuşturucu suçlarını tüm insanlığa karşı işlenen bir suç, uyuşturucu kullanıcısına da tedavi edilmesi gereken bir hasta olarak bakmaktadır. Bu nedenle ulusal stratejide, sorunun tüm yönleri ile dengeli bir mücadele temel alınmıştır.

Tüm bu çalışmalar ve ulusal strateji belgeleri kapsamında uyuşturucu ile mücadele; uyuşturucu madde kaçakçılığı ve uyuşturucu kullanımı ile mücadele olmak üzere iki temel başlık altında yürütülmektedir. Uyuşturucu madde kaçakçılığı ile mücadele için yeterli kanuni altyapı mevcuttur. Uyuşturucu madde kullanımı ile mücadelede ise mevcut kanunların yanı sıra ihtiyaç duyulan mevzuat çalışmaları sürdürülmektedir.

Uyuşturucu kullanımı ile mücadele, kolluk kuvvetlerinin yanı sıra yukarıda sıralanan uzman sağlık kuruluşları ve devletin bir çok kurum ve kuruluşlarının çalışmalarıyla sürdürülmekte olup; koordinasyonu Emniyet Genel Müdürlüğü bünyesinde oluşturulan TUBİM tarafından sağlanmaktadır.

4. Uyuşturucu Madde Eğilimleri

Ülkemizde eroin ve sentetik uyuşturucular dâhil hiçbir yasa dışı uyuşturucu madde üretilmemektedir. Ülkemiz sadece üretim ve tüketim bölgeleri arasında bulunması nedeniyle uyuşturucunun transit geçtiği çok sayıda ülkelerden biridir.

Tablo 1'deki eroin yakalama oranlarına bakıldığında ülkemizde yapılan operasyonlar sonucunda, uyuşturucunun üretim bölgeleri olan bazı ülkeler ile bazı AB ülkelerinden fazla miktarda eroin maddesinin tek başına yakalandığı görülmektedir.

Tablo 1: Eroin Yakalama Oranları

<u>EROİN (kg)</u>	<u>2004</u>	<u>2005</u>	<u>2006</u>	<u>2007</u>
TÜRKİYE	8844	8195	10312	11820
İran	4175	5553	10663	9964
Bulgaristan	829	437	1166	1011
Yunanistan	veri yok	331	veri yok	veri yok

Türkiye içinde bulunduğu coğrafya nedeniyle çok hassas bir konuma sahiptir. Türkiye, Afganistan kaynaklı afyon ve türevleri ile Avrupa kaynaklı sentetik uyuşturucu maddeler ve bunların üretiminde kullanılan kimyasal maddelerin trafiğinden olumsuz etkilenmektedir.

Özellikle bölgemiz ve ülkemiz için en büyük tehdit ise Afganistan'daki yasadışı afyon ekimi ve buna bağlı olarak Avrupa ülkelerine yönelik yapılan eroin maddesi kaçakçılığıdır.

Afganistan'da üretilen afyon ve türevleri uyuşturucu maddelerin %80'den fazlası İran ve Pakistan üzerinden Batı ve Orta Avrupa ülkelerine dağılmaktadır. Bu durum Afganistan'dan başlayarak Pakistan, İran ve Türkiye üzerinden devam eden Balkan Rotası üzerinde bulunan ülkemizin neden afyon ve türevleri, özellikle de eroin maddesi kaçakçılığında bu denli yoğun etkilendiğini açıkça göstermektedir.

Türkiye, yüksek miktarlarda Afgan eroininin Avrupa'ya ulaştırıldığı ana güzergahlardan biri olan Balkan Rotası üzerinde bulunmaktadır. Afganistan'dan başlayarak Pakistan, İran ve Türkiye üzerinden devam eden Balkan Rotası, Bulgaristan'dan itibaren Kuzey, Orta ve Güney olmak üzere 3 kola ayrılarak Batı ve Orta Avrupa'ya kadar uzanmaktadır.

Ancak ülkemiz üzerinden çizilen bu rotayı değiştirmek amacıyla verilen etkin mücadele, uyuşturucu madde ticareti yapan kişilerce Kuzey Karadeniz Rotasını daha tercih edilir hale getirmiştir. UNODC 2007 Dünya Uyuşturucu Raporunda, 2005 yılından itibaren Balkan Rotasının kısmen önemini yitirdiği, Kuzey Karadeniz Rotasının alternatif rota olarak kullanılmaya başlandığı belirtilmektedir. Türkiye'nin Ukrayna ile doğrudan işbirliği ile bu ülkede 4 farklı operasyonda tespit ettiği rekor miktardaki 446 kg. eroin etkin ve başarılı mücadelenin göstergesidir.

Bölgemiz ve ülkemiz için ikinci büyük tehdit ise Avrupa kaynaklı sentetik uyuşturucu maddelerdir. Avrupa kaynaklı sentetik uyuşturucu madde kaçakçılığı, özellikle ecstasy maddesi, ülkemizi kullanıcı boyutunda etkileyen en büyük tehdit

olarak karşımıza çıkmaktadır. Orta Doğu ülkelerine kaçakçılığı yapılan captagon maddesi ise ülkemizi transit boyutuyla etkilemektedir.⁷¹

Tüm bu uyuşturucu rotalarına bakıldığında Türkiye'nin uyuşturucu madde kaçakçılığında coğrafi konumu itibariyle büyük ölçüde transit ülke olarak etkilendiği ancak doğudan batıya ve batıdan doğuya giden rota üzerinde bulunması sebebiyle de kullanıcı boyutu ile hedef ülke olarak etkilendiği anlaşılmaktadır.

II. UYUŞTURUCU MADDE BAĞIMLILIĞININ BİREYSEL VE SOSYAL NEDENLERİ

A. Uyuşturucu Bağımlılığının Nedenleri

Uyuşturucu madde kullanımına başlamanın nedenleri çok çeşitlidir. Bugüne kadar tek başına yeterli bir neden saptanamadığı gibi madde kullanımının biyolojik, psikolojik ve sosyal etkenler olmak üzere birçok nedenle bağlantılı olabileceği ifade edilebilir. Bunun yanında kişileri madde kullanmaya iten kişinin kendine özgü değişik nedenleri de olabilir.

Madde kullanımının nedenlerini açıklamaya çalışan farklı görüşlere bakıldığında hiçbir disiplin ya da bakış açısının bu olayı tek başına açıklamaya yeterli olmadığı görülür. Bu nedenle uyuşturucu bağımlılığının nedenleri arasında biyolojik-psikolojik ve sosyal tüm açıklamalar ile bireyin kişisel özelliklerinin birlikte ele alınmasının daha doğru olduğu düşünülmektedir. Bu doğrultuda, madde kullanımına başlamadaki temel nedenleri merak, arkadaş baskısı, sorunlarla başa çıkamamak, kişilik özellikleri, aile ilişkileri, eğitim düzeyi, kaygı ve uyuşturucu kültürü olarak sıralayabiliriz.

1. Uyuşturucu Madde Kullanmaya Başlama Nedenlerine Göre İstatistik Veriler

Bir sorun ile başa çıkmanın ilk koşulu sorunun doğru tanımlanmasıdır. Bu noktadan hareketle, madde kullanımı ve bağımlılığına yönelik müdahale, önleme ve rehabilitasyon çalışmaları ile yasal uygulamaların düzenliliği ve işlevselliği her şeyden

⁷¹ TUBİM Ders Notları, 2007.

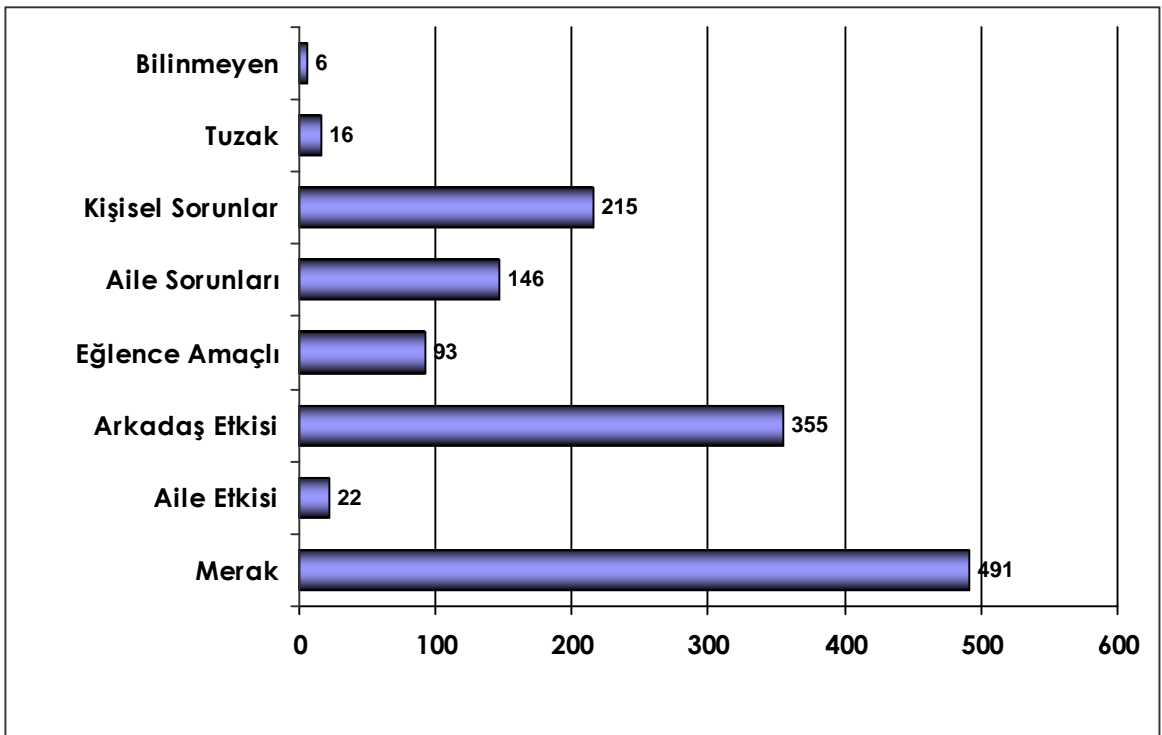
önce sorunun doğru tanımlanmış olmasına bağlıdır. Bu anlayış doğrultusunda; uyuşturucu madde kullanmaktan dolayı haklarında yasal işlem yapılan şahısların genel bir profilini ortaya çıkarabilmek için, EGM, KOM Daire Başkanlığınca 1995 yılında hazırlanan 21 maddelik “Madde Bağımlılığı Soru Formları” ilk olarak 1996 yılında İl Emniyet Birimlerine dağıtılmıştır.

Söz konusu formlarda, madde kullanıcılarının sosyo-ekonomik ve kültürel durumları incelenmiştir. Ancak formlar gönüllülük esasına göre doldurulduğundan yıl içerisinde hakkında uyuşturucu madde kullanmaktan işlem yapılan kişi sayısı ile anketi yanıtlayan kişi sayısı eşit miktarda değildir. Madde kullandığını kabul etmek, sosyal olarak kabul görmediği gibi, yasal bir takım yaptırımları da içermektedir. Araştırmalar, kişilerin madde kullandıklarını sözel olarak rapor ederken, bazı bilgileri sakladıklarını göstermektedir. Dolayısıyla bu oranı, madde kullananların sayısı olarak değil, madde kullandığını rapor edenlerin sayısı olarak kabul etmek gerekmektedir.

Yapılan anket neticesinde ankete cevap veren 922 kişinin tabloda bulunan her nedeni işaretleyebileceği göz önüne alınarak; kişilerin maddeyi kullanma nedenlerine göre dağılımı aşağıdaki şekildedir:

Tablo-2: Madde Kullananların Maddeyi Kullanım Nedenine Göre Sayısal Dağılımı

	Merak	Aile Etkisi	Arkadaş Etkisi	Eğlence Amaçlı	Aile Sorunları	Kişisel Sorunlar	Tuzak	Bilinmeyen
Toplam	491	22	355	93	146	215	16	6

Tablodan da anlaşılacağı üzere madde kullandığını rapor eden kişilerin madde kullanımına başlama sebepleri arasında ilk sırayı merak duygusu, ikinci sırayı arkadaş etkisi ve üçüncü sırayı kişisel sorunlar almaktadır. Her uyuşturucu kullanıcısının bir bahanesi vardır. Bu anket çalışmasında uyuşturucu madde kullanımına başlamada yalnız bir tek sebebin yeterli olmadığı görülmektedir. Bu bağlamda; işlevlerini yeterince gerçekleştiremeyen ailenin yerine edinilen arkadaşların da, problemlerin çözümünde yeterince işlevsel olmadığı, aksine merak ve arkadaş yoluyla edinilen madde kullanımının getirdiği yeni biyo-psiko-sosyal problemlerin oluştuğu düşünülebilir.⁷²

2. Merak

Merak, insani bir yönelim olarak aynı merakı paylaşan diğer insanları bir araya getirir. Bu doğrultuda kurulmuş olan arkadaş gruplarında inisiyatif, kullanıcı ağırlıklıdır. Kişilerdeki merak duygusunun bir araya getirdiği öylesi gruplar dışa kapalı olup, kendi kuralları içerisinde hareket ederler. Kişiler maddenin yaratacağı etkiyi merak ettikleri için madde alabilirler. Aile bu tür bir alışkanlığın başlanması ve önlenmesinde büyük önem taşır. Gençlik döneminde bir gruba ait olma çabası gencin psikolojik sağlığı açısından gerekli bir ihtiyaçtır. Bir gruba ait olmak isteyen genç, önemseydiği arkadaşları madde kullanıyorsa yakınlarının desteği ile bu gruptan ayrılabilir ya da yeterli desteğe sahip değil ise arkadaşlarının “bir kereden ne çıkar” telkinleri ile madde alabilir.

3. Arkadaş Baskısı

Çocuğun toplumsal özellik kazanması ve topluma uyması, arkadaş edinmesi ile ortaya çıkar. Arkadaşlık, sevgi, düşünce desteği ve alışveriş arzusundan doğar. Arkadaşlık ilişkilerinin, çocuğun düşünce ve duygu yönünden gelişmesinde ve toplumsal özellik kazanmasında önemli rolü vardır. Bunun yanında, çocuğun gerçeğe uymasında, kendini iyi ve kötü yönleri ile tanımasında, duygu ve düşüncelerinin belirginleşmesinde etkili olur.

⁷² TADOC, 2004 Yılı Raporu, s. 38-39.

Çocuk, bir arkadaş grubunda kalabilmek için bazen kendi alışkanlıklarından, hatta kabul ettiği doğrulardan vazgeçebilir. Bu nedenle arkadaş ilişkilerinin çocuğun kişiliğinin şekillenmesinde de devam eden bir rolü vardır.⁷³

Bu doğrultuda, sosyolojik açıdan çocuğun toplumsallaşması ve toplumda bir yer edinmesi açısından arkadaş çevresi önem kazanmaktadır. Çocuk kendini içinde bulunduğu arkadaş grubuna kabul ettirebilme baskısı altında değişik tavırlar sergileyebilir. Bu nedenle madde kullanımına başlamada arkadaş baskısı ikinci önemli etkidir. Bir arkadaş ortamında yapılan ısrara çocuklar genellikle karşı koyamazlar. Çünkü kişiliği henüz tam olarak oturmamış çocuklarda arkadaş grubunun dışında kalma ya da onlardan farklı olma korkusu yaşanır. Bu nedenle zamanla ailesinin etkisinden çıkarak arkadaş çevresinin etkisi altına giren çocuğun kendi hakkını koruyarak arkadaşlarının yanlış ısrarlarına ‘hayır’ diyebilmelerinin sağlanması ya da çocukların bu tür arkadaş gruplarından uzaklaştırılmaları gerekir.

4. Sorunlarla Başa Çıkamamak

Bireylerin sorunlarını çözmek için başka yol kalmadığına inanıldığı zamanlarda da madde kullanımı sık görülür. Bir başka deyişle uyuşturucu madde kullanmaya başlamada çaresizlik önemli bir etkidir. Bu nedenle bireylere sorunlar ile başa çıkma yöntemlerinin kazandırılması gerekmektedir.

Sorunlarının üstesinden gelemeyen kişi, kendini kanıtlamasının bir yolu olarak madde kullanmaya başlar. Amaçları farklı görünmek ve bir tür beğeni toplamak olan bireylere bir sorun karşısında nasıl davranmaları gerektiğinin öğretilmesi ve bugüne kadar kullandıkları yanlış davranış biçimlerinin düzeltilmesi gerekir.

5. Kişilik Özellikleri

Alışılmış kurallara karşı başkaldırabilen, duygusal açıdan dengesiz, çabuk parlayan olgunlaşmamış kişiler, çevrelerine uyumda güçlük çekerler. Madde kullanmaya başlamada kişisel özelliklerin payı büyük olduğundan bu tür kişilik özellikleri sergileyen bireylerin madde kullanma eğiliminin yüksek olduğu söylenebilir.

⁷³ Mustafa Sarpdağ, “Çocuk Suçluluğunun Nedenleri” <http://www.caginpolicisi.com.tr>, 09.07.2008

Uyuşturucu madde bağımlıları ile mülakat yapan kolluk kuvvetlerinden alınan bilgilere göre madde kullanan bireylerin kişilik olarak daha çok iki ayrı uğta yer aldıkları değerlendirilmektedir. Bu uğlardan birisi yeterli sosyal ilişki kuramayan, içe kapanık kişiler iken diğer grup aksine çok hareketli saldırgan kişilerdir. Dolayısıyla her iki uğta madde kullanımını ve bağımlılığı riski diğer gruplara göre daha yüksektir.

6. Aile İlişkileri

Ailesi ile çeşitli sorunlar yaşayan bireylerde, madde kullanım yaygınlığı daha fazla bulunmuştur. Özellikle küçük yaştaki çocukların madde kullanmaya başlama temel nedenlerinden birisi aile içi sorunlardır. Bu nedenle aile olumlu yönde değiştiği zaman çocukta değişmekte ve madde kullanmayı bırakmaktadır.

Bu nedenle ailenin çocuğu yetiştirme tarzı düşmanlık ve duygusal reddedilme yaratmayacak şekilde olmalıdır. Ailenin çocuğa olan tutumu ile suçluluk ve uyumsuzluk arasında doğrudan bir ilişki mevcuttur.⁷⁴

7. Eğitim Düzeyi

Bireyin ve ebeveynlerinin eğitim düzeyi çok önemli bir belirleyicidir. Bireyin eğitimindeki zafiyet, yetersizlik ve yanlışlıklar ya da maddeci felsefeye dayalı eğitimler insanları bencilliğe, şahsi çıkarıcılığa ve cismani hazcılığa iten temel sebeplerdendir. Bunun yanında özellikle çocuğun gelişiminde diğer etkenlere kıyasla daha fazla rolü olan annenin eğitim düzeyinin düşük olması, madde kullanımını arttırıcı bir etken olarak değerlendirilebilir. Bu durum her eğitim düzeyi düşük anne babanın çocuğunun madde kullandığı anlamına gelmez. Ancak madde kullanımında ebeveynin eğitim düzeyi ile diğer etkenlerin ilişkisi uyuşturucu madde kullanımına iten bir rol oynayabilir.⁷⁵

⁷⁴ Kültegin Ögel, Bilge Erol, Çocuklarda Sigara, Alkol ve Madde Bağımlılığı “Çocuğum Madde Bağımlısı Olmasın”, Morpa Kültür Yayınları, İstanbul, 2005, s. 32-35.

⁷⁵ Kaptanağası, s. 40.

8. Kaygı

Madde bağımlılığına yönelme konusunda yapılan araştırmalar gençlerin toplum değerine uymayan, yakıp yıkıcı, vurup kırıcı davranışlarının altında daima bir kaygının yattığını ortaya koymuştur. Kaygının nedenleri araştırılırken psikolojik faktörlerin yanı sıra, memleketin antropolojik, sosyo-kültürel, ekonomik koşullarının kişiyi ne şekilde etkilediğini de göz önünde bulundurmak gerekir. Çünkü kaygının ortaya çıkışı, kişinin bu faktörlerden etkileniş tarzına bağlıdır.

Orhan Öztürk'e göre her toplumda aileden aileye değişen bakım ve yetiştirme yöntemleri olmakla beraber, belli bir toplum içinde bunlar bazı ortak özellikler taşımakta ve bu suretle ortak kişilik özelliklerinin milli karakterin ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

Her topluma göre farklılık arz eden milli karaktere göre de kaygıyı ifade etme tarzı değişmektedir. Daniel Lerner Anadolu'da ki Türkler ile yaptığı görüşmelere dayanan araştırmasında Türk toplumunu geleneksel, geçiş halinde ve modern olmak üzere üç gruba ayırarak, büyük bir çoğunluk teşkil eden köydeki geleneksel grupta, kişiliğin daralmış benlik özelliğinden bahsetmektedir. Bu şekilde bir aile sistemine ve toplumsal baskıya dayanan gençte Ericsson'un tecrübesi esaslarından kendine itimat, inisiyatif ve sorumluluk hislerinin eksikliğinden çekingenliğe sürüklenmektedir.

İşte, daralmış benlik özellikleri ile yetişen bir genç, yaşının gereği olarak kendini kanıtama ve bağımsızlaşma ihtiyacını duyduğunda baskı ile özerkliğin çatışmasını yaşayacaktır. Kendine uygulanan baskıyı ortadan kaldırmaya çalışmak ve bağımsızlık kazanmak genç bir birey için kaygı doğuran bir durumdur. Şöyle ki birey duyduğu sıkıntı ve güvensizliği kendine geçici bir yapay güven sağlayacak bir madde ile yenmeye çalışabilir.⁷⁶

9. Uyuşturucu Kültürü

Başta uyuşturucu olmak üzere, bütün çirkin ve zararlı alışkanlıklara zemin hazırlayan uyuşturucu kültürü toplum yapısının temelini teşkil eden bütün milli ve manevi değerlerin, inanç ve mukaddeslerin yok olmasıdır. Bu tür değerlerin çeşitli

⁷⁶ Kasatura, a.g.e., s. 120-121.

nedenlerle yok olması da toplumun milli mukavemet ve savunma gücünü yok ederek, onu her türlü sömürüye müsait hale getirmektedir. Uyuşturucu kültürünün başlıca unsurları olarak alkolizm, uyuşturucu alışkanlığı, ilaç alışkanlığı, fuhuş, AIDS salgını, kumar ve şans oyunları, rüşvet, boşanma ve aile bağlarının çözülmesi, cinayet, inançsızlık, eğlence düşkünlüğü ve geleceğe dönük hedeflerden mahrumiyet sayılabilir.⁷⁷

B. Uyuşturucu Bağımlılığının Sonuçları

Uyuşturucu bağımlısının çeşitli sorunlarla karşılaşması çoğu kez kaçınılmazdır. Bun sorunlar kişiden kişiye, alınan maddenin özelliklerine ve bağımlı olma nedenlerine göre farklılık gösterebilir. Madde kullanımı çağımızın en ciddi ve kapsamlı toplumsal sorunlarından biridir. Gerek toplumun her kesimini etkilemesi gerekse bir toplumdan diğerine sınır tanımaz yaygınlığı nedeniyle madde bağımlılığını günümüzün çağa damgasını basmış öncelikli sorunu diye de tanımlayabiliriz. Çünkü sorun, yalnızca madde kullanan bireyi değil o bireyin içine doğduğu aileyi, ailenin parçası olduğu toplumu ve giderek o toplumda kültürel yapı özelliklerinden ekonomik işleyişe dek uzanan bir devamlılıkta tüm toplumsal evreni çok boyutlu bir biçimde etkilemektedir.

Anılan bu etkinin her toplum için tanımlı neden ve sonuçları, bir dereceye kadar, ayrı ayrı değerlendirilirse de ne yerel olarak ne de küresel olarak tek bir neden ve buna bağlı tek bir sonuçtan söz edilemez. Biri diğeriyle bağlantılı pek çok etmen aynı anda zincirleme bir tepkime özelliğiyle çeşitli sonuçları ortaya çıkarmaktadır. Dolayısıyla madde kullanımı ve bağımlılığı sorunsalına evrensel/küresel tanımlar ve saptamalar bağlamında yaklaşım bir zorunluluktur.

Uyuşturucu madde bağımlılığının zincirleme toplumsal etki ve sonuçlarının yanı sıra doğrudan bağımlı bireyi etkileyen ve ilgilendiren sonuçları da mevcuttur. Bu doğrultuda uyuşturucu maddeler bağımlıda çeşitli fiziksel, ruhsal ve sağlık sorunlarına neden olur.

⁷⁷ Yeşilay Cemiyeti Genel Merkezi, Uyuşturucu Kültürü ve Tedbirler Raporu, İstanbul, 1992, s. 8.

1. Fiziksel Sorunlar

Uyuşturucu madde kullanımı ile birlikte vücudun çeşitli organlarında meydana gelen hastalık, hasar ve zararlarıdır. Bağımlılık oluştuğunda bu sonuçlar kaçınılmazdır. Hangi madde kullanılmış olursa olsun tüm organlar uyuşturucu maddelerden etkilenir ve çok çeşitli hastalıklar ortaya çıkar. Bağımlının yaşı bu konuda önemli bir faktör değıildir.

2. Ruhsal Sorunlar

Bağımlılık sürecine girilmesi ile bireyin kendine, gerçeklere ve dış dünyaya uyumunda sorunlar ortaya çıkar. Bunlar sıkıntı, bunalım, yaşama isteğinde azalma, uygunsuz öfke ve saldırganlık, davranışlarda dengesizlik, toplumdaki kendini soyutlama, yalan söyleme, çalma, suç işleme gibi olumsuz davranışlar ile dengesiz duygusallık ve daha ileri boyutlarda ruhsal hastalıklardır. Bu ruhsal sorunların baş göstermesiyle birlikte;

- Uyuşturucu kullanım sürecinde önceleri yavaş yavaş toplumdaki soyutlanma başlar.
- Önceleri çevresel ilişkiler maddenin kullanıldığı ortamları sınırlı kalmaya başlar. Diğeri arkadaş ilişkileri, toplumsal etkinlikler giderek azalır.
- Gelişen olumsuz davranışlar da kişinin toplumdaki dışlanmasına katkıda bulunur.
- Maddeyi elde etmek, yoksunluk ve diğeri belirtilerini gizlemek için yapılan uğraşlar kişinin toplumsal uğraşlarını kısıtlar. Okul, iş gibi sorumlulukları geri plana itilir.
- Sağılık sorunları oluşur ve sonuçta üretkenlik kaybolur.

Ayrıca gelişen tüm bu olumsuzlukları kişinin çevresinden aldığı desteğinin azalmasına da neden olur. Bağımlının aile ilişkileri kopar, arkadaşları uzaklaşır,

ekonomik yetersizlik ve iş kayıpları bağımlının yaşamını sürdürmesinde zorluklara yol açar.⁷⁸

3. Şiddete Eğilim

Uyuşturucu maddeler; saldırgan davranışlar ve şiddet eylemlerinin ortaya çıkmasında doğrudan rol oynarlar. Bağımlılığa yakın kişilik yapısı olanlar dürtülerinden ve içgüdülerinden kaynaklanan davranışı bastıramaz, denetleyemez, engelleyemez ve erteleyemezler. Bu kişiler üst benlikleri ve haz ilkesi ile gerçek arasında sağlıklı bağlantı kuramazlar. Genel olarak davranışlarının sorumluluğunu taşımayan, pişmanlık ve suçluluk duygusu hissetmeyen bağımlı bireyler cinsel hayatlarında da sıklıkla sapmalar gösterir, saldırgan davranış ve şiddet içeren eylemlerde bulunurlar.⁷⁹

Uyuşturucu madde bağımlılığı ile ortaya çıkan şiddet duygusu geçmişte de kötü amaçlarla kullanılmıştır. Örneğin; Alamut Kalesine 30 yıl egemen olan Hasan Sabbah alkol, uyuşturucu madde ve telkinlerden yaralanarak uyguladığı beyin yıkama yöntemi ile yetiştirdiği militanlarına, birçok meşhur kişiyi öldürtmüştür. Bu tarz gizli örgütlenme ve militan yetiştirme örnekleri, beyin yıkama bakımından üzerinde önemle durulması gereken tarihi bir olaydır.⁸⁰

II. Dünya Savaşında, Alman ordusunda, uyarıcı bir madde olan amfetamin, askerlerin dayanma ve savaşma gücünü arttırmak için fiziki ve ruhsal uyarıcı olarak kullanılmıştır. Aynı şekilde Japonya, ABD ve İngiltere ordularında da bu maddelerden yararlanılmıştır. LSD, Avrupa ve ABD'nin birçok yöresinde casuslar, gizli ajanlar ve yer altı örgütlerince ya karşı tarafın düşüncelerini anlamak ya da değiştirmek amacı ile başka bir deyişle beyin yıkama amacı ile kullanılmıştır. Günümüzde de büyük ülkeler arasındaki karşılıklı casusluk olaylarında bu tür maddelerden yararlanıldığına ilişkin veriler olduğu söylenmektedir.⁸¹

⁷⁸ Hakan Sabuncuoğlu, Uyuşturucu Bağımlılığı, MEB Sağlık İşleri Daire Başkanlığı, Ankara, 1994, s. 56.

⁷⁹ Özcan Köknel, Bireysel ve Toplumsal Şiddet, Altın Kitaplar Yayınları, İstanbul, 1996, s. 95.

⁸⁰ Köknel, a.g.e., s. 102.

⁸¹ Balcioğlu, a.g.e., s. 78.

4. Sağlık Sorunu

Uyuşturucu madde kullanımının olumsuz etkilerinden en önemlisi de kısa zamanda ortaya çıkan sağlık sorunudur. Uyuşturucu madde kullanımı ile birlikte bağımlının vücut fizyolojisinde ve işleyişinde değişiklikler ve normal olmayan belirtiler görülür. Çeşitli organ işlevlerinde artma veya azalma görülebileceği gibi bazılarının çalışmaması veya bir başka işlevi etkilemesi söz konusu olabilir. Vücudun normal işleyiş düzeni ve sistemi bozulur. Bunu hissetmemek mümkün değildir.

Tüm bu olumsuz etkilerin yanı sıra tedavi olmak isteyen bağımlılar içinde ülkemizde yeterli sayıda tedavi merkezi bulunmamasından dolayı da sorunlar yaşanmaktadır. Bu alanda özel sağlık kuruluşları ve rehabilitasyon üniteleri yeterli olmadığından zarar gören ve bu hizmetlerden yararlanmak isteyen bağımlının başvurusu da cevapsız kalabileceğinden, bu rahatsızlıkların tedavisi güçleşmektedir.

Uyuşturucu madde kullanımı sonucu ortaya çıkan ve yukarıda belirtilen temel sorunların yanı sıra farklı birçok alanda telafisi zor sıkıntılar doğmaktadır. Bu sorunları sırayla aşağıdaki şekilde sıralayabiliriz.

- ***Uyuşturucuya Bağlı Olarak Ortaya Çıkan Bulaşıcı Hastalıklar:*** Yasadışı uyuşturucuların kullanımı ve özellikle de uyuşturucu enjekte etmekten doğan daha ağır sağlık sorunlarından birisi de HIV ile diğer bulaşıcı hastalıkların özellikle Hepatit B ve C' nin geçmesidir. Uyuşturucu enjekte etmekle hastalığın bulaşması arasında doğrudan bir ilişki mevcuttur. Avrupa düzeyinde izleme alanında, bulaşıcı hastalıklar hakkındaki toplanan verilerden ve uyuşturucu kullanan kişiler üzerinde yapılan özel çalışmalardan uyuşturucu enjekte etmenin bir risk faktörü olarak kaydedilebileceği tespit edilmiştir. Bu nedenle, uyuşturucu enjekte etmeyi ve enjeksiyon aletlerinin paylaşımını azaltmak, bu alandaki kamu sağlığı müdahalelerinin öncelikli hedefi haline gelmelidir. Çalışmalar ayrıca uyuşturucu kullanımı ile yüksek riskli cinsel faaliyet arasında da bir ilişkiye işaret etmektedir.⁸² Bu nedenle uyuşturucu kullanımına karşı yapılacak müdahalelerin ve önleme faaliyetlerinin cinsel sağlığı hedefleyen kamu sağlığı stratejileriyle ilişkilendirilmesi de gereklidir.

⁸² Avrupa Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi, Avrupa'daki Uyuşturucu Sorununun Durumu, 2006 Yıllık Raporu, Avrupa Toplulukları Resmi Yayınlar Bürosu, 2006, s. 75.

- **Uyuşturucuya Bağlı Ölümler:** Uyuşturucuya bağlı ölümler bazı durumlarda doğrudan psikoaktif maddelerin etkisinden kaynaklanan ölümlere karşılık gelirken, bazı durumlarda trafik kazaları, şiddet ve bulaşıcı hastalıklar gibi uyuşturucu kullanımının dolaylı olarak sebep olduğu ölümlere karşılık gelmektedir.

Bunun yanında, Birleşik Krallık'ta yasadışı uyuşturucu kullanımından ileri gelen hasar türlerini analiz eden bir rapora göre; uyuşturucu kullanımıyla ilgili en önemli hasarın uyuşturucuya bağlı ölümler olduğu öngörülmüştür. Bu gibi ölümleri betimlemekte kullanılan diğer tabirler arasında ise 'aşırı doz', 'zehirlenme', 'uyuşturucudan kaynaklanan ölümler', veya 'akut uyuşturucu ölümleri' bulunmaktadır.⁸³

- **Ekonomik Sorun:** Bağımlılık yapan maddeler hem pahalıdır, hem de temini güçtür. Sürekli bir harcama yapabilmek için devamlı bir kaynak gereklidir. Bu sağlanamayınca, mevcut sorunlara yenileri eklenir. Bağımlı bireyler yaşadıkları ekonomik sorunları aşabilmek için kendilerine yeni madde destek aramaya başlarlar. Bu nedenle çoğu kez uyuşturucu kullananlar, aynı zamanda uyuşturucu maddenin ticaretini, alım satımını da yapmak zorunda kalırlar. Bu tür faaliyetler ise bağımlıların yasadışı yollara başvurarak para kazanma gibi olumsuzluklara yöneltir. Bu nedenle uyuşturucu madde bağımlılığından kaynaklanan suçlarda artarak sorunların daha da büyümesine neden olur.

- **Doğru Karar Verememe Sorunu:** Uyuşturucu bağımlısının sağlıklı düşünmesi ve sağlıklı karar vermesi güçtür. Uyuşturucu maddeler merkezi sinir sistemini etkilediğinden, istikrarlı doğru düşünme sistemi geliştirme ve buna göre günlük yaşamını sürdürme zorlaşır. Yanlış karar yeni yanlışlıkları doğurur ve zamanla bağımlının ruh sağlığı bozulur.

- **Yaşam Sorunu:** Bağımlının bağımlı olmadan önceki yaşamı değişir. Ailesi, ana-baba ve kardeşleriyle, çevresiyle, akrabalarıyla ve çalışma ortamı ile ilişkisi azalır ve bağları kopar. Bağımlı da artık çevresi ile iyi ilişkiler kurma gereğinden vazgeçerek tek başına yaşamaya başlar. Zamanla kullandığı uyuşturucu dışındaki her şey değerini yitirir.

⁸³ a.g.e., s. 81.

- **Eğitim Sorunu:** Bağımlı genç öğrenimini sürdürmede sorunlar yaşamaya başlar. Okul, öğretmen ve öğrenme sorunları doğar, bu sorunları büyüyerek çözümlenemez hale gelir. Çevrenin olumsuz bakışı ve tutumu da, gencin eğitim sürecinden kopmasına sebep olur. Zamanla bağımlı için yeni şeyler öğrenmek, okumak, hayatını şekillendirmek ve yararlı olmak gibi düşüncelerde değerini yitirir. Uyuşturucu ile şekillendirilmiş bir dünyada eğitim-öğretimin anlamı ve yeri kalmaz.

- **Çalışma ve İş Sorunu:** Bağımlı iş sahibi bir insansa çalışma isteğini kaybeder. Bunun yanında bağımlının işvereni ve iş çevresi de bağımlıya karşı olumsuz tavır takınır.

- **Yanlışlıklar Sorunu:** Bağımlılık yapıcı maddelerin etkisi altında olan birey doğru karar verme yeteneğini kaybeder. Bağımlının tek amacı ihtiyacı olan uyuşturucu maddeyi elde etmektir. Bu amacına ulaşmak içinde yanlış kararlar alarak, yanlış davranışlar sergiler.

- **Suç ve Ceza Sorunu:** Uyuşturucu bağımlıları arasındaki suç işleme oranının oldukça yüksek olduğu söylenebilir. Uyuşturucu kullanan kişi kullandığı maddeyi elde edecek maddi kaynağa sahip olmak için madde ticareti ya da satışı gibi suçlar işlemeye başlar. Bunun yanı sıra uyuşturucu bağımlılığı bireylerin şiddete eğilimini arttırdığından bağımlılar tarafından şiddet içeren suçlar işlemeye başlarlar.

- **Güvenlik Sorunu:** Bağımlı bireylerde zaman içinde gelecekle ilgili endişeler kaybolur. Bunun yanında buldukları yer ve çevrelerindeki insanlara karşı güvenlerini kaybederler. Bu güvensizlik duygusu sadece günlük yaşantılarını değil ruhsal yapıların da etkileyerek bağımlıların kendilerine olan güvenlerini kaybetmelerine de neden olur.

- **İletişim Sorunu:** İnsanların birbirleriyle anlaşmaları, görüşmeleri, konuşmaları iletişimle sağlanır. Bağımlıların iletişim ve etkileşim sorunları da vardır. Zamanla toplum, aile ve çevreden tecrit edilmiş olmanın verdiği sıkıntı ile çevresi ile olan iletişimi kesilir. Bağımlı sadece kendi dünyasında ya da kendisi gibi bağımlı olanların dünyasında yaşamaya başlar.⁸⁴

⁸⁴ Sevil, a.g.e., s. 73-76.

C. Sosyo-Ekonomik Yapıyı Tehdit Eden Bir Unsur Olarak Uyuşturucu Madde Bağımlılığı

1. Uyuşturucu Madde Bağımlılığının Sosyal ve Ekonomik Etkileri

Bir toplumda, iştirakçilerin sosyal normların değer ve fonksiyonları hususunda mutabık bulunmalarına ‘normlar üzerinde uyuşma, uzlaşma’ denilir. Normlara uyulması, şüphesiz, normun neyi istediği hususunda bir anlayışa ya da uzlaşmaya bağlıdır. Uzlaşma olmadığı takdirde, müeyyidelerden korkulsun veya korkulmasın, bunlardan sapmayı belirten değişik hareketlerin geniş ölçüde beklenmesi gerekir.

Bir norm toplum içinde ne derecede yerleşmiş olursa olsun, buna tabi olması gereken bazı kişiler bu normlardan ayrılma ya da sapma arzusunda olurlar. Bu kişilerin normlardan ayrılması ise normlar üzerinde uyuşmazlığa neden olur.⁸⁵

Toplumda normlar üzerinde uyuşmazlıklar, zamanla bireylerin toplumda yasaklanmış ve müsaade edilmemiş davranışları edinmesine neden olur ki bunun sonucunda da toplumda anomi ortaya çıkar. Anomi, sosyal normların insan fiil ve hareketlerini düzenlemek ve disipline etmek hususundaki güçlerinin yıkılması anlamına gelmektedir.⁸⁶

Sosyal bir varlık olan insanın çevresi ile uyum içinde olması ancak sosyal normlara uyması ile mümkündür. Uyuşturucu madde kullanımını bu çerçevede değerlendirmek gerekirse, bu maddelerin kullanımını sosyal normlardan sapma davranışı olarak değerlendirebiliriz. Bu nedenle bir toplumda uyuşturucu madde kullanan bireylerin artması o toplumda anomi oluşturur.

Bağımlı topluma verdiği bu zararın yanında kendisinde bu maddeleri kullanmaktan olumsuz etkilenir. Çünkü sosyal normların dışına çıkan bireyler toplum içinde kabul görmez ve dışlanır. Zamanla bağımlı toplumdaki ve çevresinden koparak, yalnızlığa, bunalıma ve hemen ardından da sorumsuz bir hayata mahkum olur. Bu

⁸⁵ Sulhi Dönmezer, Sosyoloji, Savaş Yayınları, Ankara, 1982, s. 256

⁸⁶ a.g.e., s. 257

sebeple, genel anlamda uyuşturucu maddelerin bağımlının kendisine, aile hayatına, doğacak çocuklarına, iş hayatına, aile ve ülke ekonomisine ve toplumsal ahlaka ve bu paralelde sosyal yapıya ciddi zararlar verdiği ifade edilebilir.⁸⁷

Bağımlılık sosyal hayata etkilerinin yanı sıra ekonomik sorunları da beraberinde getirir. Bu ekonomik etkilerini iki farklı boyutta değerlendirmek gerekir. Bağımlılığı bir köprü olarak kabul edersek, köprünün bir ayağını talep oluştururken diğer ayağını arz oluşturur. Bu nedenle konuyu iki farklı boyutta ele alma zorunluluğu bulunmaktadır. Uyuşturucu madde ticareti çok büyük paraların kazanıldığı bir sektördür. Bu paranın elde edilebilmesi için önemli olan tek unsur ise arzı karşılayacak talebin mevcut olmasıdır. İlk başta bu işin ticaretiyle uğraşan insanlar ellerinde bulunan maddeyi satabilmek için pazarı yani talebi bulmaya çalışırlar. Pazar oluştuktan sonra süreç farklı bir boyut kazanır. Şöyle ki, genel ticaret kurallarına göre talep neticesi arzda bir artış olur ve bu arzdaki artış satışa sunulan maddenin artışına ve o maddenin daha rahat bulunmasına neden olacağından satılan ürünün fiyatında bir azalma meydana gelir. Bu durumun doğal bir sonucu olarak da insanların maddeye daha kolay ulaşmaları sağlanır ve neticede ticari amaçlı pazar oluşturma gayesi toplumda bağımlı kitlesinin oluşmasına ve artmasına neden olur.

Bu alanda çalışan kolluk kuvvetleri ile yapılan görüşmelerden elde edilen bilgilere göre; örnek olarak 2003 yılı öncesi hiç sentetik madde yakalanmayan bir ilimizde 2003 yılında 49 adet sentetik uyuşturucu ve 9 adet bağımlı tespit edilmişken 2005 yılına gelindiğinde, tespit edilen madde miktarı 5000 ve maddeye bağımlı insan sayısının 1000'e yakın olduğu anlaşılmıştır.

Köprünün diğer ayağını oluşturan bağımlılar için de durum pek iç açıcı değildir. Madde temin etme zorunluluğu bulunan bağımlı, madde temini için gerekli olan parayı bulmak amacıyla yasadışı yollara başvurur ve toplumdaki suçlu insan sayısında ciddi bir artış meydana gelir.

Sonuç olarak; arz talebi, talep bağımlı bir kitleyi, bağımlı bir kitle de suç eğilimi yüksek bir toplumun oluşmasına neden olur. Bunlara ilaveten, madde bağımlılığı

⁸⁷ Sertaç Solgun, Y. Lisans Tezi, s. 40.

tedavisinin uzun zaman alması, iş kaybına ve sosyal problemlere neden olması da bağımlılığı ekonomik açıdan daha külfetli bir duruma getirir.

2. Uyuşturucu Madde Bağımlılığının İşgücü ve Çalışma Hayatına Etkileri

Uyuşturucu madde bağımlılığı ile ortaya çıkan ekonomik sorunlardan biri de üretimdeki verimliliğin düşerek çalışma hayatının olumsuz etkilenmesidir. Bağımlılar zamanla aile, okul ve arkadaş çevresinden uzaklaşarak kendilerine yeni bir çevre edinirler. Bu yeni edindikleri çevrede, işvereninden ve iş arkadaşlarından da uzaklaşırlar. Buna karşılık olarak işverende bağımlıdan daha fazla verim alamadığından bağımlıyı işinden uzaklaştırır. Bağımlı bu nedenle kendi iradesi ile ya da iradesinin dışında iş çevresinden de dışlanmış olur.

Toplumların geleceği olan gençlerin uyuşturucu maddelerin etkisi altında kalarak üretime katılamaması emek miktarını da azaltmakta ve üretimi düşürmektedir. Halbuki, ülkelerin potansiyel gençlerin işgücüne ihtiyaçları vardır. Bu nedenle bağımlılara yaşattığı ekonomik sorunların yanı sıra, uyuşturucu maddeler bağımlıların içinde yaşadıkları toplumları da etkileyerek işgücü kaybına neden olmakta ve üretimdeki verimliliği düşürmektedir.

Dünyanın birçok ülkesi de uyuşturucu bağımlılığından kaynaklanan ekonomik sorunların ve işgücü kaybının üstesinden gelebilmek ve bağımlılığı engellemek için çok büyük paralar harcamaktadır. Bu doğrultuda, bağımlılık sorununun bireyi maddi anlamda etkilediği gibi toplumların ekonomisini de olumsuz etkilediği söylenebilir.

III. UYUŞTURUCU MADDE BAĞIMLILIĞINA YOL AÇAN SOSYOLOJİK FAKTÖRLER

İnsan sosyal bir varlıktır ve sosyal bir çevrede doğar. Doğduğu bu sosyal çevrede yetişen birey içinde bulunduğu çevrenin tüm olumlu ve olumsuz etkilerine açıktır. Bunun yanında toplum tarafından kazanılmış değerler ve inançlar bireyinde değer, inanç ve görevi haline gelir.

Birey toplumla insan olur ve toplumla varlığını gerçekleştirir. İnsan kendine kural koyan, normlar, ölçütler yaratan tek canlıdır. Kurallar koyar, soydaşlarıyla ortak

davranış biçimleri oluşturur. Ortak simgeler ve değerler yaratır. Onları adet, töre, gelenek, ahlak, din, hukuk vb. kurumlar olarak kuşaktan kuşağa aktarır sürekliliklerini sağlar.

Bunun yanında, ekonomik ve kültürel koşullar içinde toplumsal ilişkiler bireyi çepeçevre kuşatırlar. Bireyin tüm yaşamı çevresine uyum sağlama çabası içinde geçer. Bu, tümüyle edilgen bir süreç değildir. Birey doğuştan getirdiği güçlerle, toplumdan getirdiği etkilerin bir sentezini oluşturarak toplumsal gelişimini sürdürür. Bir başka deyişle insan toplumun eseridir, ama tüm yaşamı boyunca karşılıklı etkileşim içinde, kendisi de toplumu değiştirir ve bu sayede toplumsallaşma gerçekleşir. İnsan yaşamının en büyük başarıları arasında ise sağlam ve dengeli bir toplumsallaşmaya ulaşması sayılabilir.

Toplumsal beklentilere uygun olan, kazanılmış davranış yeteneği olarak da tanımlanan toplumsallaşma, geniş anlamda bireyin doğumu ile başlayan bir süreci, dar anlamda ise günlük davranış gelişimini kapsar. Bireyin toplum içinde yer edinmesi, insanın gelişiminin farklı dönemlerinde her gelişim evresinin kendine özgü sosyo-ekonomik değerleri ile inançlarını yansıtır. Sosyo-ekonomik ve kültürel etkenler nedeniyle insan davranışlarında bir toplumdan ötekine, bazen de aynı toplumda zamanla ve yöresel olarak farklılıklar görülür. Aynı farklılığa kuşaklar arasında olduğu gibi, toplumsal sınıflar arasında da rastlanır.

Dolayısıyla, toplumsallaşmış bir kişi, sosyal gelişmenin üç ölçütüne uyan bir insandır. Şöyle ki:

İlk olarak toplumsallaşan kişi, toplum içinde uygun görülen bir biçimde hareket ederek toplumca konulmuş din, ahlak ve hukuk gibi üst yapı kurallarına uyar.

İkinci olarak, toplumun bir birimi olduğundan kendisine verilen rolleri ve görevleri yerine getirir.

Üçüncü olarak, sosyal faaliyetlere ve kişilere yönelik uygun tutumlara sahiptir.⁸⁸

Ancak, toplum içerisindeki iyi-kötü veya doğru-yanlış kavramları zamana ve o toplumun örgütlenmesine göre değişir. Çağımızda da toplumlar eşit düzeyde

⁸⁸ Haluk Yavuzer, Çocuk ve Suç, Remzi Kitapevi, İstanbul, 1996, s. 18-23.

gelişmediklerinden farklı medeniyet düzeylerinde bulunmakta ve farklı anlayışlarla yaşamaktadırlar. Örnek olarak; bazı ülkelerde içki yasağı varken bazı ülkelerde içki içmek serbesttir. Yine bazı ülkelerde esrar kullanmak serbestken bazı ülkelerde suç kapsamına girmektedir.

İnsanlık tarihinin başından beri yasayı koyan insan olduğu gibi onu bozan da yine insandır. “Kutsal kitaplara göre, yasağı bozduğu için cennetten kovulan Adem’den, tanrılardan ateşi çaldığı için zincire vurulan Prometheus’a, gençleri düşünmeye yönelttiği için ölüme mahkum edilen Sokrates’ten Bruno ve Galile’ye, kadar nice efsane ve gerçek halk kahramanının öyküsünde, uygarlık tarihi, egemen kurallar ve yasaklar karşısındaki insanın trajedisine tanık olunmuştur.”⁸⁹ Görüldüğü üzere; insanoğlu yaşamının her döneminde toplum tarafından konulmuş kurallara ve yasaklara uymak için kendini zorlar. Fakat bazı durumlarda kuralları ve yasakları ihlal edebilir. Her ihlal de toplumun tepkisi ve yaptırımı ile karşılaşır. Kınama, ayıplama, dışlama veya aşağılama toplum tarafından verilen tepkilerdendir.

Çağlar boyunca insanın ve oluşturduğu toplumsal düzenin, ekonomik ve teknolojik gelişmelerin taşıdığı değişim ve ilerleme ivmesi her ne ise; uyuşturucu madde kullanım ve bu maddelere bağımlılık sorununun taşıdığı ivme de aynı olmuş ve birlikte seyretmiştir.⁹⁰

Uygarlık ilerledikçe teknoloji, yayın çeşitleri, sinema vb. gibi imkanlar da artmaktadır. İlerlemenin ortaya koyduğu bu nimetlerin pek çok olumlu yanı varken bir takım olumsuzlukları da beraberinde getirmektedir. Teknolojinin veya kitle iletişim araçlarının kötü yönde kullanılarak bilgiye ulaşma amaçlı değil de farklı amaçlarla kullanılması kişiye yanlış bir dünya görüşü vermektedir. Özellikle yeni yetişen neslin bu tür araçlarla yanlış yönlere kanalize edilmesi telafisi mümkün olmayan sonuçlar meydana getirir.

Suç olgusu içerisinde yer alan, uluslar arası ve ülkemiz mevzuatlarına göre de suç sayılan madde kullanımı da toplum tarafından uyulması gereken norm ve değerlerin dışındadır. Gerek sosyal çevreden gelen etkenler, gerekse bireyin kendi duygu, düşünce,

⁸⁹ Yavuzer, a.g.e., s. 17.

⁹⁰ H. Hüseyin Bulut, Uyuşturucu ve Madde Bağımlılığının Çocuk Suçluluğu Üzerindeki Etkisi, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2003, s. 46.

arzu ve istekleri bireyi madde kullanmaya itebilir. Madde kullanımı ile birlikte birey doğal olarak yukarıda bahsi geçen kalıp ve normların dışına çıkmış olur. Madde bağımlılığına yönelen kişilerin toplum değerlerine uymayan, yakıp yıkıcı ve vurup kırıcı insanlar olduğu söylenebilir.

Bireyin kendi kişisel özellikleri ve çevrenin etkisi ile de doğrudan bağlantılı bulunan davranışlar bireyi doğduğu andan itibaren etkisine alarak ona şekil vermektedir. Bu bağlamda, bireyleri madde bağımlısı olmaya itebilecek bazı sosyal faktörler şunlardır:

- A. Kişisel Özellikler
- B. Aile
- C. Okul
- D. Arkadaş (Akran) Grubu
- E. Kitle İletişim Araçları
- F. Göç ve Şehirleşme Problemi

A. Kişisel Özellikler

İnsanların uyuşturucu madde kullanım nedenlerini açıklamaya çalışan farklı görüşler incelendiğinde hiçbir disiplin ya da bakış açısının bu olayı tek başına açıklamaya yeterli olmadığı görülmektedir. Bu nedenle uyuşturucu bağımlılığının nedenlerini ortaya koyabilme için biyolojik-psikolojik ve sosyal açıklamaları birlikte ele almak gerekir.

Kişilerin uyuşturucu madde kullanımına neden olan faktörler arasında kişilik, aile ve akranların olumlu ve olumsuz yönde olan etkileri sayılabilir. Bu üç alandan birinde belirgin bir olumsuzluk varsa, ergende madde kullanım riski söz konusu olmaktadır. Buna karşılık bir alandaki belirgin bir olumlu etki, risk altındaki kişiyi madde kullanımından kurtarabileceği ifade edilmelidir.

Bunun yanında bireyin kendine özgü psikolojik yapısı ve gelişimsel özellikleri olduğu bilinmektedir. Hızlı psiko-sosyal değişim, kişiliğin yeniden organizasyonu ve kimlik algısındaki bazı değişiklikler kişilerin sorun yaşamasına neden olabilir. Özellikle ergenlerde, bu dönemin getirdiği ruhsal sorunlarla başa çıkabilmek çok güç olabilmektedir. Madde kullanımı, böyle zorlayıcı dönemlerde gelişimsel görevleri başarmadaki zorluklarla ve stresle baş etmek için uygun olmayan bir çıkış yolu olarak belirmektedir. Özellikle, tepkisel davranmama, hızlı duygusal değişiklikler, davranışsal kontrolsüzlük, heyecan arama, anti sosyallik ve geleneksel olmama gibi özellikler madde kullanımı için risk oluşturmaktadır. Bu özellikleri taşıyan ergenler, kendilerini olumsuz etkilerle karşılaşabilecekleri durumlara sokma eğilimi gösterirler. Bu eğilim de madde kullanımı için zemin hazırlayabilir. Bu bağlamda kişinin kendisi ile ilgili sebeplerden kaynaklanarak madde kullanmaya iten sebepler:

1. Kişilik gelişimi ve duygularla ilgili yoğun sorunlar,
2. Çekingenlik, güvensizlik, gerginlik, mutsuzluk, öfke, yalnızlık ve sıkıntı duyguları,
3. Kişiler arası ilişkilerde uyumsuzluk,
4. Arkadaş ilişkilerinde bozukluk,
5. Kimlik kargaşası,
6. Geleceğe ilişkin güvensizlik, kararsızlık ve endişe
7. Düşük benlik saygısı,
8. Aileyle ilişkilerde ciddi çatışma ve kopukluk,
9. Yoğun ergenlik sorunları,
10. Ruhsal bozukluklar (depresyon, anksiyete bozukluğu, kişilik bozukluğu),
11. Toplumla ilişkilerde uyumsuzluk, şeklinde sıralanabilir.⁹¹

⁹¹Uyuşturucu Kaçakçılığı ve Bağımlılığı Açısından Uyuşturucu Sorunu, s. 158-160.

B. Aile

İnsan yaşamı üzerinde, doğumundan önce başlayan ve ilk gelişim yıllarından ömrünün sonuna dek etkisini sürdüren bir kurum olan aile, fizyolojik olduğu kadar ekonomik ve toplumsal yönleriyle de, kişiyi ruhsal gelişimi, oluşumu ve davranışları açısından biçimlendirip yönlendirir.⁹²

Bireyin yetiştiği ailenin sosyal yapısı ve biçimi, bireyin gelişimini etkiler. Dağınık ve sorumsuz aile yapısına ait olan çocuklar sorumluluk duygusunu kazanamaz ve büyüklerinden gördüğü davranışların doğru olup olmadığının muhakemesini yapamaz. Dolayısıyla anne-babadan taklit yoluyla öğrenilen her davranış çözümü çok zor olan sorunlara yol açar.

Özellikle ailelerin eğitim seviyeleri, ekonomik durumları, çocuk yetiştirme anlayışları, aile içi ilişkiler ve ailenin bireye karşı tutumu son derece önemlidir. Bireye ilk toplumsal değer anlayışını kazandıran ve sosyal çevrenin ilk adımı olan aile bireyin ilerideki yaşantısında büyük bir yere sahiptir. Aile içindeki iletişim yetersizliği, kötü modellerin bulunması ya da kötü muamelelerde bulunulması kişiyi evinde bulamadığı mutluluğu dışarıda aramaya iter. Genellikle de bu arayış hüsrarla sonuçlanır. Çünkü ailede yani en yakın çevrede bulunamayan mutluluğa dışarıda ulaşmak hemen hemen imkansızdır.

Aradığı huzuru ve sevgiyi ailesinde bulamayan gençler, bunları dışarıda aramaya başladıklarında ise başta uyuşturucu olmak üzere birçok tehlike ile karşı karşıya kalırlar. Anne baba sevgisinden yoksun olan ya da ebeveyn olma sorumluluğuna ve yeterli eğitim düzeyine sahip olmayan kişiler tarafından dünyaya getirilen çocuklar çareyi uyuşturucuda aramaya başlarlar. Bunun sonucunda toplumun en küçük yapı taşı olan ailenin yapısı bozulur. Bir toplumda aile yapısının bozulması ise o toplumun temellerinin sarsılmasına neden olur.

Bağımlılık yapıcı maddelerin kullanımının öncelikli nedenleri arasında bulunan bozuk aile yapısındaki risk faktörleri arasında;

⁹² İlal Koptagel, Ruhsal Etkileşim Açısından Çocuk ve Aile, Aile ve Çocuk, Ak Yayınları, İstanbul, 1981, s. 35.

1. Anne ve baba desteğinin az olması
2. Anne ve babada madde kullanımı
3. Anne ve babanın çocuk ile ilişkisinin kalitesi (ayrılan vaktin uzunluğundan çok bu vaktin nasıl değerlendirildiği önemlidir.)
4. Tutarsız disiplin (Anne ve babadan birinin yasakladığına diğersinin izin vermesi ya da farklı zamanlarda aynı ebeveynin farklı tutumlar sergilemesi)
5. Anne ve babanın çocuğun aktivitelerine ilgisizliği
6. Başarının ödüllendirilmeyişi ve suçluluk duygusu uyandırmanın eğitim metodu olarak kullanılması
7. Çocuğun başarısının takdir edilmeyerek, kendisinden daha fazlasının beklenmesi sayılabilir.

C. Okul

Bireyi aile sonrasında karşılayan ikinci sosyal çevre okuldur. Okul; hayata dair bilgilerin sunulduğu, aileden sonra çocuğa iyi-kötü ve doğru-yanlış kavramlarının kazandırıldığı bir ortamdır. Okul çağında bireyin toplum içindeki konumu önemlidir. Bu dönemde arkadaş kabulleriyle belirlenen toplumsal konum kişinin göreceli olarak kalıcı bir özelliği olarak belirir. Okul öncesi arkadaşlıklarda ana babaların yönlendirmesi ve tercihleri önemli rol oynarken, özellikle ilkökul döneminde, çocukların arkadaşları ile ilişkilerini hiç değilse okul içinde düzenleme olanaklarının artmasıyla, arkadaşlıklar üzerindeki yetişkin güdümü azalır. Gelişen arkadaşlık kavramının da etkisiyle ilkökul çocukları, ana babalarının müdahalelerini kabul etmezler ve tepki gösterirler.⁹³ Bu nedenle okul ortamında seçilen arkadaşlar bireyin ilerleyen yıllarda yapacağı tercihler açısından da büyük önem taşır.

Okuldaki arkadaş çevresinin yanı sıra, madde bağımlılığı konusunda okulda verilen eğitimde çocukları uyuşturucu kullanmaktan uzaklaştırıcı ya da aksine özendirici bir rol oynayabilir. Bu nedenle okullarda bireyin kendisine uzak olan bir konu ile günün birinde karşı karşıya gelmesi durumunda nasıl bir tavır takınması

⁹³ Nuran Hortaçsu, Çocuklukta İlişkiler Ana Baba, Kardeş ve Arkadaşlar, İmge Kitapevi, İstanbul, 2003, s. 257.

gerektiğinin öğretilmesi gerekir. Okullarda uyuşturucu ve zararları hakkında verilen iyi ve bilinçli bir eğitim çocukların bu konu hakkında bilgilenerken kendi iradeleri ile uyuşturucu maddelerden uzak durmalarını sağlar. Bu nedenle uyuşturucu madde bağımlılığının etkileri ve bu maddelerden nasıl uzak durulması gerektiği konusundaki eğitimler bu alanda uzman kişiler tarafından verilmelidir.

Ancak okullardaki eğitimin yanlış insanlar tarafından bilinçsiz bir şekilde verilmesi öğrencileri özendirir. Bunun yanında yasaklayıcı bir yaklaşım öğrencileri bu maddeleri kullanmaya teşvik edebilir.

Çocuklar büyürken, uyuşturucu kullanımı konusunda karar vermek gibi bir takım zorluklarla yüz yüze gelirler ve insanların yaptıklarını izleyerek, söylediklerini dinleyerek uyuşturucuları öğrenirler.⁹⁴ Bu nedenle okul ve okulda oluşturulan çevrenin madde bağımlısı olma riskini takınılan tavra göre artırma veya azaltma özelliği vardır. Çünkü bir toplumsallaştırma aracı olan okulun rolü çok büyüktür. Sosyal bir ortam olan okul gerektiğinde ailenin veremediği olumlu bilgileri verebilen bir kurumdur ve bu bilgileri yeterince verebildiği takdirde başarılı olur.

D. Arkadaş (Akran) Grubu

Arkadaş grubunun birey üzerindeki etkisi en yoğun olarak ergenlik döneminde görülür. Bu dönemde birey kısmen ailesinden uzaklaşarak arkadaş çevresinin etkisi altına girer.

Arkadaşlar arasında madde kullanımının varlığı ergenin madde kullanması için önemli bir öncüdür. Ancak bu ilişki ile ilgili olarak bazı tartışmalar vardır. Bu tartışma normal dışı arkadaşların mı ergenin buna uyum sağlamasına neden olmaktadır, yoksa zaten normal dışı olan ergen mi kendisi ile benzer arkadaşlar bulur.

Bir görüşe göre arkadaş etkisi, arkadaşların bir model oluşturması ve birbirini taklit etmeleri şeklinde, sosyal baskı ve değerlerin birbirlerine nakledilmesi yoluyla

⁹⁴ https://www.det.nsw.edu.au/media/downloads/languagesupport/drug_edu/dess_turkish.pdf, 10.11.2007.

madde kullanımını teşvik eder. Diğer görüşe göre ise madde kullanan gençleri bir araya getiren şey normal dışı davranışlara sahip olmalarıdır.⁹⁵

Aslında kişinin kendi özellikleri ve yukarıda anlatılan aile, okul, arkadaş grubu ve çevrenin birey üzerinde ayrı ayrı etkileri vardır. Bu etkiler birbirlerine eklenerek kişiyi madde kullanmaya teşvik edebilmektedir. Bu bağlamda madde kullanan gençleri bir araya getiren şeyin normal dışı davranışlara sahip olmaları değil birbirleri ile etkileşim içinde olan normal dışı çevre unsurlarının kişiyi madde kullanmaya teşvik ettiği değerlendirilmektedir.

E. Kitle İletişim Araçları

İletişim, insanoğlunun varlığıyla var olan, insanlık tarihi kadar eski bir kavramdır. İnsanın bulunduğu her yer ve ortamda iletişim de mevcut olmuştur.

İlk çağlardan itibaren iletişim mevcut olmakla birlikte değişen tek şeyin iletişim kurma biçim ve teknikleri olduğu söylenebilir. Karakter, yaşam tarzı, hayat görüşü, davranış modelleri, doğruları ve yanlışlarıyla, bir insanı tanımlayan her şeyin temelinde iletişim kavramı yatmaktadır. İnsanların aynı alanı paylaştığı toplum yapısı içinde toplumu oluşturan bireylerin girmiş oldukları iletişim süreci, bireylerin kendilerini ifade edebilmeleri ve toplumda bir yer edinebilmeleri açısından etkin bir süreçtir.⁹⁶

Kitle iletişimi ise, çeşitli türdeki mesajların büyük ve dağınık bir kitleye, bu amaç için geliştirilmiş araçlar kullanılarak iletilmesidir.⁹⁷ Çoğunlukla tek taraflı ilişkilere dayalı, birinin verici, diğerinin alıcı olduğu kitle iletişiminde ise özellikle televizyonun insanlar üzerindeki etkisi tartışılmazdır.

Zaman zaman televizyonlarda uyuşturucu madde kullanıcıları ile ilgili programlar yer almaktadır ve madde kullanımı bazı yapımlarda çok yaygın ve çok normal bir davranış olarak sunulmaktadır. Bu nedenle de çocukların ve gençlerin kafalarında bu maddelerle ilgili bir merak uyanmaktadır. Çocuklar ve gençler, boş

⁹⁵ Defne Tamar, Kültegin Ögel, Ergenlik Döneminde Madde Kullanımı, Ege Psikiyatri Sürekli Yayınları, 1997, s. 8.

⁹⁶ Işık, Metin, İletişimden Kitle İletişimine, Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları, Konya, 2000, s. 16-17.

⁹⁷ Işık, a.g.e., s. 33.

vakitlerinin büyük bir bölümünü televizyon karşısında geçirdiklerinden televizyonda yer alan dizi ve film kahramanlarını izleyerek onları kendilerine örnek olarak alabilmektedir.

Bazı durumlarda kitle iletişim araçları yoluyla kamuoyuna yansıtılan örnekler özellikle reklamlar ve ün kazanan karakterler çocuğun ve gencin uyuşturucu maddeyi her türlü koşulda sığınabileceği bir araç olarak görmesine neden olmakta, ya da en azından böyle bir fikir bilinçaltına yerleşmektedir. Uyuşturucu madde kullanımının çocukların bilinçaltına normal bir davranış olarak yerleşmesi zamanla uygun bir ortamda genci bu maddeleri denemeye kadar götürebilmektedir. Aynı şekilde televizyonun yanı sıra çeşitli gazete, dergi, televizyon veya sokaktaki bir afiş gibi yazılı basın araçları çocukları ve gençleri etkileyerek onları uyuşturucu madde kullanmaya teşvik edebilmektedir.

F. Göç ve Şehirleşme Problemi

Toplumların gelişim sürecine bakıldığında, ilkel, avcı-toplayıcı atalarımızdan, günümüzün sanayileşmiş ve globalleşen dünyasına kadar süren bir kültürel evrim ve toplumsal değişim dikkati çeker.⁹⁸ Bu kültürel evrim içinde insanlar buldukları yerlerden çeşitli sebeplerle ayrılarak yeni ortamlarda yaşama imkanı arar ve göç etmek zorunda kalırlar.

Göç uzun bir süre için veya kalıcı olarak, belli bir kültürel ortamdan başka birine gitmek suretiyle yaşanan bir değişimdir. En çok rastlanan sebepleri arasında ekonomik mecburiyetler, politik zaruretler ve daha iyi eğitim imkanlarına kavuşma amacı sayılabilir.⁹⁹

Şehirleşme ise, genel olarak şehirlerde yaşayan nüfusun artması ya da yeni şehirlerin kurulması anlamına gelir. Şehir nüfusu belirli bir miktardan fazla olan yerlerdir. Örneğin nüfusu 10.000'i aşan bir yerleşme bölgesi şehir olarak kabul edilir. Ancak şehirlerin asıl özelliği burada yaşayan insanların esasta tarım dışı faaliyetlerle

⁹⁸ Adam Kuper, *The Chosen Primate - Human Nature and Cultural Diversity*, Harvard University Press, USA, 1994, s. 36

⁹⁹ İbrahim Balcıoğlu, M. Kerem Doksat, Oğuz Tan, "Madde Bağımlılığı, Göç ve Suç", <http://www.yenisymposium.net>, 27.10.2008, s. 186-187

geçinmeleridir. Bu durum kırsalda yaşayan kesimin tarım dışı faaliyetlerle uğraşarak geçimlerini daha rahat sağlayabilme umudu ile şehirlere göç etmeleri sonucunu doğurur.

Şehirleşmenin özellikle büyük şehirlere yönelik olması, genel hizmetlerin görülmesi yönünden, büyük zorluklar çıkarmaktadır. Bu çerçevede, şehirleşme ve şehirleşmenin temeli olan sanayileşmenin sakıncaları üzerinde duran birçok yazar vardır.¹⁰⁰

Çünkü şehirleşme ve sanayileşme göçün hareketlenerek hızlanmasına yol açar. Göç eden ailelerde de zamanla değişiklikler meydana gelir. Bu değişikliklerden aileleri oluşturan kişilerde nasibini alır. Örneğin, sanayileşme sonucu aile daralmakta, çekirdek aile ortaya çıkmakta ve belirli meslek, norm ve davranış kalıpları meydana gelmektedir.¹⁰¹

Göç sonucu değişen aile yapıları ile birlikte aileyi oluşturan bireylerin yapısında da değişiklikler meydana gelmektedir. Göç ettiği yerden farklı bir kültür yapısı içinde yaşamaya başlayan bireylerden yeni kültür yapısına intibak etmeleri beklenir. Bu intibak süreci toplumun davranış kalıplarının, moral değerlerinin ve diğer toplumsal rollerin edinilmesi ile sağlanmış olur.

Ancak bu intibak her zaman başarı ile sağlanamaz. Çünkü göç eden aile daha önceki toplumda yaşadığı ve değer verdiği alışkanlıklar ile hayat felsefesini de beraberinde getirir. Getirdiği gelenekler ve yaşam tarzı yeni topluma tamamen yabancı olduğunda ise yabancılaşma başlar. Aile ortamından uzaklaşma ve kendine bir yer edinme çabası içinde olan bireyler kimlik bunalımı içine düşerler ve içinde buldukları kötü durumdan kurtulmayı yanlış yerlerde ararlar. Bireylerin kimlik bunalımı içinde yaşadıkları tüm olumsuz duyguları yenmek için denedikleri yollardan birisi de uyuşturucu maddelerin yarattığı yapay cennette bu sıkıntılarını yenmeye çalışmalarıdır.¹⁰²

Bu nedenle, bireyin yaşadığı bölgenin onun sosyo-kültürel şekillenmesinde önemli bir etken olduğu değerlendirilmektedir. Bununla birlikte, göç ve şehirleşme sonrası karşılaşılan zorluklar, göç eden bireylerin karşılaştıkları çeşitli toplumsal ve

¹⁰⁰ Dönmezer, Sosyoloji, s. 64-65

¹⁰¹ Mustafa Erkal, Sosyoloji, DER Yayınları, 11. Basım, İstanbul, 2000, s. 107

¹⁰² Balcıoğlu ve Diğerleri, a.g.e., s. 190

kişisel problemler, bu kişilerin uyuşturucu madde kullanma ve bağımlı olma riskini arttırmakta olduğu söylenebilir.

IV. UYUŞTURUCU MADDE KULLANIMININ SONUÇLARI

Uyuşturucu madde kullanımının sonuçları, kullanılan maddeye ve kullanan kişiye bağlı olarak değişebilir. Ancak genelde uyuşturucu kullanımının bir sonucu olarak bağımlıda hareketlerde dengesizlik, duygularını gösterememe, bazen fazla tepki verme, saldırgan davranışlar ve şiddete eğilim, iradenin yok olması, kontrolün kaybolması, sağlık problemleri, ahlaki değerlerin kaybolması, bedensel ve psikolojik çöküntü olması gibi durumlar ortaya çıkmaktadır.

Uyuşturucu madde kullanımının sonuçlarını genel başlıklar altında incelemek gerekirse bu sonuçlar;

- A. Davranış değişiklikleri ve
- B. Sosyal dışlanma olarak sayılabilir.

A. Davranış Değişiklikleri

Psikoaktif madde kullanımı, insanın her türlü sosyal ve zihinsel aktivitesini etkileyen bir davranış biçimidir.¹⁰³ Bu maddelerin kullanımıyla ortaya çıkan bağımlılığının neden olduğu davranış değişikliği öncelikli olarak kendisini aile içi ilişkilerde gösterir. Devam eden uyuşturucu kullanım süreci içerisinde öncelikle aile içi kurallara karşı çıkan birey içinde bulunduğu değişim ve tolerans nedeniyle giderek artan madde kullanımı neticesi sosyal kuralları da kabul etmez. Hayatını sosyal veya aile içi kuralların dışında kendine göre oluşturan birey madde temini için başka yollar bularak bu durumu sürdürmeye çalışır ki bu durumda ailesinden ve toplumdan uzaklaşarak madde temini için gayri yasal yollara başvurmak zorunda kalır.

Bağımlı kullandığı maddenin etkisine bağlı olarak ruhsal değişimler gösterir. Kimi zaman neşeli ve sakin, kimi zaman öfkeli ve saldırgandır.

¹⁰³ R. S. Stangler, Pshyciatrik Diagnosis in a University Population, American Journal of Psychiatry, 1980, Sayı: 137, s. 225.

Uyuşturucu bağımlılarından özellikle okul çağındaki gençlerde bir zaman sonra okul başarısı düşmeye başlar. Ancak bağımlı kendisi bu durumu ciddi bir sorun olarak algılamaz. Bağımlı genelde arkadaşları ile birlikte dışarıda zaman geçirmeye başladığından, okula devam azalır.

Bunu yanında, uyuşturucu bağımlılarında ortaya çıkan diğer bir davranış değişikliği de bağımlının aile ilişkilerini azaltması ve evde az bulunmaya özen göstermesidir. Çünkü bağımlı içinde bulunduğu durumun anlaşılmasını istemez. Zamanının büyük bir bölümünü dışarıda ve kendisi gibi olan arkadaşlarının yanında geçirmeye başlar.

Bağımlının kendine olan öz bakımı da azalır. Çünkü artık kendi özel ihtiyaçlarına para harcamak yerine elindeki parayı uyuşturucu satın almak için kullanmaya başlar. Hatta ilerleyen bağımlılık süreci ile birlikte uyuşturucuya karşı tolerans gelişimi sonucu kullanılan uyuşturucunun dozu arttırıldığından bağımlı daha fazla paraya gereksinim duyar ve bu parayı elde edebilmek için yasadışı yollara başvurmak zorunda kalır.

B. Sosyal Dışlanma

Sosyal dışlanma, insanların toplumsal yaşamdan uzaklaşacak şekilde maddi ve manevi desteklerini kaybederek, haklarını ve yaşamlarını koruyacak sosyal yapıdan yoksun olmalarını ifade eder. Sosyal dışlanmaya neden olan faktörler birbirine bağlı ve karşılıklı etkileşim içinde olan olgulardır. Bireylerin ve ailelerin maruz kaldığı sosyal dışlanmanın olumsuz sonuçları toplumun geneline yayılarak, sağlıksız, huzursuz ve gelecekte umutsuz bireylerin ortaya çıkmasına neden olur.

Sosyal dışlanma ilk olarak 1960'lı yıllarda Fransa'da dile getirilmeye başlanan bir kavramdır. 1974 yılında, Fransa'nın Sosyal İşlerden Sorumlu Bakanı Rene Lenoir, Fransız toplumunun onda birinin toplumdan dışlandığını belirterek, dışlanmış bu grupları; zihinsel ve fiziksel engelliler, suçlular, hasta-bakıma muhtaç yaşlılar, istismar edilen çocuklar, uyuşturucu madde bağımlıları, intihara eğilimli insanlar, yalnız

ebeveynler, problemlı aileler, a-sosyal insanlar ve diğer “sosyal uyumsuzluk” içindeki insanlar olarak nitelendirmiştir.¹⁰⁴

Rene Lenoir’in de toplumdan dışlanmış gruplar içinde saydığı uyuşturucu madde bağımlıları, bağımlılık sürecine girmekle beraber zamanla yaşadıkları çevreden ve ailelerinden soyutlanarak kendileri gibi yaşayan insanların bulunduğu ortamlara yönelirler. Maddeden yoksun yaşayamayacaklarını düşündüklerinden dolayı maddeyi çok rahat bulabilecekleri veya maddeye çok rahat ulaşabilecekleri ortamlarda çevre edinirler veya edinmeye çalışırlar.

Toplum, sahip olduğu genel kurallar nedeniyle, maddeye yakın veya maddeyle ilişkili olan bireyleri kendi içerisine kabul etmeyeceğinden bu bireylerin oluşturduğu grup veya gruplarda kendilerine uygulanan dışlanma neticesi toplumun karşısına negatif bir güç olarak çıkarlar.

Bu gruplar kendi kurallarını topluma genellikle güç kullanarak kabullendirmeye çalışır. Bu durum da mafya dediğimiz yapılanmaların oluşmasında temel teşkil eder. Ancak, esas olan toplumun kendi kurallarına uymayan bireyleri dışlaması değil, kendi kurallarının doğruluğuna inandırarak onlara sahip çıkmasıdır.

V. DÜNYADA VE TÜRKİYE’DE YAŞ GRUPLARINA GÖRE UYUŞTURUCU MADDE KULLANIMI

A. Çocukluk Döneminde Uyuşturucu Madde Kullanımı

Çocukluk yıllarındaki aile içi geçimsizlik, annenin ezilmişliği, babanın katı otoritesi, çocuğa sevgi ve şefkat gösterilmemesi, anlatma ve ikna yoluyla hataların tekrarlanmasının engellenmesi yerine sürekli ceza verilmesi, çocuğun kendini kabul ettirebilmek için aile yerine dış çevreyi tercih etmesi, kendine olan güvenini kaybetmesi, muhtaç olduğu sevgi, şefkat ve ilgiyi ailesi yerine arkadaş çevresinde araması, sorunların çözülmemesi ve bu duruma aileden olumlu bir yaklaşım olmaması dolayısıyla çocuğun sorunların altında ezilmesi gibi nedenler, genel olarak

¹⁰⁴ Özlem Çakır, “ Sosyal Dışlanma”, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2002, Cilt: 3 Sayı: 4, s. 83-84.

gençlerin hoş olmayan ortamlara girmesine ve bir süre sonra da madde bağımlısı olmaya varan bir yalnızlık yaşamasına yol açabilmektedir.¹⁰⁵

Dolayısıyla çocukluk döneminde madde kullanmaya başlama sebeplerini, aile içi iletişim bozuklukları, merak, arkadaş baskısı, kendini kanıtlama çabaları, uyuşturucu kullanmanın kendilerini olgunlaştıracağını düşünmeleri, öz güven eksikliği, yalnızlık, sıkıntı duygularıyla başa çıkma yöntemlerini bilememe olarak sıralayabiliriz.

B. Gençlik Döneminde Uyuşturucu Madde Kullanımı ve Gençlerde Uyuşturucu Madde Bağımlılık Türleri

Dünya nüfusunun yaklaşık üçte birini 15-25 yaş aralığındaki gençler meydana getirmektedir. Toplam iki milyar gencin dörtte üçü ise az gelişmiş ülkelerde yaşamaktadır.

Toplumların en dinç insan gücü ve en verimli kaynağı olan bu gençlerin bir bölümünün bazı kişisel ve çevresel faktörlerden kaynaklanan sorunları vardır. Gençler, anne ve babalar için sevinç ve mutluluk kaynağı olabildikleri gibi, üzüntü ve sıkıntı sebebi de olabilirler. Gençler büyüdükçe problemleri de artar. Çocukluğun önemsenmeyen uyumsuzlukları gençlik çağında alevlenip ağır bunalımlara dönüşebilir. Gençlik problemleri çoğunlukla bu çağdaki bocalamalardan ileri gelir ve genellikle geçicidir. Bu problemler kimi zaman da ağır ve kalıcı ruhsal hastalıkların habercisidir. Gençlerle anlaşmak ve geçinmek kolay değildir. Gençler, kendileri bocaladıkları gibi anne-babaları da bocalatırlar, ilişkiler gerginleşip kopma noktasına gelebilir. Bu sebeple gençlik çağı anne babalar için de sınav dönemidir.

Ergenlik döneminde gençler kendi kimliklerini bulmaya çalışırlar. Hassas bir benlik imajları vardır. Kendilerinden memnun ve emin değildirler. Ericsson'a göre bu dönem gencin cinsel kimliğini kanıtlama, toplum içindeki yerini bulma ve mevcut

¹⁰⁵ Kültegin Ögel, Defne Tamar, Uyuşturucu Maddeler ve Bağımlılık Eğitim Paketi Eğitici Kılavuzu, İstanbul, Özel Okullar Derneği, AMATEM, 1997, s. 75-82.

ideolojiler arasında kendi değer yargılarını oluşturma çatışmaları gibi üç çeşit çatışmaya sahne olur.¹⁰⁶

Bunun yanında; gençler, çağlarının kendine özgü toplumsal, biyolojik ve psikolojik özellikleri nedeni ile tüm dünyada risk grubu olarak ele alınmaktadır. İnsan yaşamının en dışa açık, fırtınalı ve önemli evresi olan ergenlik dönemi yapısı itibariyle genç için pek çok zararlı etkiye de açıktır. Arkadaş gruplarının etkisi, kendini kanıtama çabası, ailenin olumsuz ya da ihmalkar tutumu gibi sebepler gençleri alkol ve madde bağımlılığı gibi tehlikelerin kucağına itebilmektedir.

Gençler çevredeki kötü unsurların etkisine diğer yaş gruplarına göre daha kolay kapılırlar. Nitekim sigara, alkol ve uyuşturucularla ilk tanışma gençlik yıllarında başlar ve sürer gider. Özellikle gelişmiş ülkelerde gençler arasında serbest cinsel ilişkiler hızla yayılmakta ve daha küçük yaşlara inmektedir. Bunun sonucu olarak, ortaya istenmeyen gebelikler, evlilik dışı doğumlar, cinsel hastalıklar ya da zoraki evlilikler çıkmaktadır. Sigara, alkol ve uyuşturucu tüketimi gençler arasında hızla artmakta ve gençler arasında toplu suçlar, çeteleşme ya da topluma sırt çevirmiş hippy, punk ya da ağır metalciler gibi topluluklar ortaya çıkmaktadır.¹⁰⁷ Ülkemiz gençliği bu bakımdan daha az problemli olarak nitelendirilebilir. Çünkü ülkemizdeki uyuşturucu madde kullanım boyutları gelişmiş ülkelerde ki kadar yüksek değildir.

Genel itibariyle, gençlerde uyuşturucu madde bağımlılık türlerine bakıldığında, bağımlılık türlerinin gencin içinde yaşadığı ülkeye ve o ülkenin uyuşturucu madde ticaretinden ne şekilde etkilendiğine bağlı olduğu söylenebilir. Örneğin uyuşturucu madde ticaretinde transit bölge olan ülkemiz, Batı'dan Doğu'ya gönderilen sentetik uyuşturucu maddelerin trafiğinde bu maddelerden kullanıcı boyutuyla etkilenmiştir. Bu nedenle ülkemizdeki gençler esrar ve eroinin yanı sıra sentetik uyuşturucuları da kullanır hale gelmiştir. Buna ilaveten, gençler özellikle tüm dünyada yaygın kullanım alanı bulan afyon, esrar, eroin ve LSD tipi bağımlılık türlerinin de etkisi altında bulunmaktadır.

¹⁰⁶ Orhan Öztürk, Psikoaktif Madde Kullanımına Bağlı Bozukluklar, Ruh Sağlığı ve Bozuklukları, 9. Basım, İstanbul, Nobel Tıp Kitapevleri, 2002, s. 551-593.

¹⁰⁷ İbrahim Balcıoğlu, Şiddet ve Toplum, Bilge Yayınları, İstanbul, 2001, s. 73-74.

C. Yaşlılarda Uyuşturucu Kullanımı

Yapılan araştırmalarda genel itibariyle yaşlılarda madde kullanımına dair bir bilgiye ya da herhangi bir çalışmaya rastlanılmamıştır.

III. BÖLÜM

UYUŞTURUCU MADDE BAĞIMLILIĞI İLE MÜCADELE YÖNTEMLERİ

I. UYUŞTURUCU BAĞIMLILIĞI İLE KANUNİ YOLLARLA MÜCADELE

Uyuşturucu maddelerin arzına yönelik suçlarla mücadele ve madde bağımlılarının tekrar topluma kazandırılmalarına yönelik olarak yapılacak çalışmaların etkin sürdürülebilmesi amacıyla yasal yapıda ve buna paralel olarak idari yapıda önemli düzenlemeler gereklidir.

Bağımlılık yapıcı maddeler ile mücadelenin gerekliliği ve önemi öncelikli olarak Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nda yer almıştır. Anayasanın 58'inci maddesinde "...Devlet, gençleri alkol düşkünlüğünden, uyuşturucu maddelerden, suçluluk, kumar ve benzeri kötü alışkanlıklardan ve cehaletten korumak için gerekli tedbirleri alır." denilmek suretiyle gençlerin sigara, alkol, uyuşturucu/uçucu maddeler ve kumar gibi tehlikelere karşı korunmaları, devletin bir görevi olarak kabul edilmiştir.

Bunun yanında Ülkemiz, sınırlarının dışında meydana gelen yasadışı uyuşturucu madde kaçakçılığından da ciddi bir şekilde etkilenmekte ve bu soruna çözüm getirmek için önemli çabalar sarf etmektedir. Bu bağlamda Ülkemiz yürürlükteki uluslararası anlaşmalara tamamen uymakta Birleşmiş Milletler ve Avrupa Birliği'nin karar ve tavsiyelerini de dikkatle uygulamaktadır.¹⁰⁸

A. Türkiye'de Bağımlılık Yapıcı Maddeler ile Mücadelede Yer Alan Önemli Mevzuatlar

1. Uyuşturucu Maddelerle İlgili Kanun

3298 No'lu Uyuşturucu Maddelerle İlgili Kanun'da genel itibariyle;

¹⁰⁸ TUBİM, 2007 Yılı Raporu s. 1.

1- Çizilmiş veya çizilmemiş haşhaş kapsülleri ile, ham afyon, tıbbi afyon ve morfin evsafına haiz afyon alkaloidleri, tuzları, esterleri ve eterleri; koka yaprağı ve bunun alkaloidleri, tuzları, esterleri ve eterleri ile Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığınca tayin olunacak diğer uyuşturucu maddelerin alımı, satımı, imali, ithali ve ihracı ile ilgili hususların Bakanlar Kurulunun tespit edeceği esaslara göre yürütüleceği, bahis konusu maddelerin elde edildiği bitkilerin yurt içinde ekimi ve araştırmasının izne tabi olduğu,

2- Kullanılması zararlı olduğu ve “toxicomanie” yaptığı Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığınca tespit edilen diğer tabii ve sentetik maddelerin de yine bu Bakanlığın teklifi üzerine Bakanlar Kurulu Kararı ile bu kanun kapsamına alınabileceği,

3- Haşhaş ekilecek, afyon ve kapsül üretilecek yerlerin memleketin tarımsal ve ekonomik durumu, yurt içi ihtiyacı, ihraç imkanları ve mevcut stok durumuna göre her yıl Bakanlar Kurulunca tespit edileceği,

4- Kamu kurum ve kuruluşlarınca bilimsel araştırmalar için yapılacak ekilişler hakkında bu hükmün uygulanmayacağı,

5- Tespit ve ilan edilen yerlerde haşhaş ekimi yapacakların ilgili kuruluştan izin belgesi almakla yükümlü olduğu ve izin belgelerinin bir üretim yılı için geçerli olup, başkasına devir edilemeyeceği,

6- İzin belgeleri herhangi bir sebeple iptal olunanların ekilmiş haşhaş tarlaları masrafı üreticiye ait olmak kaydıyla ilgili kuruluş adına herhangi bir bedel ödenmeksizin toplatılacağı veya imha ettirileceği,

7- Kanunun 4. maddesinin hükümlerine göre kesinleşmiş mahkumiyeti bulunanlara, bu mahkumiyetleri aflatıktan kalkmış olsa bile, izin belgesi verilemeyeceği, verilmiş ise iptal edileceği, izin belgesi verilmesinden sonra yukarıdaki fıkrada yazılı suçlardan biri ile mahkum olanların bu mahkumiyetleri kesinleştiğinde izin belgelerinin iptal edileceği, izin belgesi verilmesinden sonra yukarıdaki fıkrada yazılı suçlardan biri ile mahkum olanların bu mahkumiyetleri kesinleştiğinde izin belgelerinin iptal edileceği,

8- Haşhaş ekimi, kontrolü, toplanması, değerlendirilmesi, imhası, satın alınması veya satılması ve bu kanunun uygulanması ile ilgili diğer hususların bir yönetmelikle düzenleneceği,

9- Haşhaş ekim bölgelerinde izin belgesi almadan veya izin belgesi almasına rağmen belgesinde belirtilen alandan fazla yerde veya izin belgesinde kayıtlı yerden başka yerde ekim yapanlar hakkında altı aydan üç yıla kadar hapis cezasının hükmü ve ekim bölgeleri dışında ekim yapanlar hakkında altı aydan üç yıla kadar hapis cezasının hükmü ve ekim bölgeleri dışında haşhaş ekimi yapanlar hakkında bir yıldan beş yıla kadar hapis hükmü verileceği,

10- İzin belgesinde tespit edilen miktardan az kapsül teslim eden üreticiler hakkında fiili Türk Ceza Kanunun ilgili maddelerinin uygulanacağı,

11- Bu maddede belirtilen suçları işleyenlere yardım edenler hakkında asıl faille verilecek cezaların yarısı hükmolunacağı, bu fiillere katılan memur ve görevlilerin de asıl failer gibi ceza göreceği hükmü vardır.

2. Türk Ceza Kanunu

5237 No'lu Türk Ceza Kanunda uyuşturucu maddelerle ilgili düzenlemelere üçüncü kısım üçüncü bölümde "Kamu Sağlığına Karşı Suçlar" başlığı altında yer verilmiştir.

Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti:

MADDE 188. - (1) Uyuşturucu veya uyarıcı maddeleri ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak imal, ithal veya ihraç eden kişi, on yıldan az olmamak üzere hapis ve yirmi bin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır.

(2) Uyuşturucu veya uyarıcı madde ihracı fiilinin diğer ülke açısından ithal olarak nitelendirilmesi dolayısıyla bu ülkede yapılan yargılama sonucunda hükmolunan cezanın infaz edilen kısmı, Türkiye'de uyuşturucu veya uyarıcı madde ihracı dolayısıyla yapılacak yargılama sonucunda hükmolunan cezadan mahsup edilir.

(3) Uyuşturucu veya uyarıcı maddeleri ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak ülke içinde satan, satışa arz eden, başkalarına veren, nakleden, depolayan, satın alan, kabul eden, bulunduran kişi, beş yıldan on beş yıla kadar hapis ve yirmi bin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır.

(4) Uyuşturucu maddenin eroin, kokain, morfin veya baz morfin olması hâlinde, yukarıdaki fıkralara göre verilecek ceza yarı oranında artırılır.

(5) Yukarıdaki fıkralarda gösterilen suçların, suç işlemek için teşkil edilmiş bir örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenmesi halinde, verilecek ceza yarı oranında artırılır.

(6) Üretimi resmi makamların iznine veya satışı yetkili tabip tarafından düzenlenen reçeteye bağlı olan ve uyuşturucu veya uyarıcı madde etkisi doğuran her türlü madde açısından da yukarıdaki fıkralar hükümleri uygulanır.

(7) Uyuşturucu veya uyarıcı etki doğurmamakla birlikte, uyuşturucu veya uyarıcı madde üretiminde kullanılan ve ithal veya imali resmî makamların iznine bağlı olan maddeyi ülkeye ithal eden, imal eden, satan, satın alan, nakleden, depolayan veya ihraç eden kişi, dört yıldan az olmamak üzere hapis ve yirmi bin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır.

(8) Bu maddede tanımlanan suçların tabip, diş tabibi, eczacı, kimyager, veteriner, sağlık memuru, laborant, ebe, hemşire, diş teknisyeni, hastabakıcı, sağlık hizmeti veren, kimyacılıkla veya ecza ticareti ile iştigal eden kişi tarafından işlenmesi halinde, verilecek ceza yarı oranında artırılır.

Tüzel Kişiler Hakkında Güvenlik Tedbiri Uygulanması

MADDE 189. - (1) Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarının bir tüzel kişinin faaliyeti çerçevesinde işlenmesi halinde, tüzel kişi hakkında bunlara özgü güvenlik tedbirlerine hükmolunur.

Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Kullanılmasını Kolaylaştırma

MADDE 190.-(1) Uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanılmasını kolaylaştırmak için;

a) Özel yer, donanım veya malzeme sağlayan,

b) Kullananların yakalanmalarını zorlaştıracak önlemler alan,

c) Kullanma yöntemleri konusunda başkalarına bilgi veren kişi, iki yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(2) Bu maddede tanımlanan suçların tabip, diş tabibi, eczacı, kimyager, veteriner, sağlık memuru, laborant, ebe, hemşire, diş teknisyeni, hastabakıcı, sağlık hizmeti veren, kimyacılıkla veya ecza ticareti ile işigal eden kişi tarafından işlenmesi halinde, verilecek ceza yarı oranında artırılır.

(3) Uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanılmasını alenen özendiren veya bu nitelikte yayın yapan kişi, iki yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

Kullanmak İçin Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Satın Almak, Kabul Etmek veya Bulundurmak

MADDE 191. - (1) Kullanmak için uyuşturucu veya uyarıcı madde satın alan, kabul eden veya bulunduran kişi, bir yıldan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Kendisi tarafından kullanılmak üzere uyuşturucu veya uyarıcı madde etkisi doğuran bitkileri yetiştiren kişi, bu fıkra hükmüne göre cezalandırılır.

(2) Uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanan kişi hakkında, tedaviye ve denetimli serbestlik tedbirine hükmolunur.

(3) Hakkında tedaviye ve denetimli serbestlik tedbirine hükmedilen kişi, belirlenen kurumda uygulanan tedavinin ve denetimli serbestlik tedbirinin gereklerine uygun davranmakla yükümlüdür. Hakkında denetimli serbestlik tedbirine hükmedilen kişiye rehberlik edecek bir uzman görevlendirilir. Bu uzman, güvenlik tedbirinin uygulama süresince, kişiyi uyuşturucu veya uyarıcı maddenin kullanılmasının etki ve sonuçları hakkında bilgilendirir, kişiye sorumluluk bilincinin gelişmesine yönelik olarak öğütte bulunur ve yol gösterir, kişinin gelişimi ve davranışları hakkında üçer aylık sürelerle rapor düzenleyerek hâkime verir.

(4) Tedavi süresince devam eden denetimli serbestlik tedbirine, tedavinin sona erdiği tarihten itibaren bir yıl süreyle devam olunur. Denetimli serbestlik tedbirinin

uygulanma süresinin uzatılmasına karar verilebilir. Ancak, bu durumda süre üç yıldan fazla olamaz.

(5) Uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanan kişi hakkında kullanmak için uyuşturucu veya uyarıcı madde satın almak, kabul etmek veya bulundurmaktan dolayı hükmolunan ceza, ancak tedavi ve denetimli serbestlik tedbirinin gereklerine uygun davranmaması halinde infaz edilir. Kişi etkin pişmanlıktan yararlanmışsa, davaya devam olunarak hakkında cezaya hükmolunur.

Etkin Pişmanlık

MADDE 192. - (1) Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarına iştirak etmiş olan kişi, resmî makamlar tarafından haber alınmadan önce, diğer suç ortaklarını ve uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin saklandığı veya imal edildiği yerleri merciine haber verirse, verilen bilginin suç ortaklarının yakalanmasını veya uyuşturucu veya uyarıcı maddenin ele geçirilmesini sağlaması halinde, hakkında cezaya hükmolunmaz.

(2) Kullanmak için uyuşturucu veya uyarıcı madde satın alan, kabul eden veya bulduran kişi, resmî makamlar tarafından haber alınmadan önce, bu maddeyi kimden, nerede ve ne zaman temin ettiğini merciine haber vererek suçluların yakalanmalarını veya uyuşturucu veya uyarıcı maddenin ele geçirilmesini kolaylaştırırsa, hakkında cezaya hükmolunmaz.

(3) Bu suçlar haber alındıktan sonra gönüllü olarak, suçun meydana çıkmasına ve fail veya diğer suç ortaklarının yakalanmasına hizmet ve yardım eden kişi hakkında verilecek ceza, yardımın niteliğine göre dörtte birden yarısına kadar indirilir.

(4) Uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanan kişi hakkında, kullanmak için uyuşturucu veya uyarıcı madde satın almak, kabul etmek veya bulundurmaktan dolayı soruşturma başlatılmadan önce resmî makamlara başvurarak tedavi ettirilmesini isterse, cezaya hükmolunmaz.

Yukarıda belirtilen maddelerin yanı sıra 233. maddenin 3. fıkrasında “Velayet hakları kaldırılmış olsa da, itiyadı sarhoşluk, uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin kullanılması ya da onur kırıcı tavır ve hakaretler sonucu maddi ve manevi özen

noksanlığı nedeniyle çocuklarının ahlak, güvenlik ve sağlığını ağır Şekilde tehlikeye sokan ana veya baba, üç aydan bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır” denilmektedir.¹⁰⁹

B. Bağımlılık Yapıcı Maddeler ile Mücadelede Yer Alan Diğer Mevzuat

Ülkemizde bağımlılık yapıcı maddelerle mücadele faaliyetleri belirtilen önemli ana mevzuatların yanı sıra aşağıda sıralanan mevzuat çerçevesinde sürdürülmektedir:

- Türk Medeni Kanunu
- Ceza Muhakemeleri Kanunu
- Karayolu Trafik Kanunu
- Ailenin Korunmasına İlişkin Kanun
- 984 Sayılı Ecza Ticarethaneleri ile Sanat ve Ziraat İŐlerinde Kullanılan Zehirli ve Müessir Maddelerin Satıldığı Dkkanlara Mahsus Kanun
- 1262 Sayılı İŐpençiyari ve Tıbbi Müstahzarlar Kanunu,
- 2313 Sayılı Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanun,
- 2559 Sayılı Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu,
- 2803 Sayılı Jandarma TeŐkilat Görev ve Yetkileri Kanunu,
- 2918 Sayılı Karayolları Trafik Kanunu,
- 2954 Sayılı Radyo ve Televizyon Kanunu,
- 3201 Sayılı Emniyet Teşkilatı Kanunu,
- 3298 Sayılı Uyuşturucu Maddelerle İlgili Kanun, 88/12850 Sayılı Yönetmelik ve 87/11703 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı,
- 3984 Sayılı Radyo ve Televizyonlarının Kuruluş ve Yayınları Hakkındaki Kanun,
- 4207 Sayılı Tütün Mamullerinin Zararlarının nlenmesine Dair Kanun,
- 4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun,

¹⁰⁹ <http://www.tbmm.gov.tr>, 05.03.2008.

- 4810 Sayılı Adli Tıp Kurumu Kanunu,
- 5607 Sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu,
- 5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu,
- 5326 Sayılı Kabahatler Kanunu,
- 5402 Sayılı Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Kanunu,
- 5549 Sayılı Suç Gelirlerinin Aklanmasının Önlenmesi Hakkında Kanun,
- 6197 Sayılı Eczacılar ve Eczaneler Hakkında Kanun,
- Çocuk Koruma Kanunu'na Göre Verilen Koruyucu ve Destekleyici Tedbir Kararlarının Uygulanması Hakkında Yönetmelik,
- Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Yönetmeliği,
- Kontrole Tabi Kimyasal Maddeler Hakkında Yönetmelik,
- Madde Bağımlılığı Tedavi Merkezleri Yönetmeliği,
- Serbest Bölgeler Yönetmeliği,
- Sürücü Davranışlarını Geliştirme Eğitimi Yönetmeliği,
- Madde Bağımlılığı Merkezlerinde Görev Yapacak Personelin Eğitimine ve Sertifikalandırılmasına Dair Tebliğ.

Uyuşturucu madde, yasal olmayan uluslararası ticaretin önemli bir nesnesidir. Dolayısıyla bu sorun büyüyerek, sınır tanımaz bir şekilde bir toplumdan diğerine yayılmaktadır. Bu nedenle bütün toplumların öncelikli sorunu haline gelmektedir.

Bağımlılıkla mücadelede uyuşturucu maddelerin üretim ve kaçakçılığı ile mücadelenin yanı sıra uyuşturucu madde kullanıcılarının bu maddelere ulaşmasını önlemeye yönelik mücadelelerde hayati değer taşımaktadır.¹¹⁰

¹¹⁰ <http://kom.antalya.pol.tr>, 10.03.2008.

II. UYUŞTURUCU MADDE KULLANIMI İLE MÜCADELEDE DİĞER ÇÖZÜM YOLLARI

Uyuşturucu madde kullanımı ve bağımlılığı, hem bireysel hem de toplumsal bağlamda, başka pek çok davranış ve durumla ilgili bir olgudur. Bu olgu, tıbbi, yasal ve ahlaki yönleriyle kamu alanını olduğu kadar kişisel yaşam kalitesi, değerler, toplumsal konum ve gelecek beklentisi açılarından bireyin kendi varlık ve yaşam alanını da yakından ilgilendirmektedir.

Uyuşturucu kullanımının ve bağımlılığının kişinin ilişkili olduğu bireysel ve toplumsal bağlamlarda ele alınabilmesinin ön koşullarından biri, bu olgunun söz konusu nüfusta nasıl ve ne sıklıkta görüldüğünün ortaya çıkarılmasıdır. Diğer bir deyişle, madde kullanımına ve bağımlılığına ilişkin çalışmaların ana veri tabanı, madde kullanımı profilinin elde edilmesiyle mümkün olabilir.

Uyuşturucu kullanımı ve bağımlılığı, olgunun bu yönüyle, yani bilimsel verilerle açığa çıkarılan bir sorun olarak ele alınmalıdır. Bu olgunun bir sorun olarak kabul edilmesinde pek çok tıbbi ve fizyolojik verinin yanı sıra uluslararası kuruluşların bu konuda yaptığı sosyal etki araştırmalarının da payı büyüktür.

Uyuşturucu kullanımı ve bağımlılığı, büyük bir sorun olarak kabul edilmekle birlikte, önlenebilir bir durum olarak da görülmektedir. Bu durumun özellikle çocuklar ve gençler için önemli bir tehlike olduğu birçok bilimsel yayın ile Dünya Sağlık Örgütü ve Amerikan Pediatri Akademisi gibi beden ve ruh sağlığıyla ilgilenen birçok kuruluş tarafından sürekli vurgulanmaktadır. Bunun yanı sıra, Amerikan Psikologlar Birliği önlenebilir olarak değerlendirdiği madde kullanımı ve bundan kaynaklı sorunlarla yoğun mücadele gerektiğine dikkat çekmektedir.¹¹¹

Uyuşturucu kullanımının önlenmesi için yapılan çalışmalarda alternatif çözüm önerileri bulunması amacıyla, uyuşturucu maddeye karşı talebin azaltılması, madde arzının azaltılması ve madde kaçakçılığıyla savaşın etkin bir düzeyde sürdürülmesi gerekmektedir. Madde kullanımının tüm nüfus açısından önlenmesi, risk gruplarının korunması için tüm vatandaşlarda mücadele ve önleme çalışmalarına katkı verecek bir

¹¹¹ Türk Psikologlar Derneği, Türkiye’de Madde Kullanımı ve Bağımlılığı Profili Araştırması, Nihai Rapor, 2002, s. 1.

güç oluşturmaya olumlu yönde gayret edilerek, toplum yararını gözeten değer, tutum ve davranışların geliştirilmesine tüm çalışmalarda öncelik verilmelidir.

Uyuşturucu bağımlılığının önlenmesi amacıyla tüm sektörlerde resmi, gönüllü ve özel kurumsal birimlerin yapı ve işleyişleri her yönden güçlendirilmelidir. Bilimsel ve teknolojik donanımın geliştirilmesi, insan kaynaklarının nitelik ve nicelik olarak yükseltilmesi ve tüm bu hedeflerin ortak politika ve stratejilere göre eyleme konulması sağlanmalıdır.

Uyuşturucu kullanımının önlenmesi, tüm nüfusun ve risk gruplarının korunması, risk gruplarıyla ilgili tüm tarafların daha etkin çalışmalar yapmaları için yeni organizasyon ve hizmet kuruluşları oluşturularak etkili ve güçlü bir kurumsal ağı geliştirilmesi gereklidir. Yeni yapılar içinde koruma, önleme ve eğitim çalışmalarında profesyonel olarak çalışacak kişilerin uzman ve nitelikli personelle desteklenmesi, oluşacak yeni kurumsal yapıların işlevsellik kazanması için aralarında bütüncül ve çok sektörlü bir işbirliğinin sağlanarak ortak bir veri tabanı oluşturulmalı ve bu şekilde bir çalışma düzeninin oluşturulması hedeflenmelidir.

Uyuşturucu madde kullanma riski ve eğilimi içinde olanların bu maddeleri kullanmalarının önlenmesi, bağımlı olanların tedavisi ve rehabilitasyonu için mevcut kurumsal yapıların güçlendirilmesi, alt yapı olanaklarının artırılması, nitelikli uzman personel yönünden desteklenmesi ve personelin yetişme, gelişme, araştırma, eğitim ve hizmet yönlerinden güçlendirilmesi gereklidir. Özellikle tedavi sonrası süreçlerde yeniden bağımlılık içine girilmemesi için tedavi sonrası hizmet boyutunun geliştirilmesi, tedavi sürecindeki bağımlıların toplumsal yaşama yeniden uyum ve katılımlarını sağlayacak sosyal destek mekanizmalarını harekete geçirecek hizmet birimlerinin oluşturulması gerekmektedir.

Türkiye’de madde bağımlılığı ile etkin bir mücadelede geniş, bileşik ve birbirini tamamlayan zihniyet, yapı ve uygulamaları geliştirerek taraflar arasında iş bölümü, bağlantılı çalışma, işbirliği ve eşgüdümün sağlandığı bir yaklaşımın uygulamaya dönüştürülmesi hedeflenmelidir. Bu doğrultuda, tüm dünyada ve Türkiye’de madde kullanımı yönünden etkin bir savaşın gerçekleştirilmesi yoluyla özgürlük, adalet, güvenlik ve refah düzeyinin yükseltildiği güvenli, nitelikli bir yaşamın sağlanması, toplumun ve insanın mutluluğunun gerçekleştirilmesi amaçlanmalıdır.

Bu çerçevede, uyuşturucu kullanımı ve bağımlılığını önlemeye yönelik bütüncül ve çok taraflı bir sistem ile merkezi yönetim, yerel yönetim ve sivil toplum kuruluşlarının katılımıyla gerçekleştirilecek ulusal ve uluslararası eylemlerde,

1. Bilgilendirme etkinlikleri,
2. Talebin azaltılması etkinlikleri,
3. Narkotik ilaç ve psikoaktif maddelerin kaçakçılığın önlenmesi etkinlikleri,
4. Uluslararası düzeyde etkinlik (Birleşmiş Milletler Uyuşturucu Madde ile Mücadele Programı (UNDCP), Balkanlar, Orta Doğu, Asya Ülkeleri vb. ile),
5. Avrupa Birliği sürecinde Avrupa Madde ve Madde Bağımlılığı İzleme Merkezi, Avrupa Madde Bağımlılığı Birimi ve Avrupa Polisi ile işbirliği içinde çalışma sürecinin karşılıklı işbirliği ilkeleri ve üyelik doğrultusunda gerçekleştirilmesi,
6. Her alanda ve her düzeyde eşgüdüm ve işbirliği içinde çalışılması gereklidir.¹¹²

Uyuşturucu bağımlılığı ile etkin bir mücadelenin yolu, ulusal ve uluslararası düzeyde geliştirilecek politikalar, uygulanabilir ve gerçekçi stratejiler, toplumun hemen her kesimini kapsayacak sosyal yaklaşımlardan geçmektedir.

Uyuşturucu bağımlılığıyla mücadelede ulusal politikaların ve stratejilerin geliştirilmesi yönüyle hayati önem taşımaktadır. Devlet, madde bağımlılığının önlenmesi konusunda kanuni düzenlemeler yapılmasını desteklemeli, okullar bu konuda eğitim malzemeleri ve gerekli doküman bakımından yeterli bir zenginliğe ulaştırmalı ve çatısı altında bulunan Milli Eğitim Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Gençlik ve Spor Bakanlığı, Aileden Sorumlu Devlet Bakanlığı gibi kurumlar arasında işbirliklerinin sağlanmasına katkıda bulunmalıdır.

Yazılı ve görsel medya bireylerin uyuşturucu kullanımı ve bağımlılığından korunmaları için önemli bir görev üstlenebilir. Bu konuda topluma sürekli ve doğru bilgi aktarımını yapabilir. Özellikle görsel medyada kişileri bu konuya özendirerek dolaylı mesajlardan kaçınmak için çok dikkatli olunmalıdır. Özellikle çocuk

¹¹² İbrahim Çılga, Madde ile Mücadele İçin Ulusal Politika ve Strateji Yaklaşımı Üzerine Öngörülere Dair Ders Notları, Ankara, 2007

izleyicilerin uyanık olduğu saatlerde yayın akışına konan televizyon programları ve filmlerde madde kullanımını özendirilen sahnelerin olup olmadığı denetlenmelidir.

Bunun yanında, uyuşturucu kullanımı ve bağımlılığının önlenmesinde potansiyel madde kullanıcılarının üzerine de bir takım görevler düşmektedir. Kişiler sevgiyi ve mutluluğu muhakkak ki kendi yuvalarında aramalıdır. Kötü arkadaş guruplarından uzak durmaları gerekir. Gençler boş zamanları okumak, kültürel ve diğer faydalı faaliyetlerde bulunmak gibi meşguliyetlerle en iyi şekilde değerlendirmelidir. Yine gençlik dönemi; halk arasında söylendiği şekliyle ‘delikanlılık’ evresidir. Bu yaşlarda gelecek için her an problem oluşturabilecek hareketlere girilebilir, kararlarda isteksizlik olabilir. Gençler bu hususu daima göz önünde tutmalı büyüklerin uyarılarını dikkate almalıdırlar.

III. UYUŞTURUCU BAĞIMLILIĞINDA TALEP AZALTIMI ÇALIŞMALARI

Uyuşturucu madde kullanımı ve bağımlılığı sosyal bir olgudur ve temel sebepleri ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel problemlerden kaynaklanmaktadır. Bu bağlamda madde kullanımı ve bağımlılığı ile mücadelenin ortak bir perspektifle ve belli bir plan içerisinde yürütülmesi ve toplumdaki her kesimin mücadele içinde yer alması amacı doğrultusunda çalışmalar sürdürülmelidir.

Uyuşturucu kullanımını önleme ve bağımlılığa yönelik talebin azaltılması çalışmalarında esas olan maddeyi bireyden, bireyi de maddeden uzak tutmaktır. Uyuşturucu maddeye olan talebi azaltmakta tek başına polisiye önlemler yeterli olmamakta, mücadelede etkinliği arttırmak ve sonuca gitmek için diğer toplum kurum ve kuruluşları ile sivil toplum örgütlerinin de katkılarını sağlamak gerekmektedir.

Uyuşturucu talebini azaltmak için alınacak tedbirlerin başında öncelikle uyuşturucuya hiç başlanılmamasını veya denenmemesini sağlamak gerekir. Çünkü bir deneme ile dahi uyuşturucu bağımlılığına yol açan maddeler mevcuttur. Bu amaçla henüz hiç uyuşturucu kullanmamış, ancak risk taşıyan gurupları (ergenler, sokak çocukları, uçucu madde veya benzer özellikli maddelerin bulunduğu işyerlerinde çalışan

kişiler...) eğitim ve bilgilendirme yolu ile korumaya çalışmanın en doğru yöntem olduğu ifade edilmelidir.

Bunun yanında, talebi azaltmak için bağımlıların uyuşturucu kullanmayı bırakmalarını sağlamaya, bırakanların da tekrar başlamalarını önlemeye yönelik tedbirler alınmalıdır.

Kapsamlı bir uyuşturucu talep azaltım stratejisi hazırlanması politika oluşturma, önleme, sosyal alanlar ve sağlıkla ilgili sorunların azaltılması, tedavi, ceza ve yargı sistemi tedbirleri gibi müdahalelerin tüm ana alanlarını ele almakla mümkündür.

Ülkemizde ise, uyuşturucu talep azaltımını önlemeye yönelik politika ve stratejilerin; okul ve toplum odaklı programlar, ebeveynlere ve sokak çocuklarına yönelik programlar ile eğitim alanında yapılması gerekenler başlıkları altında incelenmesi gerekir.

A. Okul ve Toplum Odaklı Madde Kullanımı Önleme Programları

Birincil önleme, uyuşturucu kullanımına başlamanın ve risk altındaki nüfusun daha sık ya da düzenli olarak uyuşturucu kullanımına geçmesinin önlenmesi dahil olmak üzere, uyuşturucu kullanımına ilişkin sosyal ve çevresel belirleyici unsurların değiştirilmesine yönelik olarak tasarlanmış bir müdahale olarak tanımlanabilir. Ancak bu müdahale gençlere, örneğin öğrencilere madde kullanımının tehlikeleri ve sonuçları hakkında bilgi sağlamaya yönelik bir defa yapılan bir uygulama olarak görülmektedir. Bu bilgilerin verilmesi önleme amacına ulaşmaya yardımcı olmaz. Bu nedenle, önleme programlarının uzun süreli ve sağlığın korunması bağlamında farklı düzeylerde yinelenen müdahaleler şeklinde olması daha etkili olur.

Dolayısıyla, Türkiye’de talep azaltımı ile ilgili öncelikli alanlardan bir tanesi seçilmiş şehirlerde ve yerlerde gerçekleştirilmek üzere uyuşturucu kullanımının önlenmesine yönelik bir pilot program geliştirmek ve uygulamaktır. Söz konusu programın Türk kültürü ve toplumu içinde madde kullanımının önlenmesine yönelik koruyucu unsurların pekiştirilmesine ve aynı zamanda son yıllarda ergenleri ve gençleri madde kullanmaya teşvik eden risk unsurlarının azaltılmasına odaklanması gerekir. Milli Eğitim Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı ve bu alanda hizmet veren diğer kurumların

ortaklaşa Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF) gibi BM kuruluşlarının ve diğer uluslar arası kuruluşların desteği ile uygulanabilecek olan söz konusu birincil önleme programları önem arz etmektedir.

B. Ebeveynler

Uyuşturucu madde bağımlılığına yönelik talep azaltımında temel sorumluluklar aile bireyelerine, daha açık bir ifadeyle ebeveynlere düşmektedir. Anne ve babalar çocuklarına bizzat madde kullanmayarak örnek olmalıdır. Çocuklar, her türlü sıkıntılarını ve problemlerini öncelikle anne ve babalarına açabilmelidir. Dolayısıyla anne ve babalar çocukları ile iletişim kanallarını devamlı açık tutmalıdır. Çocukların yaşadıkları problemlerin ilk defa aile büyüklerince değerlendirilmeleri şarttır. Ailelerin; çocuklarının kendilerine olan güvenlerini arttırmaları, güçlükleri yenebilmeleri ve kendilerini hayata hazırlamaları hususunda onlara her fırsatta yardımcı olmaları gerekmektedir.

C. Sokak Çocuklarına Yönelik Önleme ve Müdahale Programları

Uçucu madde kullanımını sokak çocukları ile daha çok özdeş olmakla birlikte çok sayıda sosyal, yasal ve sağlık sorunlarını da beraberinde getirmektedir. Bu nedenle sokak çocuklarının bu maddelere olan talebini azaltmak amacıyla pilot bölgeler tespit edilerek uluslar arası örgütlerce de desteklenen toplum odaklı yardım ve müdahale programları ile sokak çocuklarını hedef alan programlar hazırlanarak uygulamaya konulmalıdır. Hazırlanacak olan programların özellikle sokak çocuklarını ve sokak çocuklarına yardım hizmetlerini güçlendirmek amacıyla kamu kurumlarını ve sivil toplum örgütlerini hedef alması gerekir.

Toplum düzeyinde gerçekleştirilecek olan çalışmalar kapsamında sokak çocukları için güvenli ve destekleyici bir ortamın sağlanması, bu çocukların sağlık hizmetlerine ve sosyal hizmetlere erişimlerine olanak verilmesi, madde kullanımının önlenmesine ve tedavisine yönelik yardım edilmesi, cinsel yolla bulaşan hastalıklar ve diğer sağlık ve sosyal gereksinimler gibi konular yer alabilir. Bireylere yönelik müdahale çalışmaları kapsamında, bilgi ve danışmanlık hizmetlerini vermek ve sokak

çocuklarının yaşam kalitelerini, mesleki ve geçim kaynağı becerilerini geliştirmekle bulunabilir.

Sokak çocuklarını hedef alan çalışmaların önemli ve başarı getirebilecek diğer bir bileşeni de arkadaş desteği ve eğitim programlarıdır. Arkadaş destek programları, uyuşturucu kullanımının ve cinsel risk taşıyan davranışların önlenmesi ve sokaklarda yaşam sürdürme becerilerinin kazandırılmasına yönelik çalışmalarla tamamlanabilir.

IV. UYUŞTURUCU BAĞIMLILIĞINDA TALEP AZALTIMINA YÖNELİK ÖNCELİKLİ ALANLAR

Uyuşturucu madde bağımlılığında talep azaltımı faaliyetleri öncelikli olarak bu maddelere ulaşılmasını ve kullanılmasını önlemekle başlar. Bu çalışmalar birinci dereceli korumayı oluştururken talep azaltımında diğer öncelikli alanları ise ikinci ve üçüncü dereceli koruma çalışmaları yani bağımlıların tedavi ve rehabilitasyon aşamaları oluşturur.

1. Birinci Derece Koruma

Madde kullanımına başlamanın engellenmesidir. Madde kullanımının önlenmesinde bireylere, devlete, toplumda rol modeli olan kişi ve gruplara (anne-baba, öğretmen, sağlık çalışanı, sanatçı, vb) aşağıda belirtilen çeşitli görevler düşmektedir:

- Doğru, tarafsız ve maddeye karşı merak uyandırmayacak biçimde uyuşturucuların sağlık, sosyal ve ekonomik açılardan bireysel ve toplumsal zararları konusunda bilgilendirme,
- Özellikle risk gruplarının boş zamanlarını üretken olarak geçirebilecekleri fırsatlar yaratma,
- Madde kullanımının riskli bir sağlık davranışı olduğu ile ilgili bireysel düzeyde risk algılanmasını destekleme,

- Konu ile ilgili bireysel ve toplumsal duyarlılık çalışmalarını sürdürme.¹¹³

Bunun yanında madde kullanımının önüne geçilmesinde tüm toplumu hedef alan bilinç arttırma kampanyalarının etkisi de çok büyüktür. Bu nedenle bilinç arttırma çalışmalarında;

- Madde kullanan şahıslarda görülen ortak şüpheli davranış değişikliklerinin neler olduğunun belirtilmesi (fakat belirtilen şüpheli davranışları yapan herkesin de madde bağımlısı olarak görülmemesinin anlatılması),
- Öğrenciler için bir model konumundaki öğretmenlerin ve anne-babaların çocuklarının ve öğrencilerinin görebileceği alan ve ortamlarda sigara ve alkol kullanmamaları,
- “İyi bir eğitici eğitmez, yaşayarak örnek olur” ilkesinin benimsenmesi,
- Madde kullandığından şüphe edilen kişiye bir suçlu olarak değil, tedavi edilmesi ve topluma kazandırılması gereken bir mağdur kişi olarak yaklaşılması gerektiği,
- Her çocuğun toplum içerisinde değer verilmesi gereken en önemli varlık olduğunun unutulmaması ve bu düşüncenin olumlu davranışlarla çocuklara hissettirilmesi,
- Ebeveynin iş yoğunluğu ne kadar çok olursa olsun, çocuklarına onlarla ilgilendiğini göstermesi, onlar için küçük de olsa özel bir zamanın ayrılması,
- Çocukların boş zamanlarının kötü niyetli kişiler tarafından doldurulmasını engellemek için, onlara sevdikleri faaliyetleri boş zamanlarında yapmaları için olanak sağlanması ve desteklenmesi,
- Okul aile birliklerinin çocuklar için sadece okulda değil, okul dışındaki faaliyetlerini de kapsayan ve destekleyen organizasyonlar olarak yapılanmaları,

¹¹³ <http://www.akampus.com>, 15.04.2008

- İlacı sadece doktorların vermesi gerektiği, doktor dışında hiç kimseden her ne ad ve amaçla olursa olsun ilaç alınmasının çok tehlikeli olduğu, bunların büyük olasılıkla bağımlılık yapan uyuşturucu tabletler olabileceği öğretilerek, kötü niyetli kişilerin özellikle haplara yönelik tuzaklarına çocukların düşmesinin bu yolla engellenmesi,
- Çocukların okul içi ve dışındaki arkadaş ve akranlarının, gözetim ve kontrol altında tutularak sakıncalı guruplarla beraberliklerinin önlenmesi,
- Toplumsal kabul gören maddelerden olan sigara ve alkolün daha etkili bağımlılık yapan maddelere (esrar, eroin, kokain vb.) geçişte kolaylaştırıcı rol oynadığının, sigara ve alkol kullanan insanların kullanmayanlara oranla esrar, eroin ve hap gibi maddelere bağımlı olma riskinin daha fazla olduğunun belirtilmesi,
- Çeşitli tuzaklarla uyuşturucu bağımlısı yapılmaya çalışılan çocuklarımızın, bu tuzaklara düşmemeleri için kendilerine teklif edilen her türlü bağımlılık yapıcı maddelere hayır diyebilme iradesini kazanmalarının öneminin anlatılması, hususlarına dikkat edilmelidir.

Yukarıda belirtilen bilinç arttırma faaliyetlerinin yanı sıra uyuşturucu madde kullanımı ve bağımlılığı ile etkin bir şekilde mücadele etmek için;

- İl Eğitim ve Gençlik Komisyonlarının desteği ve organizasyonu ile yerel yönetimlerin de katkısı alınarak halka açık spor alanlarının arttırılması ve yaz aylarında okul öğrencilerine yönelik spor kamplarının açılması teşvik edilmeli,
- Okul çevresinde faaliyet gösteren ve öğrenciler tarafından kullanılan internet cafe ve büfe gibi yerlerin müstecirleri ile irtibata geçilerek, müstecirlere irtibat kurabilecekleri irtibat telefonları verilmeli, madde kullanımı ve satışı konusunda bilgilendirilmeli, öğrencilere yönelik satışı yasak olan maddelerin satışını yapmak isteyen kişiler hakkında edinecekleri bilgileri, şüphelendikleri kişi ve durumları irtibatlı oldukları görevlilere bildirmeleri konusunda girişimlerde bulunulmalı,

- Okul yöneticileri ve okul aile birlikleri ile birebir irtibat kurularak, okuldaki madde kullanımı ve okul bölgesinde faaliyet gösteren veya göstermesi muhtemel madde satışı yerleri, madde kullanma ve satma yönünde şüpheli davranış gösteren öğrenci ve diğer kişiler konusunda karşılıklı bilgi alışverişinde bulunulmalı,
- Okullardan elde edilecek bilgiler doğrultusunda madde kullanımına karşı risk analizine dayalı bir eylem planı oluşturulmalı ve bu oluşturulan eylem planı faaliyete geçirilmeli,
- Okullarda öğrenim gören ve ailesinde güvenlik görevlisi bulunan öğrencilerin aileleriyle birebir irtibat kurulmalı, bu ailelerle işbirliği yapılarak, madde bağımlılığı ile mücadele konusunda duyarlı hale gelmeleri sağlanmalı, gönüllü katkılarıyla çocuklarından elde edecekleri, okuldaki madde kullanımı ve alışverişi konularındaki bilgiler toplanmalı ve ortak eylem planları oluşturulmalı,
- Sokak satıcılarına yönelik olarak faaliyetlerde bulunmak üzere, il ve ilçe sivil polis ekiplerinin de katılımıyla sokak timleri oluşturulmalı, bu ekipte yer alacak diğer birimlere ait görevliler madde kullanımı ve satışı konularında hizmet içi eğitimden geçirilmelidir.¹¹⁴

2. İkinci ve Üçüncü Derece Koruma

Uyuşturucu kullanımının bağımlılık düzeyine gelmesinin önlenmesinde bir diğer yöntem, bağımlıya yönelik olarak verilen tedavi ve rehabilitasyon hizmetleridir. Ancak tedavinin çok pahalı, zor ve iyileşme şansının az olduğu unutulmamalıdır.

Madde bağımlılığı tedavi edilebilir. Çünkü bu konuda çalışan pek çok profesyonel kişi ve kurum bulunmaktadır. Ancak uygun kişi veya kurumlara başvurmak önemlidir. Bağımlılık tanısının konulabilmesi ve bağımlı kişinin bu durumdan kurtulmayı istemesi en önemli adımları oluşturmaktadır. Bundan sonra da birey için aile, ilgili diğer kişi ve sektörlerin desteği önem kazanmaktadır.

¹¹⁴ Madde Kullanımı ve Bağımlılığı Ders Notları, TADOC, TUBİM.

Talep azaltımında öncelikli bir diğer alanda uyuşturucu bağımlılarının tedavilerinin ardından verilecek rehabilitasyon hizmetleridir. Başarılı bir tedavi ancak bağımlının uyuşturucu maddelerden kurtarılması sonrası topluma yeniden kazandırılmasının sağlanması ile mümkündür. Bağımlıların tekrar uyuşturucu kullanmaya başlamalarının önlenmesi ancak topluma tam olarak entegre olmaları ile sağlanabilir.

Ancak uyuşturucu maddelere yönelik talep azaltımında ikinci ve üçüncü dereceli koruma çalışmalarına kıyasla, bu alandaki mücadelede, birinci derece koruma ağırlıklı olmalıdır. Çünkü uyuşturucu kullanımını engelleme, tedavi ve rehabilitasyondan daha kolay ve ucuzdur.

3. Madde Bağımlılığının Eğitimle Önlenmesi

Birinci derece koruma yöntemi olan uyuşturucu maddelerin kullanılmasının önlenmesinin en etkin yollarından birisi de uyuşturucu bağımlılığının eğitimle engellenmesidir.

Özellikle çocukların eğitiminde rol oynayan başta aile ve okul olmak üzere diğer kişi ve kuruluşlar tarafından eğitim programları düzenlenerek ortak bir strateji oluşturulması gerekmektedir. Bu nedenle bireylerin ilk öğrenme yeri olan aile ve okuldan başlayarak tüm hayatı boyunca devam eden eğitim sürecinin uyuşturucu madde bağımlılığının engellenmesi amacıyla da hizmet vermesinin sağlanması gerekir. Bu kapsamda;

1) Çocukların eğitiminde temel olan anne, baba ve öğretmenler çocukları uyuşturucunun zararları hakkında bilgilendirmelidir.

2) Eğitimde, madde bağımlılığı konusu işlenirken sadece uyuşturucu ile sınırlı kalınmamalı, sigara ve alkolün de madde bağımlılığı kapsamında anlatımı sağlanmalıdır.

3) Uyuşturucunun fiziksel ve psikolojik zararları hakkındaki eğitimde, tüm sağlık personeli etkin olarak yer almalıdır.

4) Eğitici eğitimine büyük özen gösterilmeli, bu eğitimde mutlaka uzman düzeyinde kişiler görev almalıdır.

5) Eğitim programları, yerel koşullara uygun olmalıdır.

6) Eğitim programları, öğretmenlere, öğrencilere, çalışan gençlere ve risk gruplarına ayrı ortamlarda verilmelidir.

7) Eğitim doğrudan risk altındaki topluma yönelik olmanın yanı sıra, toplumla iç içe yaşayan ve onu etkileyebilme şansı bulunan muhtar, imam, öğretmen, doktor gibi meslek gruplarına da seslenmelidir.

8) Eğitim sürekli olmalıdır. Ancak eğitim sırasında merak uyandırmaktan kaçınmak gereklidir.

9) Göze ve kulağa etkin bir şekilde hitap edebilen afiş, broşür, poster, video, film, slayt gibi eğitim materyalleri üretilmelidir.

10) Uyuşturucu kullanılmasını engellemeye yönelik yapılan eğitimde basın ve yayın kuruluşlarının kitleleri etkileme gücü unutulmamalıdır.

11) Öğrenci, öğretmen ve anne-baba zincirinin kırılmadan devamını sağlamak amacıyla sık sık ikili ya da toplu görüşme imkanının yaratılması sağlanmalıdır.

12) Uyuşturucu kullanmayan ancak sorunları nedeniyle potansiyel uyuşturucu kullanabilecek durumda olan öğrenciler tespit edilerek, bunların mutlaka psikolojik danışma ve rehberlik birimlerine veya bir psikiyatri uzmanına ulaştırılmaları sağlanmalıdır. Buna imkan yoksa, aileler bu durumdan haberdar edilmelidir.

13) Gençlere, okul ve aile içinde sorumluluklar verilmeli, çeşitli etkinliklerde temsil edilmeleri ve bazı kararların alınmasında katılımları sağlanarak onların kişilik yapılarının gelişmesine yardım edilmelidir.

14) Anne ve babalar ile öğretmenlerin sadece madde bağımlılığı konusunda değil, çocuk ve gençlerin ruhsal özellikleri, ruh sağlığının önemi ve nasıl ele alınması

gerektiği konusunda da bilgilendirilmeleri sağlanmalıdır. Ruh sağlığı bozuk öğrencilerin tedavisi ve rehabilitasyonunun hemen yapılmasına özen göstermelidir.¹¹⁵

15) Son olarak, madde bağımlılığı konusunda eğitim hizmeti verenler eğitim verdikleri kitlelere öncelikle kendileri bu maddelerden uzak durarak doğru birer model olmalıdır.¹¹⁶

IV. UYUŞTURUCU MADDE BAĞIMLILIĞININ TEDAVİSİ

A. Genel Durum

Türkiye'de ve dünyada hızla uyuŐturucu madde alım oranları artmakta, maddeye baŐlama yaŐları ise giderek dűŐmektedir. KiŐinin bedensel, ruhsal ve sosyal hayatını yok eden uyuŐturucu maddelerle műcadele etmek, geleceğimiz olan çocuklarımızı bu maddelerden korumak ancak iyi bir önleyici yaklaŐımla mümkün olabilir. Ancak koruyamadığımız ve bir Őekilde uyuŐturucu maddeyle karŐılaŐmıŐ kiŐilerin maddeden kurtarılması için iyi bir tedavinin yapılması zorunludur.

Bağımlılık tedavisinde psikiyatr, psikolog, sosyal hizmet uzmanları, rehber öğretmenler, aileler, yakın arkadaşlar ve bağımlı kişiler işbirliği içinde olmalı, bir ekip çalıŐması halinde sorunun üzerine gidilmelidir.

Uyuşturucu madde kullanımı giderek büyüyen bir mesele haline gelmektedir. Bütün dünyada sıklığı artan madde kullanımının ve bağımlılığının yaygınlığı ülkemizde de günden güne artmaktadır. Yeniden Sağlık ve Eğitim Derneği'nce Türkiye'nin uyuşturucu konusundaki ilk karŐılaŐtırmalı araştırması niteliğini de taşıyan, İstanbul'un 15 ilçesindeki 43 okulda, 104 sınıfta eğitim gören 3 bin 168 lise 2. sınıf öğrencisi ile yapılan bir araŐtırmanın sonuçlarında; esrar kullanımının 2001 yılına göre yüzde 75 artış gösterdiği, uçucu madde kullanımının yüzde 40.5, yeŐil reçete ile satılan yatıştırıcı hap kullanımının yüzde 15.8, uyuşturucu hap kullanımının yüzde 184.6, sentetik hap kullanımının yüzde 287.5, eroin kullanımının ise yüzde 100 artış gösterdiği, madde

¹¹⁵ Hakan Şabanoğlu, Uyuşturucu Bağımlılığı, Ankara, 1994, s. 36.

¹¹⁶ Selen Yeđenođlu, Madde Bağımlılığının Önlenmesinde Eczacıların Rollerinin İyileŐtirilmesine Yönelik Bir AraŐtırma, HÜ Sağlık Bilimleri Enstitűsü, Doktora Tezi, Ankara, 1999, s. 42.

kullanımının erkeklerde bayanlara göre daha yaygın olduğu ancak son yıllarda bayanlarda da artış kaydedildiği, en kolay bulunabilen zararlı maddenin 2001'de uçuşu maddeler iken, 2004'te esrar olduğu, bulunabilirliği en fazla olan maddenin de sentetik hap olan ecstasy olduğu kaydedilmiştir.

Yapılan araştırmaların gösterdiği önemli bir diğer sonuç da uyuşturucu bağımlılığı ile kişilik bozuklukları arasında bir ilişkinin olduğudur. Ergenlik dönemi de kişilik olgusunun tanımlandığı ve madde ile ilk karşılaşmaların sıklıkla meydana geldiği bir dönem olarak son derece önemlidir. Ergenlik dönemindeki sorunlu kişilik yapılanmaları bu dönemde davranış bozukluğu olarak adlandırılırken kişinin yetişkin kategorisine geçmesi ile beraber kişilik bozukluğu tanı grubu içinde incelenir.

Bu kişilik bozukluklarının ergenlik dönemindeki görünüşleri ise umursamazlık, fevriyet, otorite ile çatışma, sosyal uyumda dirençlilik, dürtü kontrol sorunları, dengesiz davranma gibi özellikleri içerir. Bu özellikler ise dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu, anti sosyal kişilik bozukluğu, Border-Line (Sınır) kişilik, pasif agresif kişilik bozukluğu gibi klinik tanımlamalarda belirleyici kişilik özellikleri olarak ele alınırlar. Bunlar içinde anti sosyal kişilik bozukluğu uyuşturucu kullanımı bağlamında en sık görülen rahatsızlıklardan biridir. AMATEM bünyesinde yapılan bir araştırmada uyuşturucu kullanan kişilerde anti sosyal kişilik bozukluğu görülme sıklığı %30 olarak belirtilmiştir.¹¹⁷

Uyuşturucu madde bağımlılığı ortaya çıkardığı bu ruhsal bozuklukların yanı sıra bazı fiziksel rahatsızlıklara da neden olmaktadır. Uyuşturucu madde kullanımı sonrasında bağımlının iç organları zarar görür. Devam eden kullanım sürecinde ise psikolojik bağımlılıkla birlikte fiziksel bağımlılık ortaya çıkmaktadır.

Bunun yanında, kullanılan uyuşturucunun özelliğine göre vücutta toleransın gelişmesi ile bu maddelerin yokluğunda fiziksel yoksunluk belirtileri ortaya çıkar. Kısa vadede vücutta titremeler, kusma, bulantı, ateş ve ishal olarak kendini hissettiren rahatsızlıklar, uzun vadede bağımlıyı ölüme kadar götürebilir.

¹¹⁷ http://www.mcatürk.com/mca_icerik_detay.php?icerikid=225, 23.05.2207

B. Uyuşturucu Madde Bağımlılığını Önlemeye Yönelik Tedavi Merkezleri

Uyuşturucu madde kullanımının önlenmesi, bağımlı hale gelen kişinin tedavisi ve diğer şahışların madde kullanmasının önlenmesi Sağlık Bakanlığı başta olmak üzere ilgili diğer kurumların hizmetleri ile sağlanmaya çalışılmaktadır.

Uyuşturucu bağımlılığının tedavisine yönelik olarak kurulan tedavi merkezleri arasında İstanbul'da faaliyet gösteren Ord. Prof. Dr. Mazhar Osman Bakırköy Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi bünyesinde faaliyet gösteren Alkol ve Madde Bağımlıları Araştırma ve Tedavi Merkezi (AMATEM)'in yanında 1997 yılında Elazığ, Samsun, Manisa Ruh Sağlığı ve Hastalıkları bünyesinde , 2000 yılında Adana Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Hastanesi ve Denizli Devlet Hastanesi, 2004 yılında Ankara Numune Eğitim ve Araştırma Hastanesi, 2006 yılında İzmir Atatürk Eğitim ve Araştırma Hastanesi bünyesinde AMATEM'ler hizmete girmiştir.

İstanbul Ord. Prof. Dr. Mazhar Osman Bakırköy Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi bünyesinde, uçucu madde kullanan çocuklara yönelik olarak hizmet vermek üzere Uçucu Madde Bağımlıları Araştırma ve Tedavi Merkezi (UMATEM-daha sonra adı ÇEMATEM olarak değiştirilmiştir.) bu alanda faaliyet göstermektedir. Ayrıca yine İzmir'de Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi bünyesinde sadece çocuk hastalara hizmet vermek üzere EGEBAM ve Ankara Numune Eğitim ve Araştırma Hastanesi'nde AMATEM'in bir bölümü uçucu madde bağımlısı çocuklara hizmet vermek üzere kurulmuştur.

Sağlık Bakanlığına bağlı madde bağımlılığı tedavi merkezlerinin yanında Ankara Üniversitesi, Gazi Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi, Ege Üniversitesi ve Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakülteleri ile İstanbul'da mevcut Özel Balıklı Rum Hastanesi bünyesinde madde bağımlılarına tedavi hizmeti verilmektedir. Ayrıca, Akdeniz Üniversitesi bünyesinde Antalya Valiliği ve ilgili kurum ve kuruluşların katkılarıyla açılan AKDENİZBAM 2006 yılı itibariyle hizmete başlamıştır.¹¹⁸

¹¹⁸ TUBİM, 2007 Yılı Raporu, s. 43-44

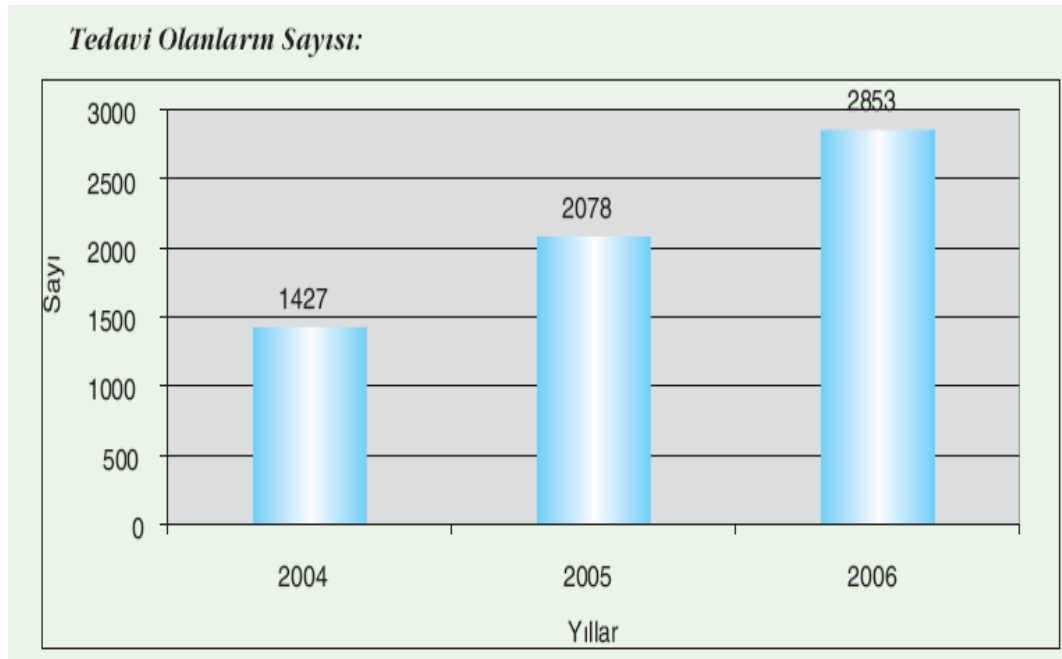
Söz konusu merkezlerde madde kullanımı sonucu ortaya çıkan sorunlar araştırılmakta ve tedavileri sağlanmaktadır.

C. İstatistikî Veriler

Türkiye’de madde bağımlılığı ile ilgili veriler Sağlık Bakanlığı Tedavi Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından sağlanmaktadır. Tablo 3’te yer alan veriler 2006 yılı içinde bağımlılık tedavi merkezlerine tedavi amacıyla başvurarak yataklı tedaviye alınan kişilere dair istatistikleri yansıtmaktadır.

2005 yılında toplanan veriler 15 kayıtlı merkezin 11’inden toplanmıştır. 2006 yılında ise tedavi hizmeti veren uygun merkez sayısı 17’ye, bilgi toplanabilen merkez sayısı 15’e çıkarılmıştır.

Tablo-3: Tedavi Olanların Yıllara Göre Dağılımı

Bu doğrultuda tablodan da görüldüğü üzere 2005 yılında rapor edilen toplam 2078 yatarak tedavi talebi 2006 yılında 2853’e yükselmiş ve yatarak tedavi olabilen hasta sayısında % 37,3 artış olmuştur.¹¹⁹

¹¹⁹ TUBİM 2007 Yılı Raporu, s. 38.

D. Tedavi Yöntemleri ve Aşamaları

Uyuşturucu madde bağımlılarını tedavi etmek amacıyla hizmet veren merkezlerde uygulanan tedavilerde dikkat edilmesi gereken noktalar vardır. Bağımlılığın uyuşturucuların etkisinden kurtularak eski yaşantısına dönebilmesi için;

- Bağımlılığın kendisinin tedavi olmaya ve bağımlılıktan kurtulmaya istekli olması ve,
- Bağımlılığın erken teşhis edilerek tedaviye başlanması gereklidir.

Uyuşturucu madde bağımlısı istekli ise tedavi şansı son derece yükselmektedir. Aksi halde zorlamayla kişileri bağımlılıktan kurtarmak mümkün değildir. Bağımlılığın kalıcı organ hasarları, ağır ruhsal problemler oluşmadan teşhis edilmesi tedaviyi kolaylaştırmaktadır. Erken teşhis edilemeyen vakalarda tedavi uzamakta ve iyileşme süreci gecikmektedir.

Uyuşturucu madde bağımlılığının tedavisi, tedavi ve rehabilitasyon olmak üzere iki aşamada gerçekleştirilir.

Tedavi aşamasında kişi bağımlı olduğu maddeden uzaklaştırılarak yoksunluk belirtileri ile savaşırlar. Vücut organlarında meydana gelmiş hasarlar tedavi edilir. Bu safhada bağımlı hastanede gözlem altında tutulmalıdır. Yoksunluğa bağlı geçirdiği krizler son derece tehlikeli olabilir. Bu yüzden ölüme ve intihar girişimlerine sık rastlanır. Vücuttan toksit madde uzaklaştırılıp yoksunluk belirtileri kaybolduktan sonra ikinci aşamaya geçilir.

Rehabilitasyon aşamasında kişilerin ruhsal problemleri çözülmeye çalışılır, tekrar iş gücü kazandırılarak çalışabilecek ve topluma yararlı olacak hale getirilir. Sağlığa zararlı bu alışkanlıklar yerine yararlı davranışlar kazanması sağlanır. Kötü arkadaş çevresinden uzaklaşmasına ve kendine destek olacak kişilerle bir arada olmasına çalışılır. Sağlığa zararlı alışkanlıkların tedavisi için hastanelerin psikiyatri bölümlerine veya bu konularla özel olarak ilgilenen gönüllü kuruluşlara baş vurmaya gerekir.¹²⁰

¹²⁰ http://ansiklopedi.turkcebilgi.com/Uyu%C5%9Fturucu_madde_ba, 18.12.2007.

Tıbbi merkezlere tedavi için başvuran veya resmen sevk edilen bağımlılık vak'aları ayaktan değil, mutlaka yatırılarak tedavi altına alınmalıdır. Tıbbi tedavinin esasları vak'anın özelliğine göre ele alınır ve yürütülür.

Uyuşturucu madde bağımlılığının tedavisinde diğer bir alternatif ise vücutta uyuşturucu maddenin yerini tutacak ilaç cinsinden metaden gibi maddeler verilmesidir. Ancak bu tür tedavi yöntemlerine bazı ülkelere yakın zamanda başlanılmış olup henüz ülkemizde bu tür bir uygulama bulunmamaktadır. Bu tedavi sürecinde bağımlıya psikoterapadik bir yaklaşım yapılarak, uğraş tedavilerine, grup tedavilerine ve diğer rehabilitasyon çabalarına sokularak ekip çalışmaları sonucunda, taburcu edildikten sonra toplumda ve ailesi içerisinde yakından izlenerek topluma tekrar kazandırılmaya çalışılır.

Bütün bunlar en iyi şekilde yapılmış olsa bile vak'anın nüks etme olasılığı büyüktür. Yani, çoğu zaman kişi tekrar uyuşturucu maddeyi almaya, bedenini ve ruhunu parçalamaya devam eder.¹²¹

Bu doğrultuda, madde bağımlılığında en önemli konu tekrar madde alımının çok sık olmasıdır. Tedavi edilebilen kişiler bile birçok tekrar alım teşebbüsünden sonra maddeyi bırakabilmişlerdir. Tekrar madde alımında en büyük etkenler; kişinin maddeyle karşılaşmadan önce yeterince hazırlıklı olamaması, bu durumlarda neler yapabileceği konusunda iyi eğitilmemiş olması ve gerekli sosyal ihtiyaçlarının karşılanamamış olmasıdır. Bu nedenle madde ile karşılaşıldığında ortaya çıkacak zorlukların giderilmesi için, çok yönlü ve uyum sağlayıcı bir tedavi imkânı sağlanmalıdır. Madde kullanımı için uygulanan hastane tedavisi ve rehabilitasyon programının ardından, kişinin bir daha madde alımını engellemek için günlük hayata başarılı ve sakin bir şekilde geçişine fırsat tanınmalıdır.

¹²¹ Kongre, Gençlik ve Uyuşturucu Madde Alışkanlığı MEB, Ankara, 1987, s. 71.

SONUÇ ve DEĞERLENDİRME

Sosyolojik ve küresel bakış açısıyla madde kullanımı bireyin kendini köleleştirdiği bir durumdur. Uyuşturucu maddeler, insanın tutumu, davranışı ve de duyumsaması üzerindeki yıkıcı etkileri nedeniyle bireyi çaresiz bir köle haline getirmektedir. Bu nedenle de toplum, madde bağımlısı haline gelmiş bireyin her alanda sağlayabileceği katkılardan, gücünden, emeğinden daha da önemlisi bir varlık olarak kendisinden yoksun kalmaktadır. Yeryüzünde pek çok toplumun bu etki ile sarsıldığını varsayarsak, kaybedilen bireyler nedeniyle toplumların hangi boyutta kayıplara uğradığını kolayca tahmin edebiliriz.

Uyuşturucu madde kullanımı global bir olgudur. Boyutları ve karakteristik özellikleri toplumların yapısına göre değişmekle birlikte, dünya üzerinde hemen hemen tüm toplumlar uyuşturucudan şu veya bu şekilde etkilenmektedirler. Özellikle son yıllarda artan uyuşturucu kullanımı ile birlikte, bu durumun sosyal sonuçları olarak ortaya çıkan şiddet ve suç eğilimi artmakta, sosyal yapı çökmekte ve HIV/AIDS hastalıklarına yakalanma oranları giderek yükselmektedir.

Çalışmamızda, bireyleri uyuşturucu madde kullanımına iten nedenler incelenerek, uyuşturucu bağımlılığını önlemeye yönelik çözüm önerileri aranmıştır. Bunun yanında, uyuşturucu maddelere olan talebin azaltılması amacıyla öncelikli alanlar tespit edilerek, toplumu oluşturan bireylerin ve mevcut mekanizmaların üzerlerine düşen bir takım görevler tespit edilmiştir.

Çağımızın en önemli sorunlarından biri olarak tanımlanan uyuşturucu madde kullanım ve bağımlılığı, tüm toplumları değişik şekillerde etkisi altında bulundursa da, bütüncül bir çözüme ulaşmak ve toplumlar arası işbirliği ile etkin bir mücadele yaklaşımı yakalayabilmek öncelikle toplumu oluşturan bireyden yola çıkmakla mümkündür.

İnsanları uyuşturucu madde kullanımına iten nedenlerin çeşitliliği göz önünde bulundurularak hedef grupların kendine has özelliklerine göre belirlenecek olan önleme ya da tedavi yaklaşımları ile parçadan bütüne doğru gidilerek öncelikle bireyin yakın çevresi, sonrasında ise yaşadığı toplum uyuşturucu maddelerin olumsuz etkilerinden kurtarılabilmesi düşünülmektedir.

Bireylerin uyuşturucu madde kullanmaya başlamaları ve bununla birlikte bağımlılık süreci içerisinde bu eylemlerinin bir sonucu olarak uyuşturucu madde bulundurma, imal etme, satma ya da nakletme gibi çeşitli suçlar işlemelerinin ardından alınacak olan tedbirler, cezalandırma faaliyetleri ya da başlatılan tedavi süreci uzun vadede tek başına yeterli bir çözüm değildir. Bu şekilde ancak bireylerin uğradığı zarar en aza indirilmeye çalışılır. Ancak bu çabalar potansiyel madde kullanıcılarını uyuşturucu maddelerden uzaklaştırmaz.

Bu nedenle uyuşturucu maddelerin gerek arz gerekse de talep boyutuyla etkin ve başarılı bir mücadele ancak bireyler madde kullanmaya başlamadan önce alınan önleme ve bilinç arttırma ile toplum odaklı önleme faaliyetleri ile daha başarılı bir şekilde gerçekleştirilebilir.

Bu anlamda, yapılan araştırmalarda ve analiz çalışmalarında madde kullanımında talebin yükselmesine ve bu paralelde de maddenin arzının ve bulunabilirliğinin artışına neden olan faktörler sağlıklı bir şekilde tespit edildikten sonra bu sebepleri ortadan kaldırmak için yapılması gerekenler belirlenmeli, bireyin çevresine ve ilgili sosyal kurumlara düşen görevler yerine getirilmelidir.

Bireyleri uyuşturucu kullanımına iten nedenleri merak, arkadaş baskısı, kişisel ve ailevi sorunlar olduğu tespit edilmiştir. Bireyin içinde büyüdüğü aile, okul ve arkadaş çevresi madde kullanımında belirleyici rol oynadığı kabul edildiğinden, öncelikli olarak gençlerin uyuşturucu madde kullanımına başlamasında aile tetikleyici bir unsur olarak hareket etmemeleri, anne ve babaların çocuklarının sorunları ile zamanında ilgilenerek onların yaşadığı sorunların çözümünü dışarıda aramalarına engel olmaları ve kendileri de uyuşturucu maddelerden uzak durarak çocuklarını madde kullanmaya özendirici davranışlarda bulunmamaları gerekmektedir.

Bireyin ikincil toplumsal çevresini oluşturan okul ve arkadaş çevresi de en az aile kadar önemlidir. Çünkü gençler belirli bir yaştan sonra kısmen ailenin etkisinden uzaklaşarak arkadaş çevresinin etkisi altına girmektedir. Çocukluk ve gençlik dönemi yılları bireyin kişiliğinin geliştiği yıllardır. Bu nedenle bu dönemde edinilen arkadaş çevresi bireyin madde bağımlılığına olan yakınlığı ile doğrudan ilişkilidir. Kötü arkadaş çevresi edinen genç zamanla bulunduğu ortamda kendini kabullendirmek amacıyla hatalar yapmaya başlar, bu hatalar zincirinin telafisi en zor olan halkası da şüphesiz

uyuşturucu madde bağımlılığıdır. Bu nedenle, özellikle çocukluk ve ilk gençlik yıllarında gençlerin edindiği arkadaş çevresi üzerinde dikkatle durulmalı ve kötü alışkanlıklara yatkın olduğu düşünülen ortamlardan gençler zaman kaybetmeden uzaklaştırılmalıdır.

Bunun yanında, okullarda verilen eğitimde sorumlu, bilgili ve uyuşturucu maddelerin zararları hakkında bilinçli çocukların yetiştirilmesi, kaliteli bir temel eğitim olanağının sağlanması koşuluna bağlıdır.

Madde bağımlılığı ve uyuşturucuya yönelik talepte arttırıcı ya da azaltıcı rolü olan diğer bir unsur ise basın araçları ve medyadır. Medya araçlarının günümüzdeki yaygınlığı, çok büyük kitleleri etkisi altına alabilmesi ve kamu üzerindeki etkileri düşünüldüğünde, medyanın uyuşturucu talebinin azaltılmasındaki veya arttırılmasındaki gücü ortaya çıkmaktadır.

Günümüzde, çocuklar ve gençler okul, sosyal aktivite, ödev vs. gibi aktivitelerin dışında kalan zamanlarının büyük bir bölümünü televizyon karşısında geçirmektedir. Çocuklar, özellikle çizgi film, sinema veya televizyon dizilerindeki karakterleri benimseyerek kendilerine rol model olarak almaktadırlar. Bu nedenle uyuşturucu ya da sigara kullanımı gibi kötü alışkanlıkların yanı sıra, suç ve şiddet içeren davranışları da onları taklit etmek suretiyle edinmektedirler.

Bu bağlamda özellikle çocukların televizyon başında oldukları saatlerde bu tür yayınlardan uzak durulmalıdır. Çocukları ve gençleri olumsuz etkileyen yayınları yapma eğiliminde olan yayın kuruluşları Radyo Televizyon Üst Kurulu gibi ilgili kurumlar tarafından hassasiyetle takip edilerek uyarılmalı ve bu tür programlar yapılmasının önüne geçilmelidir.

Uyuşturucu madde bağımlılığı ve uyuşturucuya olan talebin azaltılmasına yönelik yapılan toplumsal kampanyalar gerek görsel gerekse de yazılı basın araçları tarafından teşvik edilmeli ve bu konuda yapılan mevcut kampanyalar, tanıtım filmleri veya kısa reklamlar reyting oranlarının yüksek olduğu saatlerde yayınlanmalıdır.

Bu şekilde, potansiyel uyuşturucu bağımlılarının kendilerine özgü olan ve uyuşturucuya yönelik taleplerini arttıran faktörler ayrı ayrı tespit edilmeli, ilgili kurum ve kişilerce tüm toplumu içine alan mücadele ve önleme faaliyetleri yapılmalıdır.

Uyuşturucu madde bağımlılığına neden olan faktörlerin tespiti ve onları ortadan kaldırmaya yönelik yapılan çalışmalar bireylerin bu tuzağa düşmeden kurtarılmasına katkı sağlayabilir. Diğer taraftan, bu çalışmalar ancak uyuşturucu maddeler ve bunların toplumlara verdiği zararların bilincinde olan kişiler tarafından yapılması halinde başarıya ulaşabilir.

Risk altında olan ancak henüz bağımlı olmamış bireylerin bu tuzağa düşmelerini engellemeye yönelik yapılan çalışmaların yanı sıra, bağımlıların kurtarılmasına yönelik çalışmalarda bir o kadar önem arz etmektedir. Bağımlılıktan vazgeçmekte kararlı olan kişilere yönelik yapılan tedavi programları da bir zamanlar düzenli madde kullanan kişileri bu maddelerden uzaklaştırarak uyuşturucuya yönelik talebin azaltılmasını sağlayacaktır. Hatta, geçmişte madde kullanan kişilerin başlarından geçenleri ve yaşadığı pişmanlıkları basın araçları yoluyla büyük kitlelerle paylaşmasının sağlanması bağımlılığın eşiğinde olan kişiler için ibret veren öyküler olacaktır. Bu sayede, onların bu tuzağa düşmesi engellenebilir.

Bireyi esas alarak başlatılan, zamanla onun yakın sosyal çevresinden yayılarak tüm toplumu etkisi altına alan ve su birikintisine düşen bir damla gibi halka halka yayılarak diğer toplumlara etkisine alacak bu önleme, tedavi ve rehabilitasyon faaliyetleri uyuşturucuya yönelik talep azaltımında büyük rol oynayacaktır.

Uyuşturucu madde kullanımına sebep olan sosyolojik faktörlerin her toplumun yapısına göre çeşitlilik arz ettiği düşüncesinden hareketle; her toplum, toplumu oluşturan çekirdek yapılar, hatta her birey için bu faktörler ayrı ayrı tespit edilmelidir. Uyuşturucu kullanımı diğer birçok suç türünde olduğu gibi bir çok etkenin birleşmesi sonucu ortaya çıkan sosyal bir hastalıktır. Dolayısıyla medikal ve psikolojik yöntemlerin yanında sosyal çözüm yolları tespit edilerek ve uygulanarak tedavi yolları aranmalıdır.

Her bir toplumun kendi sosyolojik yapısı çerçevesinde bulunan bu çözüm yolları da ortak bir platformda toplumlar tarafından ortaya konmasının ardından dünya genelinde ortak stratejiler oluşturularak tüm dünyada uyuşturucuya olan talep ve bu doğrultuda da maddenin arzı azaltılabilir. Çünkü uyuşturucuya olan talebin dünyanın herhangi bir yerinde artması doğrudan o bölgede ya da dünyanın başka bir yerinde o bölgeye yönlendirilmek üzere kullanılan maddenin arzını artırır. Yüksek arzdan yüksek

talebe doğru giden yolda ise, toplumlar kaçınılmaz olarak bu trafiğin başında ortasında ya da sonunda kendi gençlerini bu uğurda kullanıcı, satıcı, üretici veya taşıyıcı olarak kurban verebilirler.

Bu nedenle, madde kullanımı ile başarılı mücadele, belirli bir sistematik içinde ilk olarak; buna sebep olan sosyolojik faktörlerin tespiti, ikinci olarak bu faktörleri ortadan kaldırmaya yönelik birey ve toplum temelinde yapılacak faaliyetler/tedavi yollarının tespiti ve son olarak da getirilecek çözüm önerilerinin ortak stratejiler oluşturularak tüm dünya toplumlarına yayılması ve bu ülkelerin kendi sosyal yapılarının el verdiği ölçüde uygulanması ile sağlanabilecektir. Çünkü, gelinen noktada uyuşturucu madde bağımlılığı sadece yerel boyutta mücadele edilecek bir problem olmayıp, uluslar arası boyutta da işbirliği ve mücadeleyi gerekli kılmaktadır.

KAYNAKÇA

- ALEXANYAN, Vahe, (1981), **Teşhisten Tedaviye**, İstanbul Formül Matbaası.
- ALTINTAŞ Hakan, TEMEL Fehminaz, BENLİ Esin ve ark., (2004), “Tıp Fakültesi Birinci Sınıf Öğrencilerinin Madde Bağımlılığı ile İlgili Bilgi, Görüş ve Tutumları”, **Bağımlılık Dergisi**, c. 5, s. 107-114.
- Avrupa Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi, (2006), **Avrupa’daki Uyuşturucu Sorununun Durumu 2006 Yıllık Raporu**, Avrupa Toplulukları Resmi Yayınlar Bürosu.
- AYDINALP, Kemal, (1988), “Gençliğin Ruhunu Kemiren Uyuşturucular”, **Bilim ve Teknik Dergisi**, Cilt 21, Sayı 242, s. 24.
- BALCIOĞLU, İbrahim, (2001), **Şiddet ve Toplum**, Bilge Yayınları, İstanbul.
- BALCIOĞLU İbrahim, DOKSAT M. Kerem, TAN Oğuz, “Madde Bağımlılığı, Göç ve Suç”, <http://www.yenisymposium.net>, 27.10.2008
- BULUT, H. Hüseyin, (2003) **Uyuşturucu ve Madde Bağımlılığının Çocuk Suçluluğu Üzerindeki Etkisi**, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- ÇAKIR, Özlem, (2002), “Sosyal Dışlanma”, **Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt: 3 Sayı: 4, s. 83-84.
- ÇAKMAK Duran, EVREN Cüneyt, “Alkol ve Madde Kullanım Bozuklukları”, <http://www.psikiyatri.org.tr>, 25.05.2008
- ÇAKMAK Duran, Refhan Balkan, Cem Tüz, (2004), **Esrar Etkileri ve Bağımlılığı**, ?, İstanbul.
- ÇEVİK, Dolunay, (2002), “Türkiye’de Çocuk Suçluluğu”, **Polis Dergisi**, Sayı: 31, Yıl: 8, Ankara, s. 18.
- ÇILGA İbrahim, (2007), **Madde ile Mücadele İçin Ulusal Politika ve Strateji Yaklaşımı Üzerine Öngörülere Dair Ders Notları**, Ankara.
- DALDA, Yusuf Vehbi, **Uyuşturucu Madde Suçları**, ?, ?.
- DÖNMEZER, Sulhi, (1981), **Kriminoloji**, İstanbul.
- DÖNMEZER, Sulhi, (1982), **Sosyoloji**, Savaş Yayınları, Ankara.
- ERKAL, Mustafa, (2000), **Sosyoloji**, 11. Basım, İstanbul.
- EVRİM, Selmin, (1970), **Psikoloji Açısından Suçluluk Sorunu**, İÜ. Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul.
- GENÇTEN, Engin, (1981), **Çağdaş Yaşam ve Normal Dışı Davranışlar**, Maya Yayınları, Ankara.

- GÖLCÜK, Şerafettin, (1987), **Kur'an ve Hadislerin Işığında Alkol ve Uyuşturucu Maddeler, Gençlik ve Uyuşturucu Madde Alışkanlığı**, Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı, Gençlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara.
- GÜNGÖR Şener, KINACI Ali, (2001), **Uyuşturucu ve Psikotorop Maddelerle İlgili Suçlar**, Yetkin Yayınları, Ankara.
- GÜVEN, Hülya, (1987), **Gençlerde Bağımlılık, Gençlik ve Uyuşturucu Madde Alışkanlığı**, Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı Gençlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Ankara.
- HORTAÇSU, Nuran, (2003), **Çocuklukta İlişkiler Ana, Baba, Kardeş ve Arkadaşlar**, İmge Kitabevi, İstanbul.
- İŞİK Metin, (2000), **İletişimden Kitle İletişimine**, Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları, Konya.
- İÇLİ, Tülin, (1997), **Kriminoloji**, Bizim Büro Basımevi, Ankara.
- KAPTANAĞASI, Selahaddin, (?), **Uyuşturucu Gerçeği, Tanıtım, Etkiler, Sonuçlar ve Tedbirler**, Türkiye Yeşilay Cemiyeti Genel Merkezi, Ankara.
- KASATURA, İlkay, (1998), **Gençlik ve Bağımlılık**, Evrim Yayınları, İstanbul.
- KAYAALP, S. Oğuz, (1987), **Rasyonel Tedavi Yönünden Tıbbi Farmakoloji**, Hacettepe TAŞ Yayınları, Ankara.
- KONGRE, (1987), **Gençlik ve Uyuşturucu Madde Alışkanlığı**, MEB, Ankara.
- KOPTAGEL, İlal, (1981), **Ruhsal Etkileşim Açısından Çocuk ve Aile, Aile ve Çocuk**, Ak Yayınları, İstanbul.
- KÖKNEL, Özcan, (1996), **Bireysel ve Toplumsal Şiddet**, Altın Kitaplar Yayınları, İstanbul.
- KÖKNEL, Özcan, (1982), **Kaygıdan Mutluluğa Kişilik**, Altın Kitaplar Yayınları, İstanbul.
- KUPER, Adam, (1994), **The Chosen Primate - Human Nature and Cultural Diversity**, Harward University Press, USA.
- Meydan Larousse**, “uyuşturucu”, Meydan Gazetecilik ve Neşriyat Ltd. Yayınları, c. 7, s. 377.
- Meydan Larousse**, “kodein”, Büyük Lugat ve Ansiklopedi, Meydan Gazetecilik ve Neşriyat Ltd. Yayınları, c. 12, s. 458.
- ÖGEL Kültegin, EROL Bilge, (2005), **Çocuklarda Sigara, Alkol ve Madde Bağımlılığı “Çocuğum Madde Bağımlısı Olmasın”**, Morpa Kültür Yayınları, İstanbul.

- ÖGEL Kültegin, TAMAR Defne, (1997), **Uyuşturucu Maddeler ve Bağımlılık Eğitim Paketi Eğitici Kılavuzu**, İstanbul, Özel Okullar Derneği, AMATEM.
- ÖZDEN, Salih Yaşar, (1992), **Uyuşturucu Madde Bağımlılığı**, Nobel Tıp Kitapevleri, İstanbul.
- ÖZTÜRK, Orhan, (2002), **Psikoaktif Madde Kullanımına Bağlı Bozukluklar, Ruh Sağlığı ve Bozuklukları**, 9. Basım, Nobel Tıp Kitapevleri, İstanbul.
- SABUNCUOĞLU, Hakan, (1994), **Uyuşturucu Bağımlılığı**, MEB Sağlık İşleri Daire Başkanlığı, Ankara.
- SARPDAĞ Mustafa, “Çocuk Suçluluğunun Nedenleri” <http://www.caginpolicisi.com.tr>, 09.07.2008
- SEVİL, Tekil Hüseyin, (1998), **Uyuşturucu Bağımlılığı, Tanımlar-Sorunlar-Çözümler**, SABEV Yayınları, Ankara.
- SOLGUN, Sertaç, (2002), **Uyuşturucu Madde Kaçakçılığı ve Alternatif Çözüm Önerileri**, Yüksek lisans Tezi, Muğla.
- STANGLER, R. S., **Pshyciatrik Diagnosis in a University Population**, American Journal of Psychiatry, 1980, Sayı: 137
- SÜTLÜPİNAR, Nurhayat, (1997), **Bitkisel Uyuşturucular ve Uyarıcılar, Türkiye’de Uyuşturucu Madde Sorunları**, Rem Matbaacılık, İstanbul.
- ŞABANOĞLU, Hakan, (1994), **Uyuşturucu Bağımlılığı**, Ankara.
- TADOC, **2004 Yılı Raporu**
- TADOC, (2006), **Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele**, Ankara.
- TAMAR Defne, ÖGEL Kültegin, (2007), **Ergenlik Döneminde Madde Kullanımı**, Ege Psikiyatri Sürekli Yayınları, s. 1-15.
- TEKALAN, Şerif Ali, (2006), **Çağın Ölüm Tuzakları**, Altınburç Yayınları, İzmir.
- Temel Britannica**, Cilt 9, s.247.
- TUBİM, **2007 Yılı Raporu**, s. 38.
- TUBİM, **Ders Notları**, 2007.
- Türk Psikologlar Derneği, (2002), **Türkiye’de Madde Kullanımı ve Bağımlılığı Profili Araştırması**, Nihai Rapor, Ankara
- Türkiye Yeşilay Cemiyeti Genel Merkezi, (1992), **Uyuşturucu Kültürü ve Tedbirler Raporu**, İstanbul.
- TÜRKKAHRAMAN, Mimar, (2004), “Ekonomik Kriz, Toplumsal Hayat ve Toplumdaki Suç Eğilimleri”, **Stratejik Araştırmalar Dergisi**, Sayı: 4, Yıl: 2.

UNODC 2005, **Drug Annual Report**.

UNODC 2006, **Drug Annual Report**.

Uyuşturucu Kaçakçılığı ve Bağımlılığı Açışından Uyuşturucu Sorunu, (1999), İzmir Emniyet M¼d¼rl¼đ¼.

Uyuşturucu Madde Olayları Genel Değerlendirmesi, (1994), Ankara Narkotik Şube M¼d¼rl¼đ¼, EGM Basımevi.

Uyuşturucu Maddeler ve Bağımlılığ Eğitim Paketi Öğretmen Kitapçığı, (1997), Özel Okullar Derneği AMATEM.

Uyuşturucu ve Kimyasal Maddeler, (2003), Başbakanlık G¼mr¼k M¼steřarlıđı, G¼mr¼kler Muhafaza Genel M¼d¼rl¼đ¼, Ankara.

Uyuşturucu ve Psikotrop İlaç D¼zenlemeleri Semineri, (1986), Sağlık Bakanlığı İlaç ve Eczacılık Genel M¼d¼rl¼đ¼, Ankara, s. 3.

VARDARLI, Tayfun, (1998), **Kaçakçılık Mevzuatı**, Kaçakçılık ve Organize Suçlarla M¼cadele Şube M¼d¼rl¼đ¼, Muğla.

VERİMLİ, Arif, (1997), **¼lkemizde Uyuşturucu Kullanımının Yaygınlığı**, T¼rkiye’de Uyuşturucu Madde Sorunları, Rem Matbaacılık, İstanbul.

YAVUZER, Haluk, (1996), **Çocuk ve Suç**, Remzi Kitabevi, İstanbul.

YEĞENOĞLU, Selen, (1999), **Madde Bağımlılığının Önlenmesinde Eczacıların Rollerinin İyileştirilmesine Y¼nelik Bir Araştırma**, H¼ Sağlık Bilimleri Enstit¼s¼, Doktora Tezi, Ankara.

İNTERNET KAYNAKLARI

<http://ansiklopedi.turkcebilgi.com.>, 18.12.2007.

<http://www.kirklareli.pol.tr>, 07.04.2007.

<http://www.gumruk.gov.tr>, 10.11.2006.

<http://www.okulpdr.net>, 10.01.2007.

<http://www.tubim.gov.tr>, 06.03.2008.

<http://ar2006.emcdda.europa.eu/tr>, 15.06.2008.

<http://www.saglikkutuphanesi.com>, 26.10.2007.

https://www.det.nsw.edu.au/media/downloads/languagesupport/drug_edu/dess_turkish.pdf, 10.11.2007.

<http://www.tbmm.gov.tr>, 05.03.2008.

<http://kom.antalya.pol.tr>, 10.03.2008.

<http://www.akampus.com>, 15.04.2008

<http://www.mcaurk.com>, 30.04.2008

http://www.mcaurk.com/mca_icerik_detay.php?icerikid=225, 23.05.2007

ÖZGEÇMİŞ

Esen Yıldırım, 19.11.1982 yılında Ankara'da dünyaya geldi. İlk ve orta öğrenimini Ankara'da tamamladı. 2000 yılında öğrenime başladığı Polis Akademisi'nden 2004 yılında mezun oldu. Aynı yıl Çorum Emniyet Müdürlüğü'nde Komiser Yardımcısı olarak göreve başladı. 2006 yılında tayin olduğu Yabancılar, Hudut, İltica Dairesi Başkanlığı'ndaki görevini Komiser-İnsan Ticareti Büro Amiri olarak halen sürdürmektedir.